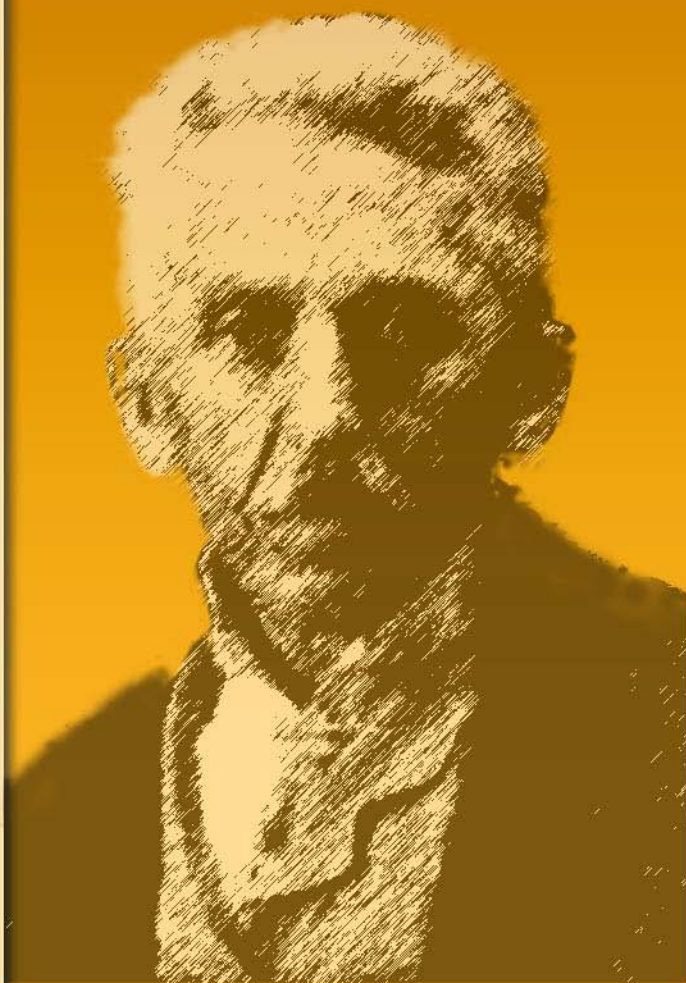

Gárdonyi Géza
Kiki a párjával

Mercator
Stúdió

Felelős kiadó a Mercator Stúdió vezetője

Műszaki szerkesztés, tipográfia: Dr. Pétery Kristóf

ISBN 963 7062 63 7

Mercator Stúdió, 2005

Mercator Stúdió Elektronikus Könyvkiadó
2000 Szentendre, Harkály u. 17.

www.akonyv.hu

Tel/Fax: 06-26-301-549

Mobil: 06-30-305-9489

e-mail: peteryk@t-online.hu

GÁRDONYI GÉZA
KI-KI A PÁRJÁVAL

KI-KI A PÁRJÁVAL

Az asszony sírt. S a lánya is sírt vele.

Az asszony fel-felfakadozott a zsebkendőből:

– Ne menj férjhez soha! Olga, ne menj férjhez! Férfi ronthatja meg csak a nő életét!

Olga már kislánykorában is hallotta ezt a vészintést. Szinte mindennaposan hallotta. De legkeservesebben vasárnaponkint. Az ő kalendáriumukban az év minden vasárnapjára az lehetett volna az időjóslat, hogy esős.

– De hát mért választottál ilyen férjet? – fakadt ki Olga, mikor már tizenöt éves volt –, hiszen tízezer koronával doktorné is lehetnél volna, anyám. És a te műveltséged... Hogy mehetnél férjhez egy kőművespallérhoz? Egy Kvabkához! Ilyen név! *Kvabka Olga*. Mintha béka volnék, mikor leírom.

Kvabkáné még keservesebben rázta az orrát a zsebkendőben.

– Mily ostoba vagy, Olga! Apád a szomszédunkban lakott.

– Hát ha a szomszédotokban lakott is.

– De a kertet csak alacsony léckerítés választotta el.

– Léckerítés... Mi köze a léckerítésnek...

– Te ezt nem érted, Olga. Orgonasövény virult a kerítés mellett, hogy a lécz nem is látszott. Nem Pesten volt ez, hanem Szentlőrincen.

– Hát ha orgonasövény is. Tőlem lehetne akármilyen orgonasövény. Ha egyszer látom, hogy valaki nem hozzám illő, s még rá ordinaré ember, hallom, hogy káromkodik, iszik...

– De akkor nem ivott, Olga, és nem káromkodott. És nem volt ordinaré ember. Szép fiatalember volt, Olga, nem is gondolnád, milyen szép fiatalember. Egyenes, mint az oszlop. És hát, mikor először láttam, akkor virágzott az orgonasövény...

– Hát ha virágzott is...

– De ő vasárnaponként ott állt. Napestig ott állt, és nézett. A kalapja fel volt tolvá a homlokán. A virzsínia hegyesen állt a szájában. És én nem is tudtam, hogy kőműves. Csak vasárnaponkint láttam, az ünnepi ruhájában. Kesztyűt viselt. Nem ivott akkor...

– Hát ha viselt is. Nem kellett volna meglátnod.

– Hát én nem is akartam. Bementem a szobába.

– Ez a helyes.

– És danoltam, zongoráztam. Aztán kilestem az ablakon, hogy ott áll-e még.

– De hát minek lestél ki az ablakon! Zártad volna be.

– Hát csak megnézem, hogy hallja-e valaki, ha zongorázom?

– Ne mentél volna ki többet.

– Hát én nem is. De hát mindig csak nem olvashatok, varrhatok, stoppolhatok?

Megint csak zongorához ültem, és danoltam. Aztán megint kilestem az ablakon, hogy ott áll-e még. Ott állt, és nézett.

– *Nézett.* Hát nézzen. Bánom is én. Nem következik belőle, hogy férjhez menjek hozzá. Csak azért, mert néz.

– Nem érted te ezt, Olga. Igen bájos fiatalember volt azzal a virzsíniával. Meg ahogy fel volt tolvá a kalapja, és azzal a kandari kis bajuszával. Mert akkor olyan volt a bajusza. És hát, tudod, ott a virágzó sövény fölött az a fiatal arc. És különösen a szeme, ahogy nézett... Nem láttál te soha olyan szép embert, Olga, mint amilyen a te apád volt akkoriban.

– Szép, nem szép, mégiscsak azt nézném elsőbb kicsoda, micsoda? Ha én vagyok a szüleid helyén, bizony nem engedtem volna...

– Hát ők nem is akarták, Olga. És én mondtam is apádnak, hogy nem akarják. Ahogy a költő zengi:

*Nem engedik azt az egek,
hogy én téged szeresselek.*

Ez bizony igen megszorította őt. Azt felelte, hogy ha neki pénze volna, Pestre költözne, és építőmester lenne. Mert akkor már megmondta, hogy ő csak kőműves, és hétköznaponként erre-arra dolgozik a falvakban. Akkor valami templomnak a falát is rakták. Hát kőműves, megvallotta, hogy biz ő csak kőműves. És én le is hültem akkor.

– Isten önnel – mondtam –, én tanárnak a leánya vagyok: nem beszélhetek többet önnel.

Ő igen elszomorodott. Én persze vigasztaltam, hogy jó, hát beszélni beszéllek...

– De minek vigasztaltad! Meg kellett volna fordulnod, és bemenned. „Alászolgája.”

– Hiszen úgy tettem: megfordultam, és bementem. De aztán láttam az ablakból, hogy igen szomorú... És hát az mégis tetszett, hogy az ő keze templomot épít. Aztán hát, hogy építőmester lenne, ha pénze volna. A vállalkozók különböző urak, mint akármelyik doktor vagy tentamártogató. Igen kedves beszédű volt ő akkor. És én persze sírtam, hogy nekem mőringom van, és azzal őt is úri sorba segíthetném. És mondtam neki, hogy csak legyen állhatatos...

– De minek mondtad neki!

– Hát... te ezt nem érted, Olga. Te nem tudhatod még, hogy a fiatal lány verseskönyvnek érzi az életét. Mondtam neki, hogy legyen állhatatos, és majd az én pénzemmel megsegít bennünket a jó Isten. Két-három építkezés, aztán magunknak is építsen. Én magam rajzoltam meg, hogy milyen házat építsen: minden szobának színes üvegből az ablakát, más-más színűből. És mondtam öregapádnak is – Isten nyugosztalja –, de ő csak bosszankodott, hogy azt mondja: – Nem vagy te papagáj! Szamárság! Teljes életedben ostoba voltál, nem is okosodol meg soha!

Irtóztató: mennyire nem válogatta a szavait öregapád, ha felindult. Úgy szamarazott, mint az iskolában a gyerekeket. Gondolhatod, mennyire elkeseredtem. Mert a házasság szívnek a dolga és nem észé. De akkor anyám se pártolt.

– Közönséges pallérlegény az – mondta ő is –, senki se bízta rá a házát.
Én hát csak sírtam, szomorkodtam. Mert mondom magamban, ha pallérlegény is:

*A szerelem mindent pótol.
A szerelmet nem pótolja semmi.*

Csak azért is biztattam apádat: legyen erős, állhatatos! Türr tábornok mézáróslégény volt valamikor, Sachs költő varga, Lenbach festő kőműves. Csak legyen erős! És magam is erős voltam. Akkoriban olvastam egy szép angol verset. Csak fordításban, persze, de igen szép fordításban. És igen megkapott ez a sora:

Jövel egy szoknyában édes Dönbár Fáni.

Még éjjelenként is ez a sor dongott a fülemben. És nagy elgyönyörködéssel mondogattam: *Jövel egy nadrágban édes Kvakka István!*

– No és Kvakáné vagy.

Kvakáné ismét a zsebkendőjébe temetkezett:

– Nem hívhatnak mindenkit Észterháznak. Ismertem én Oroszlánhegyi nevűt is; szappanos volt és zsidó, szőrös képű zsidó. Azelőtt Löwingernek hívták.

– Még Löwinger is különb név...

– És én nem tűnök ilyen megjegyzéseket, Olga! „Tiszteljed atyádat!”

Olga szokva volt már ehhez a nyakonöntéshez is. Unalommal bámult az ablakon át a szemben álló ház palalemezes tetejére.

Tehát – gondolta – az orgonasövény kerülendő. Ha nincs orgonasövény, nincs ereje semmi Kvakának. És ha akármiféle Kvakka akárhogyan néz is, nem nézem a nézését, és akkor a szemét sem látom, és akkor nem jelenik meg nekem a szeme.

– Ha atyám – szólalt meg aztán –, hát akkor mért bánik rosszul az anyámmal?

Kvakánénak ismét megeredtek a zsilipjei. Fölkelt, és a lányára ölelkezett:

– Olga, neked van eszed: te nem mégy férjhez soha!

Olga az anyja tanácsa nélkül is így gondolkodott volna. Kisgyermekkorától kezdve látta, hogy mikor az apja nincs otthon, csendesség, kedvesség, boldogság az élet. Vasárnaponként azonban egy veres bajszú részeg ember fekszik az ágyban, s a ház csupa aggodalom és kedvetlenség. Mint mikor viharfelhő sötétlik az égen, s nem tudható, hogy csak esőt hoz-e, vagy jégveszedelmet, vagy sújtó villámokat.

Az anyja félénken kérdi:

– Mennyi pénzt hoztál haza?

Vagy még óvatosabban:

– Hoztál-e valamit haza?

Vagy csak ennyit:

– A piacra mennék...

Vagy ha délben kel fel az apja:

– Megelégszel egy kis paradicsomos levessel?

Akármi a kérdés, a felhőnek csak morgás a válasza, vagy mindjárt villámlás. S ha semmit se szól az asszony, akkor sincs különben.

– No, megnémutatok? Vagy már én szót se érdelek? Hat nap dolgozom, mint a fuvarosló: a hetediken még ne is egyek?

Az asszony nem mer szólni, csak magában gondolja: Talán így mondanád: *Még ne is igyak!*

De az ember bizonyára meg is érzi, amit az asszony gondol, mindjárt válaszol is rá:

– Ki parancsol énnekem? Ki az úr a házban? Hat nap vonom az igát: a hetediken még egy pohárnyi kis örömet se igyak?

Többnyire így kezdődik. S Kvabkáné mindig azt gondolja rá:

Iszen ha csak egy pohárral innál...

Amire Kvabkának már karikát hány a szeme:

– Hát aztán? Ki parancsol nekem abban, hogy hány pohárral igyak? Hogy a gerenda szakadjon rátok!

Hát bizony ilyen a házasság, ahol a selyem a pokróchoz megyen férjhez. Hát még ha a selyem egyetlen gyermekül nevelődött, és csecsemő korától kezdve *Mitakarsz Drága Kincsem* volt a neve. Az ilyen selyem leány aztán pillangó fejjel röppen neki a hetedik szentség gyönyörű gyertyájának.

Olga sose tudta meg, hogy az anyjának telegramon ment a szülők beleegyezése.

A mindig köhécselő, bús apa kiadta nagy keserűen a móríngot, sok pecsenyétlen ebéden, sok évig viselt kabáton, phüde-büdös szivarokon és átkozott szűk lakásokon apránként meggyűjtögetett tízezer koronát. Két szobára való bútort is adott. A zongorát is, persze. De Kvabkát nem bocsátotta maga elé.

– Neked lehet a férjed – mondta a lányának –, de nekem nem lehet a vőm.

Az esküvőn se volt jelen, csak az anyja. Az esküvő nem is volt parádés. Csak mint a kurta polgári esküvők szoktak lenni: se menyasszonyi ruha, se hintók. Egy szál rózsza volt minden nászpompá – egy szál rózsza a menyasszony kezében. S egy könnycsepp a nászkíséret – az anya szemében.

No, kedvetlen nap! De azért virágos reménységekkel vonultak a maguk budai kis egyszobás fészkebe. Várjunk csak: majd megmutatják ők, hogy ki gondolkodott okosan! Négy-öt vállalkozás, és utána a maguk külön kis palotája – minden szobán más színű ablakok.

– No, de ennek örömére, asszony, ma künn vacsorázunk.

S vacsoráztak a *Tiroli nő*-nél. Utána:

– No, egy kis feketekává.

Kellemes szokás, hogy azzal a fekete itallal muzsikaszó is jár. S még rá, hogy véletlenül olyan kávéházba léptek, ahol maga a cigánykirály, XXXVI. László őfelsége zengette a hegedűt.

– Már ilyen órában csak nem iszunk hitvány Duna-vizet!

– Hát mit?

– Pezsgőt, galambom, pezsgőt. Hiszen urak vagyunk tán mink is. Pincér! Pezsgőt!

Kvabka a következő napon egy öltözet fekete ruhát csináltatott, s megrendelte a *Vállalkozók Újságját*.

Pályázott is valami vasúti tárház építésére a délvidéken – persze csak amilyenre közönséges kőművesmester pályázhatik. Meg is bízták vele, mert olcsóbb volt a többi ajánlközónál. Ötezer koronát le kellett tennie biztosítékul.

– No, de ennek öröme, asszony...

S megint vacsoráztak a *Tiroli nő-nél*, megint betértek feketére, megint megvették a Duna-vizet, s muzsikáltattak László királlyal.

Az építkezés tavasszal kezdődött volna, s Kvabka február végén el is indult, hogy a helyet megszemlélje, hogy munkásokat fogadjon, téglát, meszet rendeljen, kavicsbányát béreljen, állványokat szerezzen.

– No, de ennek öröme, asszony...

Hát a vacsora csak megvolt ennek öröme is tirolian és feketén, és pezsgősen és muzsikásan, de aztán, mikor az építkezés helyére érkezett, nem sok okot talált ott az örvendezésekre. A kavicsbányákat lefoglalta, elbérelte évekre valami más vállalkozó. Téglagyár meg csak kettő volt azon a vidéken, annak is előre megvette egy másik vállalkozó minden gyártmányát.

– Tyű, hogy a gerenda szakadjon rá!

Keserű-bosszúsan tért vissza, s a bűjät csakis egy tiroli vacsora enyhítette a szokott toldalékokkal együtt.

Pályáztatott aztán más mindenféle építkezésre is. De nagy építkezésekre nem volt diplomája, pénze se, a kicsinyekre meg nem is igen hirdetnek pályázatot. Csak két házacska volt minden vállalata: egyik Soroksáron, a másik Örsön. Egyiken rajta vesztett, mert nem jól számított. A másikat meg oly lassan építette, hogy szerződészegés címén másra bízták a munka továbbját.

Bizony, egy év nem telt belé, Kvabkáné már látta, hogy a színes ablakok helyett egy kegyetlenül igaz ablakot juttat csak az élet öneki.

De már akkor középük szállott a kis harmadik. Kvabka bizony már csak pallér marad, malterporos kalapú, meszes könyökű pallér. De hát pallérnak is jó a fizetése – jobb, mint akármiféle doktori diplomás tanárnak –, majd csak elvacsoráznak zenétlenül is és pezsgőtlenül is. Hány becsületes kőműves megél tisztességesen. Még kalapra is jut az asszonymnak, és vasárnaponként csakolyan kesztyűs, mint a professzornék.

Hát meg is éltek volna. Az asszonyféle olyan madár, hogy mindenféle kalitkában el tud helyezkedni. Csak hát Kvabka – mint afféle túlságosan okos ember – évről évre buzgóbban érdeklődött a politika iránt. Parlamentben nem politizálhat minden kőműves, de hát mire való találmányok a kocsmák? Hétköznap csak megvolt Kvabka politika nélkül is, legfeljebb hogy elolvasta este a Népszavát. Szombaton este azonban egyenesen a kocsmába ment. És hát ki-ki tudhatja, hogy politikával kevés szóval, kevés időben végezni nem lehet. Sok a közbeszóló, sok az ellentmondó, sok a homályos elméjű: az ilyeneknek új meg új magyará-

zatok, okosítások, világosítások kellene – hogy a gerenda szakadjon rájuk! S közben-közben persze meg is szárad a garat: meg kell locsolgatni.

Míg Olga kicsi volt, Kvabka az ünnepek délutánját többnyire a családja körében töltötte. Pénzt hol vitt haza, hol nem, de valami csemegét vagy játékot mindig vitt haza Olgának.

Hát Olga meg is volt elégedve az apjával. Úgy tizenkét éves koráig meg volt elégedve. De akkortájt már Kvabka igen belemerült a politikába – volt úgy, hogy csak vasárnap délelőtt érkezett haza –, már hát ha volt, aki kísérje. Mert bizony a széles nagy politizálásban erősödik a lélek, de gyengülnek a lábak. De még akkor is vitt néha ajándékot a leányának.

Egyszer valami erdélyi kőműves egy cifrán varrott mellénnyel ajándékozta meg Kvabkát, azt vitte haza.

– Csináljatok belőle kabátkát vagy szoknyát, vagy amit akartok.

Pénzt azonban nem bírt előkaparni a zsebéből, csak valami négy koronát.

Azon a héten házbérfizetés lett volna: Kvabkáné nem aludt az előtte való éjszakán nyugtalanságában. A négy korona és a cifra mellény... Vélte, hogy pénzen vette Kvabka. Bizony földhöz csapta a mellényt, és sírva fakadt, hogy micso-da sorsot választott ő bolond fejjel.

– Egy ilyen részeges semmirekellő!...

Kvabka aztán megmutatta, hogy ő nem olyan részeg, mint amilyennek látszik: törni, zúzni nem tud, aki igen részeg. Bizony sok minden hevert ott a jelenet után darabokban és cserepekben. Szerencse, hogy az asszonyi test, bár szintén agyagmű, nem földi göröncsér műve...

Olga érzése akkor fordult először az apja ellen:

– Ne bántsá már! Ne bántsá! – sírta, az anyját átölelve.

– Még te is! – robbant rá Kvabka.

És Olgának is szerencséje volt, hogy az emberi test nem földi göröncsér műve.

Kvabkáné a ház gondozójánál várta meg a leányával a vihar végét. Három fogát köpte ki az udvaron, az különösen elkeserítette, s a bal szemöldökén is volt egy olyan daganat, mintha diónyi krumplicsőr volt a bőre alatt.

– Szegény anyám, ha tudta volna – zokogta a konyhai vízvezetékénél. – Hova menjünk, Olga, hova? Akárhová, csak itt nem...

S könnytől vizes arcát tapogatta:

– A negyedik is mozog.

– Miklós bácsihoz – sírta Olga.

Miklós bácsi az egyetlen rokona volt Kvabkánénak: az anyja testvérbátyja – falusi postamester Erdélyben. Az apja már akkor elköhögte a végsőt. Az anyja félig megvakultan annál a Miklós bácsinál húzódott meg... Kétezer és egynéhány száz korona nyugalmi díját annak adta volna, de a lányának is kellett olykor juttatnia. Mert szegény Kvabkáné bizony nemegyszer virradt a házbérfizetés napjára pénztelenül. Olyankor dróton jaidított az anyjához: *Csak most az egyszer: nyolcvannyolc koronát.*

Ez a *csak most az egyszer* néha kétszer is megisméltődött az év folyamán.

– Miklós bácsihoz – sírta hát Kvabkáné is.

És sírva tapogatta a hátát és vállát.

– Nem volna egy kis sósborszesze? – kérdezte a gondozónét – csak egy kanálnyi is, ha volna, a hátamra, hogy... jaj...

– Nincs – felelte kissé büszkén az asszony –, nálunk nincs affélére szükség.

– Ó, Istenem...

– Miklós bácsihoz – sírta Olga.

Mikor már bizonyos volt, hogy Kvabka elaludt – csak úgy ruhástól, cipőstől dőlt az ágyba –, a két nő visszatért. Összeszedték-lopták csendesen, könnyesen az ünnepi ruhájukat, fehérneműjüket. Egy rossz vászonkoffer meg egy ruháskatulya volt a padláson: abba gyömöszöltek be mindent.

– A télikabátot csak úgy a hónunk alá, Olga.

Nyár volt akkor, és az asztrahánprémes télikabátot nem lehetett magukra venniük.

– Az imádságoskönyvedet, anyám.

– Petőfit és Aranyt is...

– Inkább a rózsaszappant.

– Gallérjaidat, ingeidet...

A szagos szappanokat igen kedvelte Olga. Parfümökre nem telt, hát a zsebendőjé közé is mindig rózsaszappant tett. És mindig széles, kihajtós gallért viselt. A gallér fehérsége igen illett az arcához.

Kapkodtak, gyömöszöltek. Kvabkáné közben a tükörbe is nézett, s könnyes szemmel látta, hogy a homlokán is daganat és zúzódás van. A csizmahúzóban ütötte ki a fogát, de hogy a homloka hogy sérült meg, nem tudta.

– Ó, pogány! ó, gonosz! – nyögedezte –, soha többé nem látsz ez életben.

Mikor aztán indultak volna, akkor eszmélkedett csak Kvabkáné, hogy hiszen útiköltségük nincsen.

– Előbb a zálogházba, Olga.

– Zálogházba? Hát te még látni akarod Pestet, anyám? Vesszen ott inkább a karperecem is.

– Hát akkor adjuk el, amit nem vihetünk magunkkal.

– Adjuk el a télikabátunkat, anyám.

S mindjárt oda is kínálták a ház gondozójának. Százkoronás áru volt az aszszonyé, és nyolcvanöt koronás az Olgáé. Mind a kettő vörhenyessárga, szép kabát. Akkor télen vették. A gondozóné az ablak irányában forgatta mind a kettőt, hogy van-e rajtuk molyrágás. Az Olgáén volt egy kicsi, de épp a háta közepén. A gondozóné csak ötven koronát ígért a kettőért.

Ezen megint sírtak egyet.

– Nem, annyiért nem! – mondta könnyet csordítva Kvabkáné.

S visszavitte a két kabátot a konyhába.

Megint sírtak.

– E miatt a két kabát miatt maradjunk-e itt? – mondta aztán Kvakbáné –, gyereünk ki, Olga, az állomásra; nézzük meg: mennyi az utazás díja? Ha ötven koronából futja, vessük az ördög ölébe azt a két kabátot.

Mentek.

Olga megnézte a díjtáblát, és szinte örömmel jelentette:

– Negyvennyolc korona kettőnknek, személyvonaton, harmadik osztályon.

Siettek vissza.

– Eredj be hozzá, Olga: mondd, hogy készítse a pénzt.

S ő meg a maguk lakásába lépett – *utoljára*.

Ott azonban, hogy a kezébe vette a két kabátot, megint sírva fakadt. Ráborult a két kabátra, mint ahogy Ráckel siratta a két gyermekét. De aztán arra is gondolt, hogy ő azt a Miklós bácsit soha életében nem látta. A családban nem valami jócsontként emlegették azt a Miklós bácsit. Papnak indult volna, de már a negyedik gimnáziumból kicsapták. Dorbézolás miatt csapták ki. Akkor elbujdosott. Évek múltán tudták meg, hogy egy erdélyi grófnál kertészkedik. Később egy másik falubeli postamesternek a leányát vette el. De a postamester csakhamar meghalt, és a leánya lett az utódja. Miklós bácsi is eltanulta a postakezelést, és egyszer csak letette az ásót, kapát, oltókést: ő lett a postamester. De a postamesterség vékonyan fizetett hivatal. S még rá Miklós bácsi három emberre valót eszik. Kövér is – ahogy az anyja elmondta –, oly kövér, hogy alig szuszog. Mit mond az a Miklós bácsi, ha ő csak úgy bepottyán hozzá Olgával együtt? Hátha ijedten fogadja őket, mintha valami szerencsétlenség esett volna a házába.

Aztán hát az anyja is mivel fogadja?

– Ugye megmondtuk!

És másnap is és mindennap, és minden órában:

– Ugye megmondtuk!

Nem, oda nem mehetnek. Inkább cselédnek áll. Inkább főz, súrol, mosogat. Szolgálója lesz nálánál műveletlenebb asszonyoknak. És alázatos fejjelel mondogatja nekik:

– Naccsága, csókolom kezét...

Elszenved tüskés szavakat, görbe nézéseket, gőgös parancsokat, de legalább lesz békességes vasárnapja; ha rosszul bánnak is vele, nem potyog ki tőle a foga.

De hát hova tegye Olgát? Olgának iskolába kell járnia: valami diplomát szereznie – úriasszonynak lennie. A diploma is móring. Talán méltóságos asszony is lehet vele. De hátha ő is épp a rosszat választja? A legnemesebb almák közt is találkozik férges.

Inkább maradjon akkor a maga kenyere. Diplomával úgyszólván úri hölgy. A férfiak csak házasságkötés előtt viselnek kesztyűt, és tolják a homlokuk fölé a kalapjukat, és csupa mosolygás a lelkük, és csupa virágnyuítás minden szavuk. Jobb, ha nem lesz kutyája egy férfinak se.

Kvakka az ágyban hortyogásba fogott.

– Ó, gonosz! Mikorra fölébredsz, bezzeg hiába keres a szemed! Nem, soha többé nem látsz engem. Bár én se láttalak volna soha.

Megint sírt egy sort. Aztán az ajtónak indult, s arra gondolt, hogy be kell zárnia. De hát hogy jön akkor ki Kvabka? Ha meg nyitva hagyja az ajtót, valaki belépődzik, és összeszed mindent. Elviszi az ura ruháját is. Ha meg rázárják az ajtót, Kvabka úgy dörömböl és lármáz, hogy a ház népe összefut.

– Megszökött a felesége! – susogják –, megszökött.

Aztán hát ki főz holnap ennek a semmirekellőnek? Ki mos reá? Elzúllik, elronygosodik, még többet iszik, munkát se kap, csavargó lesz, csavargó koldus, tömlöcök lakója.

Megint sírt keservesen, s megtapogatta közben a homlokát és hátul sajgó csontjait. Végre is fölkel: lerázta a könnyeit, és előolvasott az ura tárcájából hatvan fillért.

Kilépett, és a gondozóné ablakára nézett. Olga ott állt, várt az ajtóban.

Kvabkáné magához intette:

– Eridj a boltba – rebegette a sírástól náthásan –, s hozz egy palack sósborszeszt.

Kvabka másnap aztán, hogy megébredt, csak bámulgatott a szoba közepére. Csaknem huszonnégy órát aludt: eszmélkedett. A feleségére nézett: látta, hogy ágyban fekszik, és mindenféle borogatás van rajta.

Kvabka szeme pillái rezegtek. A nézése olyan volt, mint a kárt tett macskáé.

Olga vörös szemmel, némán vitte az ágyhoz az apjának a reggeli kávéját.

– Nem iszom többé bort – mondta Kvabka, mikor már felöltözködött –, nem, istenemre mondom...

S engesztelően nézett a feleségére.

– Van is neked – nyögte Kvabkáné –, három fogamat kiütötted.

– Nem akartam. Istenemre mondom, hogy nem akartam.

– Nincs teneked istened.

– Van, hidd el, édes feleségem, hogy van. Mikor józan vagyok, mindig van. És én a mai naptól kezdve mindig józan leszek. Olyan józan leszek, mint a vizeskupád. Soha többé az én nyelvem bort nem ízlel. Esküszöm neked, csak most az egyszer higgy nekem. Olga, a karperecedet kiváltjuk a jövő héten. Nem iszom többet.

– Esküdj meg a leányod életére.

Kvabka könnyes szemmel esküdött meg. Olga fejére tette a bal kezét, s úgy esküdött:

– Isten engem úgy segéljen, és az én Olgámat is, hogy soha többé bor az én torkomon le nem megy. Soha, de soha...

Megcsókolta őket, és mind a hárman sírtak.

És aznaptól fogva Kvabka nem is ivott bort többé soha.

Csak pálinkát.

Mikor Olga a polgáriba járt, ott már az első osztályban gyakorta hallott sugdosódni, hogy egyiknek-másiknak szívbeli ügye van. Csodálkozó szemmel nézett az olyan lányra, és rosszállón.

Tavasszal, mikor a napfény már melegítette a köveket, néhány fiú ácsorgott az iskola kapujával szemben. Ő addig nem ügyelt rájuk, de egyszer meglökte Sípos Berta – vele egy utcában lakó tanuló társa volt az a Sípos Berta –, meglökte a könyökével, és sebesen susogott:

– Látod azt az alacsony négyszögfiút? Azt a zöldes kabátosat. Talján Bözsit várja.

Olga megállt, és visszatekintett.

Talján Bözsit csakhamar meglátta. Bözsi kissé piros volt, de nyugodt színű. Vidáman lépegetett Miskolczi Adállal, és rá se nézett a fiúra. Akkor se, hogy előtte elhaladt. De a szeme szokatlanul ragyogott.

– Nekem ugyan nem kellene – biggyesztett Olga –, és semmiféle férfi.

– Nekem se – felelte Berta – ilyen sárga szájú...

S ő is biggyesztett. Mindjárt másra is fordult a beszédjük: a számtani példáról beszélgettek, hogy nehéz lesz.

De másnap már Olga, amint kilépett az iskola kapuján, egyszerre a fiút nézte a többi között, a zöldes kabátú négyszögfiút. Egészséges, piros képű kölyök volt, csónakként felhajló talpú cipőben, tizenhárom vagy tizennégy éves.

A fiúnak cigaretta füstölgött a szájában, hogy a szeme szinte könnyezett belé.

Olga visszatekintett, hogy Talján Bözsi hol van.

Bözsi tán a harmadik volt mögötte, s megint Miskolczi Adállal. Szótlanul lépkedtek el a fiú előtt. De Bözsi felpillantott rá, ahogy előtte ellépett. A pillantása nyugodtnak látszott, mégis megcsillant benne valami. Egyik lány a másikkal szokott úgy rápillantani.

Attól fogva Olga utálta azt a Bözsit. Őelőtte ült az a Bözsi, az előtte való padban, s megtörtént, hogy visszafordult, és csevegett egyikkel-másikkal. Ha Olgához is szólt, Olga röviden felelt, és nem nézett reá.

Májusban aztán még több fiú ácsorgott az iskolával szemben. Olga már tudta: mért ácsorognak ottan. Olyan arccal haladt el mellettük, mintha az ő szeme úgy volna alkotva, hogy a férfiteremtényeket nem látja meg.

Csak egyszer történt, hogy elmosolyodott. Egy bársongalléros fiú is jelent meg aznap a többi között, s mikor a leányok kijöttek, monoklit tett fel. A monoklisra se nézett rá, persze, egyik lány se, de azért valamennyi félremosolygott. A fiú mögött egy nagy újfundlandi eb vakkant meg, és akkor a monokli leesett, és eltört a kövezeten. A lányok a keblükbe nevettek, s a monoklis fiú nem mutatkozott többé.

Olga abban az időben kezdett bontakozni a gyermekkorból. Az arca kissé megnyúlt, és a termete is. A színe fehérebb volt a szokottnál, és a szeme körülete mint a betegágyból fölkelte gyermeké. De nem is volt ő teljesen egészséges soha: a hidegtől szenvedett mindig. Akárhogy bagyulálta is az anyja, alig múlt el róla az egyik torokbaj, nátha, köhögés, már jött a másik.

– Jaj, Olgám, meg ne fázz.

Még májusban is a nyakára tekert az anyja mindig egy feketés szegélyű, fehér selyemkendőt.

– Jaj, meg ne fázz.

S benyomta a szélét a kabát alá. Pedig gyapjútrikó lélekmelegítőt is viselt még akkor is.

– Meg ne fázz, édes.

Ezért volt a szeme olyan beteges-bús, s az arca is olyan színtelen. A szemöldöke mindig aggodalmat fejezett ki. És a feje tartása is olyan volt, mintha mindig egérllyukat keresne, hogy belebújjon az emberek elől. De ha szólnia kellett mégis valakivel, a szemébe nézett, s akkor már az arca nem volt félős, inkább gyanakvó. Sárgásbarna volt a szeme, mint az anyjáé, de nem olyan bizalmas meleg. Távolról és árnyékban fekete szemnek látszott, hideg fekete szemnek. Az apja tekintete volt olyan hideg. A férfiak nem fordultak meg, mikor mellettük elhaladt, de ha mosolygott, a nők is rajta felejtették a szemüket. Szép, apró foga volt, s az arca olyankor ártatlanul kedves, mint a kisgyermeké.

Még azon év őszén történt, hogy Olga egyszer akaratlanul is rápillantott az egyik fiúra. Új fiú volt az, akkor látta először: szőke, tizenöt éves forma, kékszemű. A ruhája nem volt ugyan elegáns, de az arca – az arcot nem boltban árulják. Sok királyfinak nincs olyan finom arca, mint némelyik csordásbojtárnak.

A fiú nem volt csordásbojtár, bár királyfi se, még a kettő közt való emberrend közepénél is bizonyára jóval lejjebb való. A szeme Olga szemébe nézett, s Olgának valami szokatlan sugarú volt az a nézés, mintha nagy édességgel járná át teljes valóját. Csak egy perc hosszat. De Olga mellében megrezdült valami ismeretlen húr, és valami édes zenének egy édes akkordja zendült át a szívéen.

Bertával ment akkor is. Nem szólt neki semmit a fiúról, sem a rezdülésről. Mikorra a másik utcába értek, már maga is elfeledte.

Másnap azonban megint ott állt a fiú.

Olga, mikor közelébe ért, csak épp hogy szemszögből pillantott reá. A fiú szeme rajta volt. Olga megint érezte azt a különös rezdülést. Azt az édes akkordot. Megint nem szólt róla. Csak furcsállta, hogy mért éppen őt nézi az a fiú, mért nem az is a többit?

A következő napokon már nem nézett a fiúra. De ahogy elment előtte, valami kellemes zsibbadást érzett a mellében. De akkor se vitte az érzését tovább az utcánál.

– Te, Olga – szólalt meg az egyik napon Berta –, az a fiú téged várogat, az a piros nyakkendő.

– Melyik? – csodálkozott halkán Olga.

– Az a piros nyakkendő. Téged bazsalgat.

– Engem?

És egy kis pirosság gyulladt az arcába.

– Engem?

– Téged. Bizonyos, hogy téged.

– Térjünk át a másik oldalra – susogta Olga.

Berta duhogott:

– Ilyen nyálasok!... szóba se állnék velük.

– Én se – mondta szorult mellel Olga –, én se.

– Legalábbis kadét legyen, akinek elfogadom a köszöntését.

– Kadét se.

– De azét már lehet. Az már úr. Annak már van jövője.

– Én kadétét se – mondta határozottan Olga.

S attól fogva sose ment el a fiú mellett.

De azért mindig tudta: mikor van ott a fiú, mikor nincs.

A nagy szünetben persze nem látta, de szeptemberben megint látta, és szinte mindennaposan látta.

A fiúnak mindig csak órá tűzött a szeme.

Valami szegény fiú lehetett, mert felső kabátja nem volt, csak köpönyege, s az is rövid. Mikor már fagyott és havazott, akkor is csak abban állt ott. Aztán el is maradt. Csak tavasszal jelent meg ismét, mikor már a kövek melegedtek a verőfényben.

Olga szíve ismét megrezdült akkor. De abban az időben újra kezdődött a kőművesek munkája is, és az apa, hogy bort nem ivott már, egyre tántorgóbban és lármásabban tért haza.

A sósorszesz már úgy állt mindig a kamrában, mint a petróleum.

– Olga, ne menj férjhez soha!

A fiú meg-megjelent az iskola kapuja közelében, és a szemét úgy forgatta Olgára, ahogy a bibliai Lázár szemét festik a gazdag tornáca előtt.

Olga azonban nem nézett reá.

Már akkor nem Bertával járt, csak magában, mert Bertáék a Krisztinavárosba költöztek át, Budára. Egyszer találkozott csak velük, mindenszentek délutánján, a villamoson. Egy duzzadt ajkú fiú is állt Berta mellett, egy-két évvel idősebb Bertánál, de épp olyan kövér nyakú, a szemöldöke is olyan magas ívű. És ahogy a kezére nézett, látta, hogy a körme is keskeny, mint Bertáé. Irigyelte Bertát, hogy van fiútestvére: ha őneki is volna, hogyan járhatna-kelhetne ő is a városban.

Hát Olga bizony csak magában járogatott már haza az iskolából. És érezte, hogy a fiú már kíséri is. De soha nem tekintett vissza. Sem a könyvét el nem ejtette, hogy fölvetesse vele. Csak éppen hogy otthon kissé több érdeklődéssel nézett a hazaérkezésekor a tükörbe.

A széles fehér gallér igen illik az arcom színéhez – gondolta.

Nem sokáig szemlélte a gallérját és az arca színét, és nem vidáman.

Néha elgondolkodva könyökölt a könyvére, és megrázta a fejét:

– Ő is csak férfi lesz, ha megemberedik.

Egyszer úgy érezte, hogy a fiú csaknem a nyomába lép, hogy kíséri. S nem marad el. Még akkor is mögötte van, mikor hazaér.

A kapuban visszatekintett.

A fiú köszönt. Az arca vörös volt, mintha lángon perzselődött volna meg. Szinte áhítattal köszönt.

Olga nem fogadta.

A következő napon Olga, mindjárt, ahogy kilépett az iskola ajtaján, odanézett, ahol a fiú állani szokott.

A fiú nem állt ott.

Aztán még néhány napig odanézett Olga.

A fiú nem várta többé.

Csak álmában látta megint egyszer.

Mikor megébredt, sokáig ült elgondolkozva az ágyában.

De aztán ellegyintette:

– Olyan lett volna, mint a többi.

Mikor Olga már tizenhét éves volt, a Nefelejcs utcában laktak, földszintes lakásban. Mint mindig. A pallér a lépcsőt nem kedvelte.

A két nő ott sem ösmerkedett senkivel. Cselédet nem tartottak, csak épp hogy ami udvari dolog volt, az udvarossal végeztették, a vicével, ahogy Pesten mondják. Az ajtó elé ők sosem ültek ki. Ha az udvaron áthaladtak, maguk elé néztek a földre, nehogy valaki szót kezdjen velük.

Olga nem is igen ismert mást a házban, csak a gondozót meg az udvarost, s az egyetlen szomszédjukat, egy kalaposnak a családját, azt is csak onnan, hogy az ajtóra volt írva a neve.

Kalaposék egyébiránt sokan voltak: négy-öt kislány is járt ki és be az ajtón. Mind sárga hajú és szinte szemöldöktelen. A szemük színe azonban szépen kék, szinte sötétkék. És így tetszetős képűek is lettek volna, de mikor nevettek, nagy, lapos foguk rontott a szépségükön. Egy nagyleány is mutatkozott olykor az ajtóban, álmodozó szemű, mindig mosolygó leány. Az is sárga hajú és alig-szemöldökös. A hajának egy fűrtje szépítően hajlott le mindig domború, fehér homlokára. Engedelmes, jó lélek lehetett, mert gyakran hallatszott nyáron – mikor nyitva voltak az ablakok s a konyhaajtó – vidám klarinéthangja:

– Ahogy parancsolod, mama.

A testvérei Malvinnak szólították.

Délben mindig hazatért az apa is, két óraker meg egy húszéves forma, eleven tekintetű legény. Az is szőke, alig-szemöldökös és nagyfoggal nevető. A bajuszát és szakállát beretválta, és estefelé eljárt hazulról. Vacsorára se tért haza. Az udvari ablakon át mindig lehetett látni az együtt vacsorázó családot.

Az a legényfiú komoly tisztelettel köszönt Olgának, ahányszor találkoztak.

Olga a feje hideg bölintásával fogadta, és rá se nézett. Mégis hát tudta, hogy kicsoda. A nevét is hallotta, hogy *Berci*.

Délutánonkint hegedűszó hangzott a házban. Néha kettő is. Egyik az emeleten – ott valami gyerek nyivolgott, és mindig csak rövid ideig. Másik a földszinten. Az már szépen szólt. Szobában muzsikált valaki, zárt ablak mögött.

Olgának a kottái csak szonátakották voltak – az anyja leánykorából –, hát csak épp az anyja kedvéért ült néha a zongorához. Magyar kottája csak egy volt: *Darumadár, gyere velem*. Azt gyakorta játszotta – jobban mondva: zongorázta. Az a földszinti hegedű sok mindenféle nótát zengett, és hát azon a hangszeren már igazán *játszott* a kezelője. Olga érdeklődéssel fülelte.

– Hol hegedülnek? – kérdezte az anyját.

– Valamelyik szomszédban.

Egy vasárnap délután az ő nótája szólalt meg a hegedűn.

Olga fülelt. Kinyitotta az ablakot. Fülelt.

Az udvaron künn magoltak a nagy fogú kalapos leánykák a küszöbön. Könyv volt az ölükben, s darálták a mondatokat.

Olga megszólította az egyik nagyfogúcskát:

– Mondja csak, kedves: maguknál hegedülnek? vagy...

A leányka elmosolyodott.

– Berci, a bátyám.

Olga becsukta az ablakot, és nem hallgatott többé a hegedűre. És nem zongorázta többé a nótáját.

Hogy a Liget közelében laktak, délutánonkint kijártak a Ligetbe.

A Ligetben virág csak ott virágzik, ahova a kertész ülteti, de szerelem mindenfelé. Olga mindennaposan láthatott fiatal párokat, akik a legszelesebb úton is úgy sétálnak, mintha keskeny volna és oly meredek, hogy a nő csakis férfi karján érezheti biztonságban magát. A vitézkedő rend pedig maga is átkarolja a sétáló leányzót, a még nagyobb biztonság kedvéért.

De akár a vitézlő renchez csatlakozik a leány, akár a polgárihoz, minden leány arcán az élet öröme sugárzik. S a legény is, akár a vitézkedő renchez tartozik, akár a polgárihoz, valamennyi igen becsülő szemmel pillantgat a mellette lebegő blúzra és szoknyára.

A fűben, egy akác alatt, csirizes körmű legény ült. A hátát a fához támasztotta, s könyvet olvasott. Hangosan olvasott egy fekete hajú leánynak. A leány konyhai képű volt, kerek orcájú, mint a nyári édesalma, és a haját bizonyára pomádéval kente meg elől, hogy a fél homlokára olyan igen odaragadt. Félkönyéken hevert a legény mellett, és álmodozó arccal hallgatta az olvasást.

Milyen boldogok – gondolta Olga.

S a nyelve már mozdult, hogy mondja is az anyjának.

De az anyja épp akkor szólalt meg:

– Én is éppígy sétáltam apáddal, mikor még csak jegyesek voltunk. És mink is hevertünk így a fűben. Szentlőrincen. Csak épp hogy nem apád olvasott, hanem én. Igen kedvelte akkor még apád a költeményeket.

Az iparcsarnok előtt Malvinnal, a kalapos leányával találkoztak. Egy tűzoltó al-tiszt karján lebegett. A tűzoltó csinos, barna legény, felgöndörített a bajusza. Lakkcsizma volt a lábán, és olyan hegyesen lépegetett benne, mintha minden lépésére egy körmöci arany pendülne ki a csizmája sarkán. A leány szeme még

álmodozóbb volt, mint szokott lenni, s a homlokára hajló fürt még regényesebben árnyékolta a szemét. Piros ajka félig nyitva volt, mintha hallgatva is szerelmet lehelne, és széles fogai kifehérltek.

Olga érdeklődéssel szemlélkedett rá a tűzoltóra, és a szíve elszorult:

– Milyen szép, vidám legény! Ez nem olyan férj lesz, mint a többi.

És azon éjjel megint megjelent az álmaiban az a kopottas ruhájú, kékszemű fiú. A bazári piros nyakkendő is a nyakán. És nézett, csüggedt fővel, édeskomolyan, hogy a két szeme olyan volt belé, mint két reszkető, kék csillag.

A keze a kalapjához mozdult. Köszönt.

Olga szívére édes áramlat nehezült, hogy a feje is meghajlott belé: fogadta a köszöntést.

Olga abban az időben már teljesen felviruló leány volt. De félénk szemű, és a színe még mindig betegesen fehér. Mintha a házinyúllal volna valami atyafiságban. Ruhában is a fehér színeket szerette. Szoknyának is világos színeket választott, ha sötét volt a kabátja vagy éppen fekete. Kedvelte a gerleszint és frezszint, a világos pepitát és a türkiz színt. A kihajlós gallér a nyakán egyre szélesebbedett. Maga varrta. Már ötujjni szélesre varrta. A kalapján is fehér galambszárnyat viselt. De az ő fehérségei hidegek voltak. Összevont, vékony szemöldöke alól szinte aggodalmasan nézett a világra, s különösen a férfiakra.

Mikor a polgári iskolát elvégezte, bizony idegenkedett a kereskedelmi iskolától: áttalta, hogy valami irodában vagy bankban, vagy üzletben, férfiak között dolgozon.

Inkább a tanítói pálya. Vannak nőiskolák. Apácák is alkalmaznak világi nőket az iskoláikban, ha a maguk rendjéből nem telik.

De éppen mikor a beiratkozás ideje volt, az apja nem vitt pénzt haza. A későbbi napokban meg valami hibát követett el az apja: elküldték. Hetekig nem talált munkát. Erdélybe egyre gyakrabban kiáltott a telegram: *Csak most az egyszer.*

Az a tél aztán kedvetlen emlékezetű volt mindenképpen. Kvabka az előző nyáron, egy délben több örömet ivott a kelleténél, s délután melléje lépett az elsőemeleti járódeszkának. Hat hétig feküdt a kórházban, s azután még egy hónapot kellett várnia, hogy erősödjön. No, akkor megfogadta – még a kórházban megfogadta, esküvel fogadta –, hogy ezentúl már pálinkát se iszik.

– Soha többé!

Mikor aztán megint munkába lépett, olyan pálinkaszagosan tért haza, hogy a felesége eltántorodott:

– Hát nem megfogadtad?

– Állom is – felelte Kvabka dülöngözve –, nem pálinka az, amit ittam.

– Nem pálinka? Hát mitől lélegzel akkor pálinkaszaggal?

– Tea: nem pálinka. Bizonyosan a rum szagát érzed te. De hát már teát se igyak? Szakadjon rád a gerenda!...

Hát bizony Kvabka be-beteázott, s egyre gyéribben akadt munkája. Egyre gyéribben. A két nő meg egyre gyakrabban járt a zálogházba. Cselédjük nem volt, maguk dolgoztak. Azelőtt mégiscsak ráértek, hogy olvasgassanak is

délutánonkint meg esténkint. Kvabkáné az iparoskör kölcsönkönyvtárából hordta a könyveket. Mindig két könyvet: egy regényt meg egy verseskönyvet. A regényt Olgának, a verseskönyvet magának. Egyikük varrt, másikuk olvasott. Ha Olga olvasott, a regényt olvasta. Az érzékeny helyeken sírtak, a vidám helyeken nevettek.

– No, ez szép – mondták rá.

És kedvvel olvasták tovább.

Mióta Kvabka teára kapott, az a kis mulatságuk is elmúlt. Ötven fillér sok pénz: csak üldögéltek, keseregtek. Kvabkáné már nem is szavalgatott. Ha arra gondolt, hogy verseket mondjon, csak Poe-nak a Hollója jutott az eszébe.

Van-e balzsam Gileádban? ó mondd,

ó mondd meg nekem!

Szólt a holló: Sohasem.

Mindig sírtak rajta, hát azt csak ritkán mondta el, és csak sétálásuk közben, nyári délutánokon, a Liget fái alatt.

Hát csak úgy versek nélkül búsulgattak otthon, prózában.

Olga olykor az ablakban ült. Foltozgatta a fehérneműket. Újravartha a ruháit. Csak két szoknyája volt már: egy pepita meg egy gerleszín. Blúza is csak kettő: két fehér. És egy őzszín kabátkája esős időre.

Ült, varrogatott. Közben persze ki-kipillantott az udvarra is. S mindenkire búsan, hidegen. Csak ha kalaposék Malvinját látta, arra tekintett hosszasabban.

Malvinnal valami történt. Mindig színtelen volt, és igen elgondolkodó. A haja fürtjét már nem fésülte a homlokára, s az öltözködése se volt már gondos. A hangja, ha hallatszott is, már nem a vidám klarinéthang volt, s a mozgása sem volt olyan eleven, mint azelőtt.

Egy februári napon nagy nyugtalanság látszott kalaposéknál. Ki és be futkostak. Csupa ijedt arc.

A lakók is odacsődültek az ajtó elé.

Olga is kinyitotta az ablakát: mi történt?

S hallgatta, miket beszélnek:

– Egy kisasszony halt meg.

– Nem halt meg, csak valami hirtelen baj...

– Mérget ivott, mondják.

– Szublimátot. Telefonáltak-e a mentőknek?

– Bizonyosan.

– Essen ki a szeme annak a tűzoltónak – morgadozott az udvarosné –, mindig gondoltam én, mikor együtt láttam őket...

– Itt vannak a mentők!

És a sokaság kétfelé vált az udvaron: jöttek a mentők.

Malvint a kórházba vitték.

A következő napon a kalaposéknál megint nagy jövés-menés, nyugtalanság. Az egyik kislány gyászruhában fordul ki az ajtón. Aztán a többi is.

– A férfiak mind gonoszak – irtózkodott Olga.

S attól fogva valahányszor a miatyánkban a *gonosztól* szóhoz ért, mindig a férfiakra értette.

Abból az évből még két különös emléke maradt Olgának.

Az egyik egy névtelen levél volt. Olga címére, s benne két színházi jegy: földszinti ülőhelyre, a városligeti színházba, vasárnap délutáni játéokra.

Írás csak ennyi:

Az egyik szereplő küldi. Boldog lenne, ha a két helyet elfoglalva látná.

A két nő sokat tűnődött: ki lehet az ajándékozó? A levél nem postán érkezett, csak be volt dobva az ablakon át az asztalra – vasárnap délelőtt, míg ők a misén jártak. (Kvabka abban a hónapban Székesfehérvárott dolgozott, s vasárnaponként csak délután fordult meg otthon.)

Ki hozta a két jegyet?

– Csak olyan hozhatta – vélekedett Kvabkáné –, aki meg is akart bennünket látogatni.

– Csak valamelyik leánytársam lehet, aki velem járt iskolába – lobogott örömeiben Olga. – De hát melyik? Melyik színészkedik?

– Megnézzük a színlapon.

– Ne, ne nézzük meg: kellemesebb lesz a meglepődés, ha ott ismerem meg. A színlapra nem az igazi nevüket nyomatják a színészek.

S tovább tűnődtek: Olga nemigen pajtáskodott egy leánytársával se, és az írás is férfias. Bizonyosan valami gyerek hozta, és az dobhatta be az ablakon.

Mégis hát elmentek. Bizonyos már, hogy hiúságból küldte valamelyik leányismerőse a két jegyet, hogy lássa őt Olga a színpadon. A levelet is azért íratta férfival, nehogy az írásáról kitalálják.

Valami szörnyűséges drámát játszottak: egy délamerikai ültetvényes tanyájára belopózik egy vad tekintetű, nagy gorilla, s elrabolja a bölcsőben nyugvó gyermeket.

A gorillát persze keresik, hajszojják, sziklákon, bokrokon által. A színpad közepén áll egy fa, arra kap fel végre a gorilla. Bal karján a gyerek, a jobbjára hol újabb kapaszkodásra kész, hol kapkodva vakarja felfelé az oldalát, s meredt szemmel les le a lombok közül.

Puskát hoznak, de rálőni mégse mernek, mert a gyermek nála van. Piros csizmát tesznek hát a fa alá, a rég ismert majomfogót, hogy a gorilla letegye addig a gyermeket, míg a csizmát húzza.

A gorilla azonban a csecsemőt nem teszi le egy percre se: vele együtt ereszkedik le a fáról. S bizony, nem húzza fel az a csizmát, hanem csak felkapja, és eliszkol.

Végre sok mindenféle bajlódás után hurkot vetnek a nyakába.

Borzalmak és nevetségek váltakoztak a játékban. S Olgák elégedetten tértek haza.

Olga még otthon is irtózkodott a gorillán. Meredt hupikékgyűrűs, nagy szemén. Különösen kellemetlen volt, mikor őrájuk is rájuk forgatta a szemét, s nem is egyszer.

– Vele álmodok az éjjel – mondta Olga még este is.

S a háta viszolygott.

De hát még mindig nem tudták, hogy ki küldötte a jegyet. A szereplő nők között Olga nem ismert meg senkit, hogy leánypajtása lett volna valaha.

Még lefekvéskor is ez a kérdés váltakozott az elméjében a majomtörténetnek ismételt-ismét szeme elé játszódó képeivel.

De aztán a majomról eszébe jutott: hogyan megnevezték az elmúlt télen az ólomöntést. Szilveszter estéjét az apja akkor az egyszer otthon töltötte. Gipszben volt a lába, mert eltört december közepe táján. De hát attól bocoroghatott már a szobában.

Együtt vacsoráltak hát. Kvabkáné puncsot csinált – az ura tanította meg reá. Aztán éjfél felé fekdüni készültek.

Kvabkáné ránéz az órára, aztán Olgára:

– Mindjárt éjfél: öntsünk ólmot.

Beszélte néha, hogy leánykorában ólmot öntött, és az ólom figurája valóságos Kvabka volt. Nem fotográfiai bizonyossággal, csak hát egy férfiember, aki a jobb-ját feltartotta, és valami lapos nyúlladt ki a kezéből. A virágcserepcesze oldalára hullt ott az ólomnak az a része, s azért nem formálódott meg jól az a tárgy a figura kezében. Ki könyvnek nézte, ki lepénynek, ki bankónak. Csak mikor férjhez ment Kvabkához, akkor világosodott ki, hogy vakolókanál volt az.

– Olga, önts ólmot.

Olga vonakodott:

– Minek az. Megmondtam már...

– Ah, azt minden leány megmondja, aztán egyszer csak előtte is ott van...

– A virágos sövény – mosolygott Olga –, én arra elég okos leszek.

– No, csak öntsünk. Ha úgy lesz is, ahogy te mondod, nem jön ki semmi. Nem vesztettünk vele semmit.

S kiment a konyhába, hogy ólmot keressen.

– Ha nincs más – szólalt meg Kvabka az ágyban –, levehetitek a mérőönt.

Olga elgondolkodva ült a székén.

Eszébe jutott, hogy azon a nyáron Berta is szólt neki az ólomöntésről. A Ligetben találkoztak vele. Fiákerozott egy igen fiatal hadnaggyal. Berta elegáns, bodros-csipkés fehér ruhában, kényesen megdőlve ült a hadnagy mellett. Divatos, fellapított szélű szalmakalap a fején, fehér strucctoll rajta. Rózsaszínnel bélelt, fehér napernyővel keretezte az arcát, és egy csomó szegfű piroslott a kezében. A hadnagy még pelyhedző bajszú, kis fiatalember. Keskeny ajkai: csak mintha egy vonal ceruzával volna keresztbe rántva az orra alá, s a vonal vége lefelé végződik. Világot fitymáló lájdinántábrázat.

Olga elbámult: hogy kerül Berta fiákerba, abba a pompába? És sem a testvére nincs vele, sem az anyja. Csak nem asszony tán már?

S bámult a szépségén is Bertának, a hintófutásban repkedő fehér ruháján és a szerencsésén. Mint ahogy a laboda bámulhat szeptemberben, mikor az őszirozsa nyílik. Tavasszal még mind a ketten semmike zöldek. A laboda megnőttön is zöld.

Az őszirózsa csupa szín, csupa szépség. Hát hiába: ki a szerencséivel születik együtt, ki a szerencsétlenséggel.

Berta is meglátta őt, és felcsillanó szemmel integetett neki a kocsiból. A hadnagy is odanézett, és szalutált Olgának.

Harmadnapra megint találkoztak.

Olgák a tejcarnokban ültek akkor, a szélső asztalnál. A neve napja volt Olgának, s azzal ünnepelték meg, hogy aludttejet ettek a tejcarnokban. Már hát csak ők ketten. Berta akkor is bérkocsin haladt el mellettük, de akkor csak egylovason. Csakaz a bodros fehér ruha rajta, csakaz a fehér struccollas, pompás kalap, csak épp hogy a szegfű nem piros a kezében, hanem fehér szegfű, őt szál fehér szegfű.

Éppen keresztben locsolták ott az utat: az egylovas meglassúdott.

Berta rászemlélődött a tejcarnok közönségére, és megismerte Olgát. Mindjárt szólt is a hadnagnak. A hadnagy előrehajolt a kocsishoz. A kocsi megállt.

Berta leröppent, és Olgához sietett:

– Csakhogy látlak, Olgám! Tegnapelőtt nem állíthattam meg a kocsit. Édesmamád talán? Csókolom kezét. Hogy vagy? Tanulsz még? Van-e már...

És a szívére koppantott.

– Nincs – felelte Olga mosolyogva –, de neked már...

– Vőlegényem. Be is mutatnám, de oly buta: egy szót se tud magyarul.

S mosolyogva tekintett a hadnagyára, aki, mintha tudta volna, miről van szó, szintén mosolygott, és ismételten szalutált Olgának. Közben már cigarettára gyűjtött, és méternyire hosszan lövellte a füstöt a szája szögletéből.

– Csak annyit tud, hogy *janapot* meg *keszenem*. Cseh az istenadta.

S nevetett. Az őt szál fehér szegfűvel játszott: beleveregetett vele a bal tenyérébe. De talán csak azért, hogy jobban előtűnjenek a gyűrűi.

Olga is mosolygott. Az arca kissé kipirosodott, hogy ő csak olyan szimplán van öltözve: kékcsíkos fehér blúz és pepita szoknya, s a fején olcsó szalmakalap, amelynek sárgultsága elárulja, hogy kétéves. Szimpla fehér selyemszalag a kalapon, oldalt csokorba kötve. És semmi gyűrű, csak egy vékonyka aranykarperec a csuklóján.

– Adél azt mondta, Miskolczi Adél, hogy Aradra költöztetek.

Berta arca elkomolyodott.

– Oda. A szüleim ott laknak már. Egy kis véleménykülönbség van köztünk a vőlegényemet illetően. De hát én azt tartom: ki-ki a párjával.

S mosolyogva tekintett a kocsin ülőre, akinek vékony vonása az orra alatt a két végén megint felfelé görbült, és az ujjai hegyét a csákójához érintette.

– Ólmot öntöttem szilveszterkor – folytatta Berta –, és nekem kijött. Rögtön meg lehetett ismerni, hogy katonatiszt. A sors ellen hiába minden okoskodás. Ki-ki a párjával. De pá, kedves: sietünk, egy nyaralót nézünk meg itt a város szélén. Majd ha megint találkozunk, többet csevegünk.

– Te, micsoda parfümöd van?

– Dsoki klöb. Finom, ugye?

– Igen finom.

– Ha majd asszony leszek, küldök neked egy flakonnal. Pá.

S arcon csókolta Olgát: visszaröppent a vőlegényéhez.

Még a kocsiból is kedvesen integetett. Sugárzott róla a boldogság.

Olga szeretett volna még egy kérdést utána kiáltani, hogy mikor lesz az esküvő, de elkésett vele. S nyomban rá helyeselte is, hogy nem kérdezte: Berta bizonyára meghívta volna az esküvőre, vagy hogy az asztalhoz. Neki nincs az efféle ünnepekre ruhája.

Mégis furcsállta, hogy Berta nem kérdezte a lakását.

Kvabkáné is utána bámult a kocsinak.

– Ki-ki a párjával – mondta elgondolkodva –, ezt nem Petőfi írta. Talán Goethe. Goethét nem ismerem annyira. Apának volt pedig Goethéje, de csak egy kötet. Te, Olga, szilveszterkor ólmot öntünk.

Olga azonban csak a fejét rázta rá.

Azután elfelejtették, persze, az ügyet. Bertával se találkoztak többé. Csak szilveszter éjjelén jutott Kvabkánénak az eszébe.

– Ha semmi, semmi – mondta –, de megpróbáljuk.

A gyorsforralón hamar hígult a kanálnyi ólom. A rántottasütőbe öntöttek vizet. Olga mosolyogva eresztette bele a sustorgó ólmot.

– Semmi! – mondta szinte diadalmasan.

– Megálljunk csak – intett az anyja –, nem lehet azt olyan egy kapásra...

S vizsgálódva hajolt az ólomcsuradék fölé.

Olga is szemlélte.

Valami lapos görbeséget ábrázolt az ólom: mintha egy igen vékony lábú, köpönyeges ember állna meghajoltan, mint akinek az orra vérzik. De lehetett azt fának is nézni, oldalt hajló, lógó lombú fának.

– Szomorúfűzfa – mondta Olga.

– Ez nem szomorúfűzfa – rázta a fejét Kvabkáné. – Te, ez olyan, mint valami majom.

S nevetett.

– Csak nézd meg jól.

Odavitték Kvabkának is az ágyba, az is nevette:

– Isten uccse olyan, mint valami majom. Gratulálok.

Olga megint megszemlélte. Hát csakugyan olyan is volt az a formátlan öntelék, hogy valami gallyon ülő majomnak is lehetett vélni. De Olga csak azon maradt, hogy szomorúfűzfa az, nem majom.

Aztán szendergésében ez is elmúlt előle, csak az álom homálya hömpölygött előtte szélesen, végtelenül. Álomba is bágyadt már, de a színházi délután izgalmai még az idegeiben rezegtek.

S mint ahogy az esti homályban egyszer csak egy-két fényes pont jelenik meg az éghatáron a mezőn heverő előtt, úgy jelent meg előtte egy emberi szempár.

A szem a kalapos fiúnak a szeme volt, a beretvált arcú fiatalemberé, aki olyan tisztelettel szokott neki köszönni, mintha legalábbis grófkisasszonynak köszönné.

S ő könnyű és hűvös bólintással fogadja. Fogadnia kell ismeretlenül is, mert hiszen egy udvaron laknak. Fogadja, és elsiet mellette.

Kellemes fiatalember – gondolja mindig Olga. S olyankor mintha hegedű is zendülne a fülében. Be szépen is játssza azt a darumadár nótát.

S elsiet mellette, s nem viszi tovább az érzését.

Nem lesz öneki soha semmi ügye vele – sem egyéb kapcsolata, csak hogy majdnem mindennaposan látják egymást. Néha Olga az ablakban ül, de ha a fiatalembert látja előválni a kapu homályából, mélyen lehajol, hogy ne kelljen fogadnia a köszöntését. Vagy pedig fölkel, mintha éppen akkor volna beljebb tenni-valója. De ha a lakásuk ajtaján lép ki a fiatalember, akkor már megbántás volna, ha lehajolna vagy elhúzódna, hát csak néz nyugodtan rá, s fogadja a köszöntését. De abban a bólintásban le is veszi egyúttal róla a szemét.

Egyszer Kvabkáné is ott ült, s látta, hogyan köszön a legény Olgának.

– Kedves fiú ez a Berci – mondta azután –, a kalapos famíliában ez ér a legtöbbet. Ugyan ő is kalapos-e?

Olga vállat vont.

– Nem tudom.

– Jó lenne neked... Ha kalapos is, fővárosi kalapos: úr.

– Ugyan, anyám... Hát nem éppen tegnap is mondtad, hogy ne menjek férjhez. Ezredszer mondtad.

– Hát ne is. Férfi ronthatja meg csak a nő életét. De ez olyan tisztességes fiú...

– Sövény nélkül is – mosolygott Olga.

– Nono, most már mindig a sövényrel szikrázol. Bánom, hogy elmondtam.

– Bizony még megharagszol. No, nem említem többé. De te se említsd többé se egyiket, se másikat, hogy jó lenne nekem.

Mégis hát látnia kellett, hogy a fiú egyre mélyebb tisztelettel, egyre tapadóbb nézéssel köszön.

Aztán egyszer az is megtörtént, hogy Olga egy délelőtt templomból hazamenet három szál szegfűt talált az ajtókilincsen. Az ajtó zárva volt; együtt mentek el az anyjával a piacra – az anyja a piacra, ő a templomba –, s az anyjának már otthon kellett volna lennie. De lám, az ajtó be van még zárva, s a három szál pompás, illatos szegfű oda van csavarítva a vékony virágróttal.

– Berta járt itt – gondolta Olga édes megdöbbenéssel.

Akkor érkezik haza Kvabkáné is – megrakodva köcsöggel, tökkel. A kari kosara is terhes.

Olga eléje siet. Mutatja neki a szegfűt.

– Berta járt itt.

És segít az anyja terhén.

Kvabkáné a fejét ingatja:

– Ejnye, és én éppen ma kések. Mért nem mondtad neki, hogy várjon.

– Nem beszéltem vele. A virág ide volt tűzve a kilincstre. De hogyan tudhatta meg a lakásunkat?

– A címkönyvből.

– Persze, persze. Eljön az még akkor.

S pohárba tette a három szegfűt. Az ablakba állította. Rá-rágyönyörködött.

Néhány nap múlván Olga, ahogy az ablakhoz lép, hogy a dolgozószékbe üljön, elámulva néz: öt szál szegfű van a poharában a három helyett. S mind az öt szál friss. A hervadtak nincsenek ott.

Olga mosolyogva tér vissza a konyhába.

– Anyácskám – mondja –, hát te már virágokra is költesz?

Kvabkáné csodálkozik:

– Én?

– Hát nem te hoztad a szegfűt?

Olga akkor eszmélkedik csak: hát akkor valaki beclopta...

S mindjárt tudja is, hogy ki.

A virágos poharat elgondolkodva vette be az ablakból, s tette félre.

Vagy egy hét múlván, egy délután megint ott fehérelt a kilincsen öt szál szegfű. Rá volt csavarítva a vékony virágdróttal, mint legelőszőr.

Olga akkor együtt tért haza az anyjával.

– Hagyjuk ott – mondta elkomolyodva –, majd holnap, ha elhervadt, levesszük.

Kvabkáné odabent aztán más véleményen próbálkozott:

– Ugye az a Berci hozogatója? De hát mi kivetni valót látsz azon a fiún?

– Azt, hogy férfi.

Kvabkáné csak nézett.

– De hát – mondta –, de hát...

Olga mosolygott:

– Elfelested? A sövényt. Ez is sövény: szegfűsövény. Minden férfi virágon által közelíti meg az áldozatát. S úgy látom, minden nő bolond. Én, ha egymagam is, okos akarok lenni.

– No de hát... látod, Berta is milyen boldog.

– Ezer között egy. Nem bizonyos, hogy én a másik ezerből vagyok az az egy.

Mindazonáltal fogadta tovább is a kalaposfiú tiszteletes és hódolatos köszöneteit. Fogadta komoly arccal, ránézés nélkül. S ha elmaradt volna a köszöntés, Olga arcán bizonyára nem látszott volna meg, hogy várta.

A kalaposfiú azonban tovább is köszönetetett meleg figyelemmel, tiszteletesen, hódolatosan, tapadó szemmel.

Olga érezte, hogy előbb-utóbb meg is szólítja majd a kalaposfiú. És sokat tűnődött rajta, hogy hogyan viselkedjék.

Egyszer már úgy neszelte, hogy lépked is utána.

A szíve akkor erős dobbanatokkal vert a mellében, és a lába akaratlanul is meggyorsult.

Az előbbi héten történt ez.

Hát megjelenik a fiú szeme a szendergő Olgának. Megjelenik az ágya fölött az álomtenger sötétjében. Mint két kék tűzű csillag. Bágyadtan előbb, majd tűzbe gyúlón. Remegőn. Homályba hunyón-múlón, megint megújulón. De mindig az az

ismerős, tiszteletes, hódolatos, fiatal kék szem. És néz tapadón, kék fénnel, édesen, a fiatal szemek virágnéző, csupaélet nézésével...

Olga édes elolvadással omlik tőle az álom tengerébe.

Másnap délután Olga levelet vitt a postára. Az öreganyjának.

Írták neki, hogy most eljöhetne: Kvakka Cegléden dolgozik, és vasárnaponként se jár haza. Van hely és csendesség: vetesse le a hálygot a szeméről.

Ahogy hazafelé igyekszik, a kalaposfiút látja meg az utca távolában. Jön: lépked sietőst. A mandulaszínű lüszterruhában. Zsirardi kalap a fején, könnyű nád-pálca a kezében.

Jön sietőst.

Az utca néptelen. Olga a fiú nézéséről érzi, hogy most aligha haladhat el mellette. A szíve forró lükkögésnek indul. Az arcán piros folt jelenik meg. Ha más utcában találkoztak volna, áttérne a túlsó ház sor útjára, s tán be is kanyarodna másik utcába, de látnivaló, hogy ő most hazatér. A fiú meg most jött el hazulról.

A szíve úgy hánykolódik és röpdös, mint a cérnára kötött veréb.

S valóban, a fiú eléje söpör: jóval előbb emeli le a kalapját, szinte a térdéig ejtve:

– Bocsánat, Olgácska – lihegte pirosan –, igen alázatos bocsánat... de már lehetetlen, hogy csak úgy szóltanul járjunk el egymás mellett... holott szinte mindennap találkozunk... Es én most se mertem volna... de nem állhatom meg, hogy meg ne mondjam: mennyire örültem... hogy ott láttam tegnap... a földszinten... a zártszékben...

Olga az első percben szinte megbotránkozva állt. A kezét se nyújtotta. De a szem, a szem... teljesen az a szem, amely az éjjel az álmai fölött ragyogott... S hogy a fiú a színházat említette, meglepődve szólalt meg:

– Hát maga küldte?

– Igen: én voltam olyan vakmerő, Olgácska... Bocsánat... Személyesen szerettem volna... de attól tartottam, hogy akkor nem fogadják el... Bocsánat...

S kémlelő szemmel nézett Olgára:

– Ugye valami más ismerősükre gondoltak?

– Nem tudtuk elvélni...

– Én voltam – lehelte a fiú megkönnyebbülten –, bocsássanak meg... Boldog voltam, hogy néztek engem... és talán tapsoltak is nekem...

– Hát maga... színész? Nem tudtuk.

– Nem tudták? Hát nem ismert meg? Persze, ha először látott színpadon... és éppen tegnap... Igen el voltam maszkírozva. Én voltam a gorilla.

Olga megrettent, mintha mellbe ütötték volna. A kedves ifjú arca elhomályosult előtte. Ő maga elhalványult.

– Igen? – rebegette nyiladozó szemmel –, igen?

– Hatásos volt, ugye? Ó, a művészet... énnekem már kisgyerekkoromtól az volt a vágyam: művész vagy semmi! Apám kalapokat alakít, én karaktereket. A majomalakítás énnekem specialitásom. Tudja: itt nőtem fel a Liget szélén, és

gyakorta jártam az állatkertbe. Specialitásom. Külön bőröm van hozzá. Már orfeumban is játszottam...

Olga szeme előtt kék-zöld karikák jelentek meg. Az ólomöntés!...

Érezte, hogy az arca elhalványodik. Szinte ájulás környékezte.

– Bocsánat – rebegte a szemét lesütve –, sietek. Anyám egyedül van, és vár... S kezet nyújtott anélkül hogy ránézett volna a fiúra.

Az azonban mellette maradt.

– Csak a kapuig, ha megengedi...

– Nem, nem lehet – rebegte ijedezve a leány –, magányosan vagyok...

És elsietett... A napernyőjét is úgy fordította, mintha bele akarna rejtőzni. Elsietett.

Attól fogva nem ült az ablakba. Nem hallgatta többé a hegedűszót. S rettegve kerülte, hogy ne találkozzanak.

Az égő kék szem nem jelent meg többé az álmaiban.

Kvabkáné egy reggel a sifonérban keresgélt: mit vihetne a zálogházba?

Már a nyári ruhákat is elzálogosították. A zongora se volt már a szobában. Olga karperece is már inkább emlék volt, nem ékszer.

S Erdélybe is hiába repültek már a telegramok és levelek: Kvabkáné anyja a szeme operációjára gyűjtötte a pénzt. A *hályog* volt minden gondolata. A leveleiben egyébről se beszélt, csak a *hályogom, szemem hályoga*. Grósz Emillel operáltatja majd, magával Grósz Emillel. A Pestre utazás sok költség, és hát a klinikán kell addig laknia.

Hát Kvabkáné Erdély felől már nem várhatott Isten segítő kezére. Az ég más tája felé pedig nem is gondolhatott.

Próbált ő, szegény, mindenfélét. Azt is próbálta, hogy apróhirdetések útján házitanítónak ajánlkozott – lányok mellé persze. De Kvabkánének az arcát már akkor megviselte a sok szenvedés. Homlokán a gondok ránca. A három foga helyén horpadás. A szeme héja bal felől – a foga híjától-e vagy más okból? – kissé lejjebb ereszkedett. Valami oly gonosz kifejezése volt mindezek miatt a jó asszony arcának, hogy aki nem ismerte, bizalmatlanul nézett reá.

Mégis hát egy helyen szóba álltak vele: megkérdezték, hogy van-e diplomája.

– Az bizony nincsen. De boldogult édesatyám tanár volt, gimnáziumi tanár, igen tudós ember. Otthon mink mindig a tudományokról beszélgettünk: esztétikáról, retorikáról, poetikáról. Mindent tudok, amit ő tudott. Könyv nélkül elmondom Aranyt és Petőfit, és más magyar költőknek is minden híres versét.

Csodálkozva néztek rá:

– Mi a férje?

Kvabkáné arca aggodalmasra változott.

– Építőmester – felelte halkan.

Sehol nem alkalmazták. A ruhája is igen szimplának látszott, noha tiszta volt.

– A hely be van már töltve – mondták elhárítón.

Zongoratanításra is próbált vállalkozni egy helyen, egy adóhivatali tanácsosnál, de szerencsétlenségére egy új operettnak a kottáját tették eléje, egy öt bés keringőt, mollban. Ő bizony dúrban se játszott öt bés kottákat, lánykorában sem. Hát látszott az arcán az elfogultság.

– Talán másik részt – mondta –, így első kapásra nem folyamatos az ilyen sok bés.

De hát a könnyebb rész sem volt neki folyamatos: nem kértek a tudományából.

Hát kár a pénzért, amit apróhirdetésekre költenek.

Arra is gondoltak, hogy talán Olga léphetne be valami női üzletbe, míderes boltba vagy női kalaposhoz, de hát nem volt olyan ösmerősük, aki Olgát ajánlhatta volna – azt meg áttallották, hogy csak úgy ismeretlenül házaljanak, kínálkozzanak.

Nincs más segítség, csak a zálogos keze!

Keresgél Kvabkáné, keresgél.

A kezébe akad a kalotaszegi mellény. Nézegeti.

– Te, Olga, ezt a mellényt talán boltos is megvenné.

Olga is nézegeti, forgatja, nézegeti.

– Ha nem volna olyan parasztos.

Mert piros volt a hímzés, paprikaszínű. Már az előbbi évben is beszéltek róla, hogy az ékítmény rajzai tetszetősek, de a hímzésnek olyanféle színűnek kellene lennie, mint amilyen a szövet színe, csakhogy világosabbnak, selyemcérnából varrottnak.

Semmi kedvük se volt rá, hogy a maguk cicomázására megvarrják: Olga szimplán öltözködött, mint az alapítványi agg hölgyek, csak épp hogy a széles fehér gallért viselte mindig a blúzán vagy kabátkáján.

A boltosra való gondolat azonban jónak látszott: zálogban két koronát sem adnak a mellényre, de a boltos ád érte talán tízet is.

– Fejtsük fel, Olga, varrjuk ki selyemcérnával. Most már itt a tavasz: emlékszel, hogy az Uri utcán milyen cifra mellényeket láttunk egy kirakatban tavaly? Vagy a Váci utcán láttuk?

Olga legott papirosra rajzolta a díszítmények képét, s ollócskát fog, lenyiszálja a piros varratot a mellényről. Aztán cérnáért siet a boltba: még aznap belefog.

El tudták adni, ha nem is tíz koronán. És a boltos biztatta őket: varrjanak még – mennél többet ad el, annál jobban fizeti őket.

No, ünnep volt az a nap, ha nem is piros betűs.

Néha éjfélig is fennmaradtak, és varrtak. Mind a kettőjük szeme vörös szegélyű volt az álmatlanságtól. De hálistennek, hogy van egy kis pénzforrás végre: nem kell többé a zálogházba szégyenkedniük – hacsak azért nem mennek ezután, hogy kiváltogathassanak egyet-mást.

A boldogságukat csak az zavarta olykor, hogy Olga köhögött. Meg se hült, mégis köhögött. Kvabkáné sokat aggódott emiatt.

– Nem értem, hogy te mindig meghúlsz. És a színed is mindig olyan beteges...

- Nem vagyok pedig beteg, anyám.
- De színtelen vagy, mindig színtelen vagy.

Olga arca valóban olyanféle fehér volt, mint a gyöngyvirág fehérsége. Egy kis pirosság csak akkor jelent meg rajta, ha meglepődött valamin, de akkor is csak egy kis piroska folt, és csak egy percre, mintha egy leándervirág volna megbújva az arca fehérsége alatt – jobbról is, balról is egy leándervirág –, a legcsekélyebb izgalomra is előpiroslott az a két virág a hó alól, meg elmúlt.

Olga nem is tudott róla. Köhögött. A zsebkezdőjén néha piros foltok is jelentek meg, de hát vélték, hogy csak annyi az, mint az orrvérzés. El is múlt, ahogy jött. Csak tavasszal mentek orvoshoz.

Az orvos kopogtatott, csövön fülelt, nyálat vizsgált.

- Milyen a lakásuk? – kérdezte –, földszinti vagy emeleti?
- Földszinti – felelte Kvabkáné.
- Az nem jó. Besüt-e oda a nap?
- Bizony oda nem süt be.
- És a levegő? Mégis hát milyen ott a levegő?

Kvabkáné aggodalmasan vonta fel a vállát.

- Hát bizony... „Balzsamos illatok közt nem lengedez a zefír.”

Az orvos elbámult az idézetten. Aztán a fejét rázta:

- Emeletre kell költözniök, napos szobába.

Valami sokcsövű kis gépen át vizsgálgatta a nyálat, és a fejét rázogatta.

– A kisasszonynak falusi levegő kell – mondta végre –, lehetőleg fenyves vidéken. És jó táplálkozás: sok tej, hús és tojás.

Néhány orvosságot is írt fel: forróságra, köhögésre.

- És ami fő: óvakodjék, hogy meg ne hűljön.

Fölemelte az ujját, és igen nyomatékosan ismételte:

- Meg ne hűljön.

Persze az orvos könnyen beszél: ez kell, az kell, emelet kell, fenyves kell. Igaz, hogy a többi már nem is az ő ügye.

Bizony csak ott maradtak ők az olcsó, kis egyszobás udvari lakásban. Az ablakból nem lehetett látni onnan még az eget se, csak az első emelet vaskorlátját s kalaposék ajtaját és két ablakát a földszinten.

Két esztendő is belémúlt, mikorra Olga kijuthatott Pestről a fenyőfák alá.

A kijutás három keresztnek a földbe tűzése után történt.

Az első kereszt a vak öregasszonyé volt. Éppen Pestre indult volna szegény, mikor megbetegedett. Operáció nélkül is megjött neki a világosság – az örök világosság.

A második kereszt a szerencsétlen Kvabkáé volt, akinek a sok tea végre is kezdte a gyomrát. Az élete utolsó hónapjában csak aludttej volt a tápláléka – mintha csakugyan igaz volna Mohamednek az a mondása, hogy mindenkinek ki van szabva: miből mennyit egyen és igyon ezen a Földön, s ha aztán az utolsó nyelethez ért, a másik világon a helye. Kvabkának bizonyára aludttejben volt sok

a restanciája. Mikor azt is elköltötte, bocsánatot kért a feleségétől és leányától. Még meg is siratták.

A harmadik kereszt Miklós bácsi feleségéé volt. A nagybácsi akkor írt nekik életében először: nincs gazdasszonya: szívesen magához veszi őket, és Olga megtanulhatja nála a postakezelést.

Nem ismerték a megboldogultat, de olyan hálát éreztek iránta, mintha csupa szívességből halt volna meg, hogy őnekik helyet ürítsen.

Mégis hát annyit tudtak róla, hogy az élete poharába nem sok édeset öntött a sors. Kvabkáné anyja beszélt róla, a vakulása kezdetén, mikor Pesten járt, hogy megnézesse a szemét a klinikán, s arra az egy napra, persze, náluk szállt meg. Beszélte, hogy a szerencsétlen asszonyka mindennap olyan reszkető lélekkel készült tálalásra, mint a diákgyerek az érettségijére.

– Miklós igen válogatós – beszélte az agg nő –, többet jár az esze a konyhán, mint a hivatalán. Ha ő írta volna Hamlet monológját, így kezdődne: *Mit együnk? mit igyunk? ez most a kérdés.* Neki az asztal olyan szent bútor, mint papnak az oltár, csak hogy a pap imádkozik az oltárnál, Miklós azonban kutyateremtettéz. Ha édes a tejeles fuszulykalé, mért nincs benne ecet? Ha ecetes a fuszulykalé, lecsapja a kanalat:

– Micsoda mérget főztél megint!

Ha nem átlátszó a töpörtyű a túrós csuszán, úgy kel föl a székről, mint aki arról értesül, hogy a bátyját fölkasztották. Fiatalabb korában földhöz csapta a tálat, mint valami paraszt. Földhöz csapta. Mintha azt akarta volna illusztrálni, hogyan szakadjon szét a világ, ha nem átlátszó a töpörtyű. Szegény jó mártír!...

Fogadott egyszer szakácsasszonyt is, hogy ne órá mérgeződjön az ura, de az csak egyszer főzött. S még éjjel se nyughatik tőle szegény. Ha Miklós álmatlankodik, csak oldalba löki:

– Borcsám: hozd be a pipámat, szitámat.

Vagy csak ennyi:

– Borcsám: vakard meg a hátamat.

Télen, ha csak kissé is köhög, s azért nem alhatik, csak oldalba löki:

– Borcsám: bodzateát...

Nyáron meg kétszer-háromszor is felkölti néha egy éjszakán:

– Bolha van az ágyban!

És a jó lélek fölserken, fölkel. Sokszor nem is igaz a bolha, de azért nem zúgolódik.

– Képzeldtél, lelkem – mondja megnyugtaton.

S folytatja az alvást, ahol elhagyta.

Ő aprítja neki a dohányát, mert más nem tudja olyan kedve szerint valóra, apórára. Ő fényesíti a tajtékpipáit, mert más likat fúr rajta. Még beretválni is ő szokta.

Ezekre az elbeszélésekre emlékeztek még Olgáék, de azért több örömmel, mint aggodalommal indultak útnak: nincs többé házbér! Nem fő a fejük többé a piaci árakon. Csak éppen a ruhaköltség. De hát mi ruha kell falun? Semmi az. A néninek bizonyára sok ruhája maradt: újraalakítják. Aztán hát ők nem abban a

szobában hálnak majd, amelyikben Miklós bácsi. Van ott szoba négy-öt is, több is talán. Ha éppen vakarást kíván Miklós bácsi, vakarják ketten is. Csupán a főzés kérdése volna aggasztó. Vettek szakácskönyvet, kettőt is. Az úton már előre olvasgatták. No, nem is olyan nagy nehéz mesterség: ahol tehén van, tyúk és disznó és kert, ott a kamra nem üres. És ahol a kamra nem üres, könnyű szakácskodni. Majd megtanulják a gusztusát is Miklós bácsinak, aztán kedvére főznek. Az a tentás ujjú asszony hogy is tudhatott volna főzni?

S a fő örömük az volt, hogy Olga megtanulja a postakezelést, és Miklós bácsi halála után ő lesz a postamester – gyönyörűen megélnék.

– Férfi nélkül – mondta Olga.

A szolnoki állomáson ők is leszálltak, hogy egy csésze kávéért hörpintsenek.

Visszatérve Olga megérzi, hogy valakinek a szeme rászegeződik a vonat egyik kocsijából.

Odatekint: a harmadik osztályú kocsi egyik ablakában Bertát pillantja meg.

Berta azonban oly gyorsan elkapja az arcát, mintha ott se lett volna.

Olga csak áll, és bámul.

Berta volt, bizonyos, hogy Berta. A kalapja ordinaré pipacsvirágos kalap, amelyet az iparosasszonyok és villamoskalauzok feleségei viselnek, de mégis Berta, Berta! És Berta szemében az az égő érdeklődés... De hát miért rándult vissza? És harmadik osztályon?

Csak állt, mintha földre gyökeredzett volna a lába. Arca haván egy percre előpiroslott a két leánder.

Várta, hogy Berta megint megjelenik. Az anyja azonban rászólt:

– Gyere már, Olga, lemaradsz!

Olga akkor utazott életében először vonaton, de látta, hogy egyik kocsiból a másikba át lehet járni. Az ő kocsijuk szomszédos. Ők is harmadik osztályon utaznak, noha Miklós bácsi második osztályra küldött nekik pénzt. De hát kiváltottak egyet-mást a zálogházból. Olgának a karperecét is. Hús koronába került csupán annak a kiváltása. Egyéb ékszere Olgának nem volt. Nem is kívánta, hogy legyen. De az a karperec még az öreganyjáé volt, ő meg az anyjától kapta bérnéláskor.

Meg se várta a vonat elindulását, átsietett Bertához.

Berta a sarokban ült egy férfias képű, vastag zsidóasszonnyal és még két sápadtas, cselédforma leánnyal. Bertán is szegényes a ruha, noha tarkabarka: céklaszín szoknya és olcsó, fekete posztókabát, és a fején az a rikító műpipacsos, nagyszélű posztókalap – a csokor is rajta piros, olcsó szatén. Az arcát a kalap széle alá rejtve könyököl a térdén.

Olga örömmel szól neki:

– Berta!

A leány ijedten kapja föl a fejét. Olga a kezét nyújtja a vastag asszonyon át.

– Bertám! Csakhogy látlak!

Berta azonban elhúzódik tőle:

– Ne fogj velem kezet! – rebegi sápadtan.

S elfordul Olgától.

Olga hüledezve áll. A zsidóasszonyra is tekint, de annak a szeme hideg kígyószem. Valamelyikük vagy tán mind a hármuk valami erős violaparfümmel van szagosítva.

Olga csak áll. Tanácstalanul pillog.

– De Berta... Vétettem neked?

Berta akkor fölkel. Az arca sápadt volt, a szeme tele könnyel. Széttékontett a kocsiban. A másik sarokban nem ültek. Berta intett a fejével Olgának, hogy kövesse.

– Nem foghatsz velem kezelt! – lihegte ott könnyes szemmel –, te tisztességes leány vagy. Én pedig... halott vagyok. Érted? Halott vagyok. Ne kérdezz... Mindennek az a hadnagya az oka, az a gazember...

Az utóbbi szavakat már úgy lehelte, mintha fojtó kénfüst ülne a torkán.

– Menj! Menj tőlem! Nem ismerlek!

S megfordult, és visszatért a helyére. Az ablakra könyökölt, és zihált, mintha hegyen járt volna.

Olga elképedten bámulta. Aztán látta, hogy a vastag asszony is vadul pislog őreá: megfordult, és visszatért az anyjához. De az iszonyat szinte megfagyasztotta a lelkét.

A vonat még mindig állt. A kocsiba egy vadászkalapos fiatalember lépett be. Valami jegyzősegéd vagy más afféle kishivatalnok lehetett. Körültekintett, s a szeme Olgán maradt. Pödört a fél bajuszán, és a rézsút szemben való ülésre helyezkedett. A lábát keresztbe vetette, és cigarettapapirost vett elő, és dohányt egy sztaniol burkolatú papirosból. A lábát rezgetve sodorta, s érdeklődéssel tűzött a szeme Olgára.

– Anyám – mondta Olga beteg arccal –, cseréljünk helyet.

S átült a másik padra.

– A férfiak ördögök – gondolta borzongva.

A kiszálló állomásukon egy fehér szakállú öregúr lépett eléjük, nagy fejű és nagy arcú méltóság, de termetre inkább kicsi, mint nagy – igen tekintetes képű, magyarruhás öregúr.

– Kvabkáné...

– Én vagyok.

– Ha nem mondtad volna is tudnám. Csak fiatalabbnak gondoltalak.

– Ó, most már én is megismerem. A szeméről, kedves Miklós bátyám, a szeméről ismerem meg. Csak a szakálla... És én kövérnek gondoltam...

Az öregúr soványas volt. Az atilla és a nadrág úgy lógott rajta, mintha egy termetesebb valakinek a ruháját viselné. Csak a hangja volt vastag, brummogó.

– Hát nincs már, aki beretváljon – sóhajtotta –, magam meg nem vesződöm vele. Isten hozott benneteket, édes angyalaim.

Éppen nem látszott olyan veszedelmes túskefának, amilyennek képzelték. Ráncos, vén szeme meleg volt, és nedves az érzékenyüléstől. Dohányszag terjengett belőle, mintha trafikboltban szokott volna hálgni. Olgát is örömmel csó-

kolta meg, és az úton szinte hazáig tartogatta Olga kezét a maga meleg, nagy tenyerében.

– Kedves Olgám, kedves gyermekem, te – brummogta szerető nézéssel –, örülök, hogy ilyen derék, szépleány húgom van. De mintha beteg volnál... Vagy az utazás fáradalma?

– Az utazás – mosolygott bús szemmel Olga –, messzinek gondoltam ezt a helyet, de ilyen messzinek nem.

– A pesti levegő – mondta aggodalmas szemmel Kvabkáné.

És elégedetten pillantott szét a fenyves hegyeken.

Hogy a városból kiértek, mindjárt bele is jutottak az árnyékos fenyvesbe. Balról kezdődött, aztán csakhamar jobbról is, balról is méltóságos fenyőfák között haladt a kocsi. Júniusi kék ég. Erdőillat. Csend az úton. Gerlicebúgás az erdőből. Helyenként meleg napfény.

– Ó, be gyönyörű! – repesett Olga.

– Ó, be gyönyörű! – örvendezett Kvabkáné is.

Miklós bácsi benyúlt az ülés alá, és egy hosszúkas bőrkoffert vett elő.

Pipa volt abban, koronás kupakú tajtékpipa és dohányzacskó. Meg egy füles kosárka, fedeles is.

– Egy kis cseresznyét hoztam nektek. Finom Elton-cseresznye, a magam fájáról. De cukrászsütemény is van itt. A városban vettem nektek.

A két nő a cseresznyét választotta. Igazán szép, nagy szemű cseresznye volt, világospiros és ropogós.

Az öregúr örömszemmel pislogta őket, s a pipáját tömte a hólyagzacskóból.

– Csakhogy megérkeztetek, csakhogy itt vagytok – ismételte boldogan. – Öt asszonyt próbáltam azóta. Egyiknek két kis ördögét is befogadtam, mert azt mondta, hogy főispánnál szolgált. Szolgált ám a súrolókefével, de nem főzőkanállal. Mind tud mindent, míg be nem teszi a motyóját. Hát persze, hogy tud is: magának.

– Jaj, ne ijesztgessen, Miklós bácsi – aggodalmaskodott Kvabkáné –, hátha én se tudok?

– Ha valamit nem tudsz, megkérdezed. Azoknak is mondtam, de azok nem kérdezték. Csak elém tették a kérgesre sült kacsát, a bőrré szárított palacsintát. A káposztás tésztájuk olyan csomós volt, hogy két villával kellett széthúzgálni előbb.

– Nálam elkülönödik minden kocka.

– Ez az. Így csinálta az én anyám is. A húgom is. Te is azoktól tanultad a főzést. A rántott levest erősen-barnán szeretem.

– Én úgy szoktam.

– Híg rántással, és hogy a köménymagot megzúzzák kissé előbb.

– Én úgy csinálom.

– No látod, hát még ezt se tudták.

– Én kis rántással csinálom a káposztafőzeléket is.

– Ez az. Hát a túrós csuszát hogy csinálod?

Egy sárga bricska porzott elő velük szemben az úton, és robogott csakhamar el is mellettük, jó két kis pej benne. A kocsin ülő lekapta a kalapját: odaköszönt Miklós bácsinak. Egy pillanatra látni lehetett, hogy egy Petőfi-szakállú úriember. Aztán csak egy terebélyes szélű, szürke kalap látszott, ahogy a fejét gombaként takarta.

– Az orvosunk – mondta Miklós bácsi –, láttatok tán a házát, ahogy kijöttünk a városból: a Székely hősök utcájában az a drótháló kerítéses, nagyablakos. Míg szegény Borcsám élt, mindig nálunk ebédelt, ha a faluban járt. Halász a neve. Halász István. Állj meg csak, Jancsi.

A kocsi megállt. Miklós bá gyújtót sercentett. Rátartotta a pipáját. Az erdei lombillatos levegőbe bűdöske dohányfüst vegyült.

– Mehetsz. Hát májgaluskás levest tudtok-e főzni, édes angyalaim?

Olga abbahagyta az édes evést, és zsebkendőt vett elő. Befogta orrát-száját, és csak akkor lélegzett, ha már a füst elröppent az orra alatt.

Olga már akkor vékonyabb arcú volt, s az arca fehérsége nem a nyíló gyöngyvirág fehérsége többé, hanem a hervadóé.

Az anyja már nem is engedte, hogy házimunkával foglalkozzon. Elég reggelenként a posta.

– Csak ki a levegőre, a napra!

És Olga kiült a napra, a tornácra vagy a kertbe. Mintha egy nap kellene beszívnia mindazt a napsugarat, amely a pesti bérbarlangból évekig hiányzott.

Egy öreg fenyőfa is állt a kertben. (A környék csupa fenyves, de hogyan sétáljon Olga egymagában?) Véltek, hogy az az egy fa is elég a sokból. Ha melegen sütött a nap, annak az árnyékába ült, s nézte a csirkéket, kacsákat, vagy pedig heverészett a hintázóágyban, amely két kajszibarackfa közé volt kötve. S olvasgatott, vagy nézte a szomszéd ház magas kútágását, s a kútágas fölött a messze magasban fehérlő erdélyi felhőket.

Egy cselédleányka szolgált náluk – csupa élet, csupa vidámság, zsíros száju, fürgé kis tulipánbimbó, tizenkét éves. Annak szólt néha, mikor a folyosón dolgozott:

– Danolj valamit, Esztike.

Esztikének kétszer se kellett mondani, rákezdte:

Nem kell nekem selyembársony takaró...

De persze csak olyankor danolhatott, ha Miklós bácsi nem volt otthon, mert a hangja éretlen volt: nyekergős, mint a kukoricaszárból csinált hegedűé. De sok nótát tudott – egyebet se tudott. Mégis néha megkérdezte:

– Mit danoljak, kisasszonyom?

Olga egyszer azt mondta neki:

– Danold a darumadár nótát. S Esztike rákezdte:

Darumadár, gyere velem...

De Erdélyben rövid a nyár. És hát az orvos parancsolata:

– Meghúlni nem szabad.

Télen hát a falak közt élt. Olvasgatott mindenféle könyvet, ami csak Borcsa asszony leánykorából maradt a hagyatékban. Regények voltak, afféle gyártott regények, amelyekben grófnék vagy grófkisasszonyok szenvednek. Mindenik grófi hölgy szép. Egy se púpos, egy se nagy lábú, és egy se náthás soha. A kastély is mind pompás. Minden ablak jó, és tisztogatni nem is kell benne. A szép grófi hölgyek mértéktelenül szeretnek, epednek és sírnak száz meg száz lapon által. Közben-közben lovagolnak is. Egyebet nem dolgoznak. Végül boldogan férjhez olvadnak.

Olgának is tetszettek ezek a regények, csak a végső lapok után rázogatta a fejét:

– A grófok is csak férfiak. Nemhiába, hogy a regény ott az oltárnál elvégződik: azontúl már bizonyára ott is csak komisz valóság az élet.

Eleinte a konyha iránt is érdeklődött, de gyakori volt ott a füst. A hivatalban meg az öregúr pipázott. Mégis hát tűrte, ahogyan lehetett, csak hogy megtanulhassa a postakezelést. Néha azonban félbehagyta a munkáját, és besietett a szobába. Titkolta, ha mosnia kellett a zsebkendőjéből a pirosat.

A következő tavaszon Olga mégiscsak meghült kissé. Az anyja szakadozó szívvel ápolgatta.

Tudós asszonyok jöttek-mentek a háznál. Különféle ételeket, italokat, fürdőket javasoltak, s persze imádságokat és babonás cselekedeteket is bőven.

– Csak troszkán állt vizet igyon, lelkem: attól új tüdeje nyől – biztatta őket Pus-kásné, papucsos vénasszony.

– Juhsavó az egyetlen orvosság – tanácsolta Ditrainé, a falu javasasszonya –, esténként meg hét miatyánk, hét üdvözet, és utána egy kanálnyi pemetefű tea.

Kvabkáné etetett-itatott, imádkoztatott mindent a leányával. Húzatott vele fűz-fagallyat holdtöltekor. Öntött neki csillagkeléskor hozott forrásvizet Mária-képen át. És tett a feje alá temetői kereszt alól napkeltekor hozott hét fűszálat, hét ájtatos miatyánkban megforgatva.

Halász doktor, kerületi orvos, persze csak mosolyogta az efféle orvosságokat.

– A fő a jó alvás – mondogatta –, és a becsületes jó táplálék: csirkelevek, hal, egy-egy korty vörösbor is.

És ő is csak azt mondta, hogy a legislegfőbb orvosság a meghúléstől való óvakodás. Egy meghülés: halálos lehet a következménye.

No, vigyáztak is. De azért az asszonyok tanácsait is figyelemmel hallgatták.

A vízbe fuldokló se válogat, hogy melyik az orvos mentőkötele, melyik a másé: kapkod mindenikhez.

Egy tavaszi estén Puskásné zörgetett a kapun, és hívatta az ablakra Kvabkánét:

– A boltból jövök, lelkem, csak azért fordultam be, hogy egy pesti fiatalúr érkezett ide délután. Tanítóékhöz szállt. Neki is éppen az a baja, ami a kisasszonynak. Alig áll a lábán. De orvosságokat is hozott. Teli van az asztala orvosságos üvegekkel.

Olga már feküdt. Az anyja akkor vetkőződött.

Kvabkáné az *orvosság* szóra megrándult: a kendőjéért nyúlt.

– Jaj, hátha valami jó orvossága van!

Olga fölemelte a fejét:

– Ne menj.

– De hátha valami jó orvosságot tud?

– Hallottad, hogy fiatalember.

– Ha fiatal is, annyit csak kérdezhetek tőle: mit javalltak neki?

– Holnap is ráérsz.

– Hátha reggel tovább utazik?

Kvabkáné jó félórát odajárt. A fejét rázva tért vissza.

– Te ahhoz képest libánoni cédrus vagy, Olga. Nem éri meg a reggelt.

– Miféle?

– Nem tudom. Úrféle. A ruhája ott hevert a széken. Nem tanítóéknál. A tanítóhoz csak azért tért be, hogy mondjon valakit, akinél megszállhatna: itt lenne őszig. A tanító szétküldött egynéhány gyereket a faluba, aztán a fiatalember Hólyagékhoz szállt.

Olga a fejét rázta:

– Hólyagékhoz?

– Oda. Húsz koronáért vállalták, hogy adnak neki szobát meg tejet, tojást, amennyit elkölt. Csak, ha húst kíván, arra ad pénzt külön. De nem éri az meg a reggelt.

– Hát nem is beszéltél vele?

– Nincs annak már szava, Olga. Hólyagné mondta neki, hogy ki vagyok, és hogy nekem is van betegem, akinek a melle bajos. És hogy azt kérdezném: mi orvosságot ajánlott neki az orvos? – csak ennyit susogott:

– Levegőt, napfényt.

A szája mozgott még, de nem értették.

A tanító is odajött aztán. Kérdezte tőle, hogy elküldjön-e az orvosért. Bólintott, hogy el. Kérdezte aztán, hogy Halász-e az orvos neve.

– Az – mondta a tanító –, Halász István, „doktor mindenféle”.

A beteg azt mondta, hogy levelet hozott neki a pesti orvosától. Nehezen beszélt, csak susog. Kérte a tanítót, hogy vegye ki a felsőkabátja zsebéből: tegye a sublótra, hogy ha jön az orvos, odaadhassa neki. Azt gondolta szegény: mindjárt jön itt is az orvos, mint Pesten.

A tanító aztán, hogy eljöttünk, igen megsürgette Bernátot, hogy lóháton vigye az üzenetet: tüstént induljon az orvos, mert haldoklóhoz hívják. Sípos a neve annak a szerencsétlennek.

Olga megmozdult:

– Ádám? Sípos Ádám?

– Nem tudom, Ádám-e vagy nem Ádám. Holnapra az már se nem Sípos, se nem Ádám.

– Fekete szemű, köpcös.

– Fekete szemű. A természetét nem tudom, milyen. Feküdt. Ismered talán?

– Az ajka kissé duzzadt.

– Én bizony nem néztem annyira meg. Ismered?

Olga felvonta a vállát.

– Talán.

Kvabkáné vetkezett, lefeküdt.

– Az a betegség lehet rajta, amelyik terajta. Az orvosságainak a szaga, mint tiedé. Csupa kreozotszag a szoba. Mire jó már neki?

Ásított.

– Megkérjük a doktort, hogy az orvosságokat juttassa nekünk, ha mink is használhatjuk. Bizonyosan olcsón megkapjuk a hozzátartozóitól. Pantopon is van közte.

Ásított, elhallgatott. Talán már aludt is, mikor Olga megint megszólalt:

– A papért elküldtek-e?

– Nem tudják, milyen hitű – felelte álmos szájjal az anya –, hátha zsidó?

– Katolikus. Ha az... A húga iskolatársam volt.

– Akkor bizonyosan elküldtek.

Olga fölült az ágyában, és keresztet vetett, imádkozott.

Másnap pihenten ébredt. Az első kérdése a beteg volt:

– Meghalt-e?

– Nem hallottam, hogy harangoztak – felelte az anyja.

S kiszólt a konyhába:

– Esztike, harangoztak az éjjel halottra?

– Halottra? – csodálkozott kinn a kis zsíros szájú. – Nem, nem szaggattak. De lehet... ámbátor... nem hallom én, mikor alszom.

Olga öltözött.

– Ma segíték bácsinak – mondta szinte vidáman.

Kinézett az ablakon. A tavaszi fű fehérlett az éjjeli dértől. De a nap már ölnyire állt az égen, és szép aranyküllői a kert leveletlen fái között tündököltek. Ahol a földre is értek, zöld sávokban olvadt a dér.

– Ki ne menj – aggodalmaskodott Kvabkáné –, a nap süt, de a levegő hideg.

Olga gondolkodva öltötte fel a kabátját.

– Ugyan, az a szegény ember...

De jobban csak magában beszélt. Arra gondolt, hogy meghalt-e valóban. Hát-ha csakugyan annak a szerencsétlen Bertának a bátyja? Ha nem halt meg, nem is halhat meg ilyen napfényes reggelen. De ha nem halt meg, micsoda állapotban feketik ott abban a hideg falú, szellőzetlen parasztszobában? Talán söpörnek is ott, és a tüdejére söprik a port. Talán a gyerek bent őrzi a vércséjét vagy baglyát. Vagy talán nincs benn senki: nem is gondolnak rá, hogy a beteg reggelizni óhajt. Forraltan inná tán a tejet, vagy azon melegében, ahogy behozzák. Vagy hogy csakugyan meghalt, de senki se nézte meg...

Felöltötte a bundácskáját, s még rá a fejére a fehér bolyhos kendőjét.

– Mindjárt jövök – mondta a kis Eszti cselédnek.

S a kendőt a nyakán tenyérrel is nyomva sietett Hólyagékhoz.

Nem járt még náluk, de ismerte őket. Az asszony megfordult már a postán. Két-két koronácskát küldögetett a katona fiának. A kisasszonyt szokta megkérni, hogy írja meg az utalványt. Ő mindenkinek ingyen írja. Az öregúr azonban külön húsz fillért szedett mindig az ilyen munkáért. Az asszonyok most már kilesik: mi-kor ballag az öregúr a temetőbe, vagy mikor kertészkedik a fehér rács mögött. Olga igen kedveltté vált ez okon. Levelet is próbált íratni vele egy asszony: megírta. Azért se kért díjat. Utóbb már aztán a bélyegből is próbáltak lealkudni nála.

Így ismerte Hólyagnét és a fiát is. A fiú egyszer egy macskabagoly fiókat vitt hozzá az anyja ötletéből, hogy talán kedves az efféle a kisasszonynak. De Olga nem fogadta el.

– No, majd hozok én énekes madarat – mondta a fiú. – Majd nyár elején: rigót vagy fülemilét. Vagy tiglicet ősszel. Nekem mindig van...

Olga a fejét rázta:

– Ne hozz. Nem tanultad-e az iskolában, hogy amit nem kívánsz magadnak...

A fiú úgy nézett, mint a macskabagoly. Hát hiszen ő kívánja magának a madarat.

Olga óvatosan nyitott az udvarra – bár emlékezett rá, hogy onnan nem szokott ugatni házörző. Óvatosan tekingetett széjjel.

Hát kutya nem is látszott sehol. Csak két kis fekete macskakölyök ölelkezett egymással vidám birkózásban az ajtó mellett egy odaterített, rongyos zsákon. Az anyjuk a legyezőjét emelve kelt föl, és lépkedett egy nyájas *mió*-val Olga elé.

Más nem is fogadta.

A pitarban sem volt senki. A belső házba is bekopogtatott. Be is nyitott. Ott sem volt senki.

Az első szoba ajtajához közeledett hát.

Megállt az ajtó előtt.

Fülelt.

A beteg csak az első szobában lehet.

Kopogtatott.

Semmi hang belülről.

Vajon hol lehetnek, hogy egy lélek sincs a házban? A gyerek az iskolában, az ember tán a mezőn. Az asszony tán a padláson.

Ismét kopogtatott.

Erre sem érkezett hang.

Rátette a kezét a kilincsre. Lassúdan lenyomta. Megnyitotta egy ujnyira az ajtót. Bekukucskált.

A szoba világos volt. Csak a szublóra látott, és a szublót előtt egy székre, amelyen öt párna fehérlett, ahogy az ágyból odarakták. A párnás szék mellett egy nyitott, lapos láda hevert, afféle amerikai pántos láda, aminővel a messze útra kelők járnak. A ládából egy gyűrt ingnek az ujjja fehérlett elő, és egy fűzős cipő talppal kifelé. Ez volt, amit látott az első pillantásra, s egyben nehéz kreozotszag csapta meg, romlott meleg levegőnek a szaga.

Beljebb dugta a fejét. Tudta, hogy az ágy az utcai falnak a jobb felől való sarkában áll – minden házban egyformán. Az ágy mellett álló székre látott, s a széken egy paraszti, zöld mosdótálra. Aztán egy másik székre az ablak előtt. Azon a széken skatulyák és orvosságos üvegcsék közt egy vizeskancsó fehérlett, s mellette vastag üvegpohár, amilyen parasztházakban szokott lenni. Meg egy fekete acél, zsebbe való óra a pohár mellett.

Az ágyban, paraszti bunda alatt egy fekete, nyírott bajszú, rútul sovány fiatalember. Hanyatt, nyakig takartan, hunyt szemmel, mozdulatlanul. Jobb keze lelógott.

Nem Berta öccse – volt Olgának az első gondolata –, kellemetlen idegen arc. Talán valami cigánymuzsikus. De vajon holt-e vagy csak alvó?

Az arcon nem látszott semmi jele az életnek. A lelógó kézen egy légy sétált. A kéz nem mozdult, hogy elintse – sovány színtelenségében inkább halott keze, hogynem élő.

Olga hátán borzongás hideglett át.

Meghalt – gondolta –, s a házbeliék be se néztek hozzá még ma.

Beljebb lépett, hogy jobban lássa. Az az arc fakó volt, sárgás, mint a halottaké. Az orra vékony sásorr, és kissé ferde. Araszos fekete fűrtjei borzasan környezték a fejét. A takaró bundán nem látszott lélegzés. A szobában olyan csend volt, hogy a fekete órácska kecegése is hallatszott.

Olga elirtózva állt a szoba közepén.

Arra gondolt, hogy mégis megtapintja a lelógó kezét, csakugyan meghalt-e, azonban papucscsoszogást hallott a pitarban. Mikorra megfordult, már Hólyagné arcával találkozott a tekintete.

– Jónapot adjon Isten, kisasszony, dicsérjük Jézust.

– Meghalt? – kérdezte Olga halkan.

– Meghalt? – ijedt el Hólyagné, s egyszerre elnyulladt a képe. – Jézus Mária! S belépett. A fekvőre bámult. Közben keresztet is vetett magára.

A fekvőnek azonban megnyílt a szeme. Két fekete, bágyadt szem. S nézett álmosan, hideg-csodálkozón.

Olga szigorúan fordult Hólyagnéhoz:

– Mért nem nyitják meg az ablakot? Ilyen levegő!... Enyhe napos az idő künn.

Az utcai ablakhoz lépett: megnyitotta, kiakasztotta.

– És mért nem adnak két párnát neki? Hármat is, ha kíván. Hogy fekhettek ilyen állott, dohos párnára? Ugye, alacsony a feje alja?

A beteg biccentett, hogy alacsony.

– Nem szólt egy szót se – mentegetődzött Hólyagné –, nem szólt. Csak berygott az ágyba. Mondta, hogy fázik, fűtsem el a bűbost. Aztán meg azt mondta, hogy ne fűtsem el, ha nem fűlt a télen, mert neki árt a por. Betakartam hát a bundával is, hogy mondok nagy hidegben az uram is avval takaródnak. Hozzam-e már a tejet, tekintetes úr?

Olga fogott egy párnát a székről, és az ágyhoz sietett. Már akkor a beteg oldalt fordult kifelé, és fölemelte a fejét.

– Adjak még egyet? – kérdezte Olga.

A beteg bólintott:

– Még egyet.

Olga értő kézzel igazította oda a három párnát, ahogy ő is szerette, s közben a széken sokadozó orvosságokra pillantott.

– Volt már itt az orvos?

A beteg rá se nézett Olgára.

– Nem volt – susogta. – A bunda is nehéz. Meleg, de nehéz. A mellemnek... Alul a plédem van, fölötte pokróc meg ez a bunda. Nehéz.

– Hát oda is párnát teszünk – készkedett Olga. – Erdélyben nincsen dunyha. Itt csergével takaródnak.

Maga mögé tekintett, hogy kérdezze Hólyagnét: hátha van mégis dunyhája? De Hólyagné már akkor künn járt: a tejért.

Olga levonta a bundát az ágyról, s a negyedik párnát tette takarónak lábtól, a bunda helyére.

A beteg hálásan nézett reá.

– Mi a neve? – susogta.

– Olga. Jól fekszik így?

– Jól – lehelte a beteg –, köszönöm. És a másik neve?

– Kvabka – felelte Olga kedvetlen szemmel.

Furcsállta, hogy a fiatalember nem maga mutatkozik be, hanem őt kérdezi.

A beteg behunyta a szemét.

– Habka. Szép név. Éppen magára illik. Habka... Habocska...

– Kvabka – ismételte hangosabban a leány.

A fiatalember megint megnyitotta a szemét. Változatlan komolysággal susogott:

– Nem: csak maradjon, ahogy értettem: Habka, Habocska. Engedje meg, hogy ne Olgának szólítsam, hanem Habkának, Habocskának.

Hólyagné belépett a tejjel.

Olga összevonta a nyakán a fehér zseníliakendőt, és köszönés nélkül lebbent ki az ajtón.

Másnap délelőtt egy szürke plédés, szikár fiatalember vánszorgott végig a falun.

Zöldes posztókalap volt a fején, és ezüstkampós bot a kezében. A feje lógott.

Meg-megállt, és elszemlélődött. Nézett a házakra, kerítésekre, de legkivált a sok lúdra és kacsára, amely a falu egyetlen utcáját tarkította. Az utca két árkában bőven állt még a víz. De olyan pettyegtetett is volt az a fehér kővel burkolt út, mint a hermelin.

A fiatalember csak bandalgott. Meg-megállt, el-elbámult egyik-másik házon, virágzó barackfán.

Egyszer furulyaszót hallott maga mögött: valami ismeretlen nóta trillegett a furulyán, de magyar nóta. A fiatalember megfordult.

Koldust látott az egyik ház kiskapuja előtt: az furulyázott. Süveg nem volt a fején, csak nagy, bozontos, fehér haja. A ruhája: rongyos és időtől sárgult szűr, és a lábán harisnyanadrág és bocskor.

Egy asszony jelent meg a kiskapuban, és kenyeret nyújtott ki. A koldus áldásokat sóhajtozott, aztán furulyázva baktatott tovább.

A fiatalember is tovább indult. Csak a fehér rácsos postaház előtt állt meg ismét. Nézte – ahogy valaki csak úgy unalmában bámulgatja még a saját árnyékát is. Még az a kis rozsdás bádogláda is a ház oldalán tetszhetett neki, mert azt különösen megcsodálta. Zöld lehetett valamikor a láda, és fehér a reá festett pecsételés levél. Bizony, a levélszekrénynek is elmúlik idővel a fiatalága.

Az idegen a zsebébe nyúlt, és levelet vett elő. Belecsúsztatta. Aztán benyitott az udvari ajtón.

Esztike aprogatta ott a fát a konyha előtt, kukoricahegedű hangján dalolva:

*Addig innen, rózsám, el nem mégý,
míg három szál gýeretya el nem ég...*

– Itt elől a posta – mondta, félbehagyva a nótát.

– Olga kisasszony – susogta a fiatalember –, itt lakik Olga kisasszony, az a beteg kisasszony?

És szimantott a folyosón lengő pörkölt kávé szagból.

– Itt – felelte Eszti –, arra a.

De már akkor Kvabkáné is kilépett a konyhából, és csodálkozott, hogy a pesti beteg áll előtte.

Az is megismerte:

– Jónapot – susogta fejének fáradt bölintásával. – Tegnapelőtt nem szólhattam. Hát: levegő, napfény. Tej és tojás. Csirke. Húslé. Nekem mindenféle orvoságom is van. Fekszik talán?

– Dehogysis – felelte megviduló szemmel Kvabkáné –, bent van a hivatalban. Tessék...

S a folyosó első ajtajára mutatott, amely fölött gyermekarasznyi betűk feketélltek egy sárgásra fakult bádogtáblán:

M. K. POSTAHIVATAL

S fölötte a koronás magyar címer.

A fiatalember gondolkodva nézte a földet.

– Küldje ki – suttogta aztán.

Kvabkáné beszólt:

– Olga.

S a padra intett a folyosón:

– Tessék addig. Nekünk is van mindenféle orvosságunk, de valami jó kellene, amitől meggyógyulna szegény Olgám. Eszti, ne nyikorogj.

– A levegő – susogta Sípos a fejét rázva –, patikában levegőt nem keverhetnek.

A leány kilépett.

A fiatalember némán köszönt. De csak éppen hogy rátekintett Olgára. Ült a padon a botjára könyökölve, s bámult maga elé.

Olga állt előtte, nyugodt-fekete szemével, elefántcsontszínű arcával. Pepita ruha és kékesfekete kabátka rajta, s a kihajtott, széles, fehér gallér a nyaka körül.

Nézett Síposra komolyan és sajnálkozóan. Várta, hogy fölkel és bemutatkozik.

De az csak hallgatott.

Végre is Olga szólalt meg:

– Óhajt valamit?

A fiatalember nem nézett reá: a fejét rázta...

– Semmit. Csak, hogy megköszönjem... Hab... Habocska... Igen összetört az út... a por... a rázás... Éjjel nagyobb volt rajtam a hő... Átkozott bunda... De adtak aztán paplant. Maga úgy jelent meg, Habka, Habocska, mint valami fehér, menyeyei lélek.

Komoly-bágyadtan mondta ezt a hízelgő szót. Rá se tekintett Olgára, csak nézett kókadt fejjel maga elé.

– ...mint valami fehér, mennyei lélek.

Olgának kellemes volt ez a megjegyzés, mint akit váratlanul virágillat vagy szénaillat lep meg. Mégis kissé bosszankodva nézett reá: micsoda neveletlen ember ez, hogy csak beszél-beszél, de nem nevezi meg magát.

De mindjárt mentegette is magában: minek is nevezkedne? Hiszen ez az ember már halott. Csak épp hogy a bőr eleven még rajta. A halottak nem szoktak bemutatkozni királyoknak se.

A fiatalember – mintha megérezte volna Olga gondolatát –, a belső zsebébe nyúlt, és fekete bőrtárcát vont onnan elő.

Kivett belőle egy névjegyet. Nyújtotta:

– A nevem. Három-négy nap... levél jön ide erre a névre. Tudom már, hogy maga kezeli itt a postát: nehogy visszaküldje. Igen lekötelez...

Olga rátekintett a névjegyre:

SÍPOS CSABA DR.

pékmester

A *pékmester* olvastára még jobban megnézte a névjegyet, aztán elnyílt szemmel nézett a fiatalemberre, s megint a névjegyre.

A fiatalember mosolygott:

– Doktor jurisz vagyok – susogta –, és pék az apám. Egyetlen fiú vagyok... Érti, ugye?

Olga nem értette.

Sípos mosolygott.

– Apám úrnak nevelt: ügyvéd legyek, s utána országgyűlési képviselő.

– Már értem.

– Nem érti. Apám se érti. Ügyvéd is, képviselő is mások lova, szekere. Engem ne hajkurásszon senki. Egy jó pékkemence többet ér a legjobb íróasztalnál is. Az ügyvéd mindig kenyeret vesz el valakitől. A pék mindig kenyeret ad mindenkinek. Ügyvéd juthat koldusbotra. Pék soha. És nekem nagy gondolataim vannak.

Kvabkáné kikandikált a konyhaajtón. A kezében fakanál és szilke. Tojást vagy mit vert benne.

– Mégis – szólta ki –, van-e valami olyan orvossága, ami nekünk nincsen?

Sípos szomorúan nézett rá.

– Minden orvosság megvan nekem. A levegő a legjobb orvosság.

Kvabkáné az ajtóközben dolgozott tovább a fakanállal.

– Iszik-e lipanint? A mi orvosunk azt ajánlotta.

Sípos a fejét rázta:

– Jobb az oleum jecoris aselli.

– Hát pedig azt ajánlta.

– Egy.

– Az én Olgámon mindig forróság van éjjel.

– Oda se neki.

– Agaricint szed.

– Én is néha.

– Hát köhögésre, Sípos úr, ha nagyon köhög?

Sípos vállat vont.

– Kodein, Dover-por, ópium, morfin... A zsebemben pantopon.

– Nekünk is van. Azért mégis köhög.

– Oda se neki.

– Vért is hány, Sípos úr?

– Csak ha muszáj.

Olga szeme szinte ráfagyott az érdeklődésben Síposra.

– Én mindig elirtózok – szólalt meg szomorún.

– Oda se neki – legyintett Sípos –, a vér csak piros víz. Ha tíz liter kijönne, akkor is maradna. Másnapra megint megvan.

Felnézett Olgára:

– Sose ijedjen meg. Én minden vérzés után megkönnyebbülök.

– Hiszen én is, de...

– Ne féljen, ahol fenyőfa van. A fenyőfa az élet fája. A fő az, hogy ne csüggedjünk. Csak jó kedve legyen mindig, Habocska, mint a madárnak. A levegő, a tej meg a jó kedv... ez is szentháromság.

Pihegett, mint aki hegyen hágtában áll meg, hogy pihenjen.

– Látja, itt az orvosom levele az idevalósinak – folytatta aztán. – Ez is azt mondja. Tessék, olvassa el. Magának is jó. Én bizony felbontottam, akár haragszik Halász István doktor érte, akár nem.

Olga érdeklődéssel olvasta, hogy a pesti orvos miket ajánl a vidéki kolléga figyelmébe. Hát csakugyan a fenyves levegőt meg tejet. *A beteg állapota javulásra igen hajlandó* – írja –, *csak épp hogy a köhögést nehezen tűri*. Tehát csak ebben a tekintetben ajánlja a pesti orvos a vidéki kollégának, hogy orvosolja tovább a beteget.

– Javulásra igen hajlandó – mondta Sípos a levelet visszatéve a zsebébe –, ezt magam is érzem. A nehezen túl vagyok: híztottan, pirosan térek innen haza az ősszel.

Fölkelt. Köszönt:

– Megyek az erdőbe. Jó, hogy ilyen közel van.

– Mindjárt a temetőn túl.

– Csak ebédre járok haza.

Bólintott, és összevonta a plédjét.

– Ha valami orvosság kell, Habocska, csak küldjön át érte. Hoztam egy ládával.

A két asszony köszönte.

– És magának is, ha valami kell, Sípos úr – szíveskedett Kvabkáné –, falun vagyunk...

– Köszönöm – bólintott Sípos halvány mosolygással –, nekem csak levegő kell. És innen addig haza nem megyek...

S elbandukolt a temető felé.

A következő délelőttön megint megjelent az utcán. Megint dobott be egy levelet a szekrénybe, s megint betért. Olga azonban nem lépett ki a szobából az anyja hívására. Neki elég volt az ismeretségből.

Kvabkáné mentegetődzött:

– Sok a dolga ilyenkor Olgának. Ilyenkor érkezik a posta.

A fiatalember gondolkodva nézett a földre.

– Nekem még nem jöhetett levelem. Majd talán holnap vagy holnapután.

S köszönt, és elsétált az erdőnek.

Nem telt belé negyedóra, a falun egy sárga bricska zörgedezett elő, két jó kis pej benne, s az ülésen egy terebélyes szélű, nagy szürke kalap, a kalap alatt egy petőfies szakállú úr.

– Az orvos úr – mondták az udvaron kitekintő falubeliek –, vajon ki halt meg?

A bricska Hólyagék előtt állt meg. De csak kis ideig állt ott. Aztán megint megindult, és a temetőnek haladt.

Egy óra múlván onnan is visszatért, és a postaház előtt állt meg. Az orvos fekete kis bőrkoffert vett le a kocsiról. Bevitte.

– No, hogy van a kisasszony? – szólt be a konyhán –, fekszik?

– Nem, nem fekszik – felelte Kvabkáné –, Isten hozta, doktor úr. Az utóbbi időben csak az éjjeli hevek...

– Az nem árt, nagyságos asszonyom.

– De gyengíti.

– Gyengíti. A nyár meg majd megerősíti.

– Ebédre, doktor úr... hiszen dél van.

– Köszönöm: elfogadom.

– Beteghez jött? Vagy csak épp hogy a falunkon át?

– Egy haldoklóhoz jöttem volna, de megszökött. Az erdőben találtam rá. Pesti fiatalember. Jön majd több is. Egy pesti kollégám küldi. Kineveztük ezt a vidéket klimatikus gyógyuló helynek.

– Hiszen még tegnapelőtt hívták ide, doktor úr.

– Az ám, ha otthon ülnék. De körorvos vagyok én: kocsin a székem. Nyolc falu betege nyög a felelősségemre. Különben is hát megszoktam én, hogy ha paraszt jön értem, egyszerre érkezem Szent Mihállyal. Nem tudtam, hogy az a pesti úr hívat.

A beszélgetésre Olga is kilépett a hivatal ajtaján. A verőfény szinte szokatlan melegséggel vidította az udvart és a kertet, őrajta mégis nagykendő volt. Fogta a mellén.

– Így szeretem, ha látom – bókkolt az orvos –, mindig bizalmatlankodjunk az időjárásban, s különösen így tavaszon.

És barátságosan fenyegetett az ujjával.

Olga bús arccal biccentett. És vértelen ajka megnyílt.

– A pesti úr igen várta, doktor úr. De hálistennek megjavult a baja: nem hal meg most már.

S befelé indult az orvossal a szalonba.

Az orvos elmosolyodott.

– Most már nem.

Olgának különös volt, hogy olyan nyomatékosan mondta a *most*-ot.

– De, azt hiszem, teljesen meg is javul itt az egészsége.

Az orvos mosolygott:

– Semmi se lehetetlen.

– Hát nem bizonyos?

Az orvos legyintett, mintha mondta volna: annak már vége.

Olga szeme elnyílt.

– De hiszen... Olvastam a levelet, a pesti orvosét... Jaj, talán nem is lett volna szabad kikottyantanom.

Az orvos elmosolyodott.

– Nyugodt lehet, Olga: mi orvosok már úgy írjuk a levelet, hogy a beteg is elolvashassa. Sőt éppen ezért nem is küldjük postán, hanem adjuk az ő kezébe. Tudjuk, hogy felbontja.

– Felbontja? De vissza is ragasztja.

– Hát visszaragasztja. Azt is tudjuk, hogy visszaragasztja.

- De odaadja aztán az orvosnak, akinek címezve van.
- Odaadja.
- De hát akkor hogy tudja az a másik orvos, hogy mi az igazság?
- Tudja, az mégis tudja.
- De hát hogyan?

Az orvos nevetve vonogatta a vállát.

– Az a mi titkunk, Olgácska. De hogy rosszul ne aludjon a *titok* szótól, megsúgom: van egy jegyecske vagy betűcske a levél alján, amit a beteg nem lát meg. Ha meglátja is, véli, hogy tévedésből firkantott oda az orvos. Az a betű mondja meg az igazat.

- *Kámpec* – mondta Olga szinte megdermedve.
- Olyasféle.
- Hát nem igaz, hogy meggyógyul itten?

Az orvos a fejét rázta:

- De neki nem szabad tudnia.
- Olga nézett. Elhalványult.
- Szegény...

Az orvos odabent megvizsgálta Olgát a hallgatódózó csövel. Megkérdezte, mikor hányt vért, és medicinát írt.

– Javulás észlelhető – mondogatta közben biztaton –, csak meghűléstől óvakodjék. Így tavasszal hamis az időjárás.

Aztán kiküldte Olgát. S az anyjához fordult:

– Igen jegyezze meg, amit mondok: a kisasszony csak egyszer hül még meg... Csak egyszer. Jó táplálék, sok alvás, kevés beszéd, semmi izgalom.

Eszti ke nyikorgó danolása hangzott az udvaron:

Míg három szál gyertya el nem ég...

Olga azontúl aztán mindig kilépett, valahányszor Sípos megjelent. Szívesen felelt a kérdéseire, és ő is kérdezte már:

– Hát maga?

És sajnálattal szemlélte a soványságát, sápadtságát, vértelen két kezét és vékony, ferde orrát. Kampec. A halálra ítélt ember mindig érdekes. Talán csak egy-két hét kérdése, és Sípos nem ül többé a tornác padján, a zöld kalapban, szürke plédben: fekszik a fű alatt. És nem susogja többé:

– Hogy aludt, Habocska?

S ahogy így nézte Sípost, már nem volt olyan rút látvány a szemének, mint mikor ott feküdt az ágyban.

Kár érte: derék fiatalember, tanult ember is, valami egyenes nyíltság is van a szavaiban. Kár érte, hogy lekerül a föld színéről a föld színe alá. Kampec.

De hát Sípos még akkor fenn járt. Mikor a nap már felszívta a harmatot, megjelent az utcán, és szótlánul andalgott a posta felé.

Az utazás fáradalmait csakhamar kiheverte. És hogy a két nő azt mondogatta, hogy az egészsége szembeötlően javul, a szeme örömtől csillogott.

– Magam is érzem. A fenyőfa... A szobámat is telerakattam fenyőgallyal. Minden második héten hozatok egy szekérnyit.

– Ezt mink is megpróbáljuk, Olga – mondta Kvabkáné –, de hogyan is nem jutott eddig eszünkbe!

A negyedik nap azt kérdezte Sípos, hogy ki hordja a leveleket.

– Holnap már jön nekem.

Levél azonban nem érkezett Síposnak, csak a hatodik napon este egy férfi írású, kék borítékos.

– Megbízható ez a vén levélhordó? – kérdezte másnap. – Mert olvastam már falusi levélhordókról, hogy ha kevés a levél, csak tarisznyában hagyják. (Nem érdemes azért annyit gyalogolni.) Ha pedig sok a levél, behajítják a patakba. (Fene győzi ezt a sok járást!)

– Ez nem olyan – bizonykodtak Kvabkáék –, és itt nincs is patak. Mindennap jön ide újság az esperesnek, tanítónak, jegyzőnek, zsidónak. Azt szét kell hordania. A leveleket meg még szívesebben megviszi, mert a nép örül, ha levele érkezik: ki borral kedveskedik érte, ki pálinkával, de minden levélre iszik egyet a mi levélhordónk.

– Én húsz fillért adtam neki. De azért mégis inkább bejönnék a levelemért, ha félretenné, Habocska. Igen fontos leveleket várok. Holnap már jön az első.

Bizony nem jött az. S a következő nap is meg a megint következő napokban is csak *nincs* volt a válasz Sípos kérdésére.

– Érthetetlen! – nyugtalankodott Sípos.

Egy hét múlván már olyan volt, mintha családtag volna.

Elkérdezte Olgát, hogy hogy aludt. Mit vett be? Mi hatása volt a szernek? S ő is elmondta az éjszakáját. Ahogyan más a napjáról beszél: mit mívelt, mik történtek vele úgy beszélgettek ők az éjszakájukról.

De csak susogó, rekedtes hangon egy-egy mondatot. A másik nyugodtan várta a továbbját: sokat beszélnie nem szabad annak, akinek a tüdeje rongyos.

Olga eleinte csak épp hogy előjött a hivatalból, s állt, míg beszélgettek, a szokott hideg-bús arccal a fiatalember előtt – mindig tisztán, mint a játékolt skatulyájából kivett bábu: a nyakán a széles, fehér, lehajtott gallér, és a lábán fekete félcipő –, később azonban már fogta a konyhabeli kisszéket, és kitétte a tornáczra. Leült ő is.

Beszélgetni nemigen beszélgettek, de mintha valamiképpen egymáshoz tartoznának, mint az együtt nőtt kutya és macska – fekete kutya, fehér macska. Olga nem sorolta Sípost a férfiak közé: a haldokló mécs már nem láng, csak füst és hamu.

Üldögéltek. Nézték az udvart.

Nem valami nagy belsőség, csak amekkorán egy fásszekér megfordulhat. Van is ott ölfá a konyha előtt most is – a kerek kút mellett. Az udvar túlsó fele avult léckerítéses virágoskert. A kertben egy leveletlen fa áll legszélről, a kapu felől, háromméteres. Az előbbi napokban bontották le róla a szalmatakarót. Beljebb két girbe-gurba, vén kajszibarackfa és egy fiatalabb, egyenes gerincű fenyőfa, de az

is már ötméteres, sűrű. A két barackfát bizonyára még az előbbi tulajdonos ültette – egy nyugalomba vonult kolozsvári professzor volt az előbbi tulajdonos. A fenyőfát meg azt a még leveletlen paulovniát Miklós bácsi, hogy legyen árnyék is a kertben, ha nyári délutánonkint vendéggel poharazgat.

A ház különben F-re épült, tornácos úri hajlék. Két barna ajtót lát első tekintetre, aki az utcáról belép. Az első ajtó fölött magyar címer, s alatta: *Postahivatal*. A másik barna ajtó a konyha. Aztán még csak egy ajtó van: a hátulsó tornácon, középen, de az már fehér ajtó. Az ebédlőbe nyílik. Az ebédlőből jobbra Miklós bácsi hálószobája, balra Kvabkánéé meg Olgáé. A ház mögött egy egyholdas gyümölcsös és veteményeskert. A szobák ablakai oda is nyílnak, s a távolban kéklő hegyekre. A folyosóról csak az utcára nyílik látás. Szemben egy parasztháznak a háta látható csupán, s egy gémeskútnak a felső része, amint átkandikál. Néha eltűnik lefelé, olyankor csikordul is, aztán megint fölemelkedik, s marad fenn nyugton.

A baromfiudvar a konyha mögött van. Csak a csirkés tyúknak szabad az élet a konyha előtt. Olga szerető szemmel nézi a csirkés tyúkot. Az idén ugyan kacsa a csirkéje, de hát jó lélek a tyúk: elfogadja, amit a jó Isten adott meg a gazdaszszony. Ki-kivezeti az apróságait egy lyukon, a rács alatt az utcára, meg beviszi, ha megéheznek.

Ültek, nézték a kiskacsákat – az életnek örvendő, vidám szemű kis teremtéseket.

Ritkán ha beszélgettek. Csak ha valamelyikük köhögött, akkor nézett a másik nagy érdeklődéssel, mintha életében először látna köhögő embert. Sípos belevörösödött, beleizzadt, belekékült, mintha valami fojtogató ördögöt kellene kiköhögnie. Bal kezét már előre a nadrágja zsebébe mélyesztette: kék dobozkát vett elő, s a dobozkából kerek, kis sárgás cukorkát, olyan színűt, mintha vékony dugóból szeletelték volna. Olga arcán is nagy pirosság jelent meg olyankor. De ő többnyire fölkelt, odabent köhögött tovább, ha nehéz köhögéssel kellett gyötrődnie. Olyankor Sípos komoly érdeklődéssel fülelt, és mikor Olga visszatért, szinte örömmel nézett reá.

– Oda se neki – biztatta vidáman –, a köhögés könnyebbülés. Csak most ne szóljon negyedóráig se, semmit.

Es hallgattak. Nézték a kacsás tyúkot, vidám szemű, falánk apróságaival. Nézték a leveledző aranyribizkét és a tavaszi ég fehér felhőcskéit.

– Nem értem – nyugtalanzkodott Sípos a hetedik napon –, nem értem, hogy nem jön levelem.

– De hiszen mindennap jön. Tegnap kettő is.

Sípos legyintett.

– Az semmi. Apámtól, az orvosomtól. Más levelet várok én.

– Telegrafírozzunk talán – vélekedett Olga –, ha nyugtalanítja.

Sípos a fejét rázta:

– Annál büszkébb vagyok.

S fölkelt. Köszönt.

Ment a temetőnek, a fenyvesbe. Csak délharangszóra került haza. Ebéd után hevert egy órát. Aztán megint a temetőnek, a fenyvesbe.

– Az a kocsit – mondta –, ott a fenyvesen át... Se por, se forgalom... Csak az erdő éltető illata. Ha én adhatnék rá nevet: *Paradicsom útja* lenne a neve.

Délutánonkint már nem tért be Olgáékhoz, csak épp hogy megállt a levélszekrény előtt, s bedobott egy levelet.

A következő nap délutánján végre Olga is kiereszkedett. Az anyjával persze. Sípos örömmel vezette őket el a temető mellett a fenyvesbe. Ő már ismerte a tisztásokat is, ahol a nap melege jobban érezhető.

A fű már javában zöldült a fenyves szélén. Leánykőkörörcsin kéklett helyenként a kövek mellett. A szentgyörgyvirág is bimbózott már. Egy citromszínű kis pillangó kerengélve lebegett el az út fölött.

– Micsoda levegő – lelkesedett Sípos –, hát még ha megindul a fenyőfák új hajtása is. Balzsam.

– Balzsam – örvendezett Olga is.

– De hogyan nem gondoltunk erre előbb – sajnálkozott Kvabkáné. – Ha mindennap kijöttél volna tavaly is, már azóta egészséges volnál. De csak épp hogy a temetőbe jártunk ki, Borcsa néaninek a sírjához.

– Mindennap kijövök – susogta Olga.

– Hát mindennap bemegyek érte ebéd után, Habocska – udvariaskodott Sípos –, nekem is kellemesebb lesz.

S elmosolyodva tette hozzá:

– Ha együtt köhögünk.

– Ne a köhögésre gondoljanak – emelt a szemöldökén Kvabkáné. – Én ha erdőben járok, mindig versek jutnak az eszembe:

*Kimentem a ligetbe újra,
Hosszacska távollét után,
Hogy lássam: füve, berke, útja
Minő hatással lesz reám?*

– Ismeri? – kérdezte Sípost.

Sípos a fejét rázta:

– *Minő hatással lesz* – visszhangzott fitymálón –, még prózában se írnék le ilyen sort. És az az *újra*...

Kvabkáné elmosolyodott.

– Arany írta.

És más helyet pendített Aranyból:

*Álmodám tavasszal,
Szép, derült, virágos tavaszi napokkal...*

Elszavalta. Aztán egynehány balladáját szavalta el Aranyinak. Visszatéret meg a Bolond Istókot szavalta el végig, már hát addig a végig, ahol Arany abbahagyta.

Bizonyára azzal a szándékkal szavalgatott, hogy a két beteg ne beszélgessen. A végső két strófát már a kapu előtt mondta el.

– Viszontlátásra holnap.

Másnap azonban hideg szelecske borzolgatta a lúdanyák pelyhét. Sípos csak épp a tornácon időzött kis ideig – hazatért.

Csak a következő nap gondolhattak megint arra, hogy kísétáljanak.

Húsvét volt aznap, Miklós bácsinál vendégek ültek ebéd után – a jegyző meg a szomszéd falubeli postamester: Kvabkáné nem hagyhatta el a házat.

– Eredj – mondta Olgának –, elég, ha Eszti kísér.

– De anyám, hát hogy gondolsz olyat...

– Ki szólhat meg érte? Senki más úrilány nincs itt a faluban: mért ne sétálhatnál egy *halotta*? Vélik, hogy a temetőbe kíséred.

Olga gondolkodott, aztán megindult. Sípos már a tornácon várta:

– Anyám csak később jöhet – mondta pillogva Olga –, mi addig elsétálhatunk előre. Eszti, hozd a nagykendőmet.

Napfényes, meleg húsvét volt az. A falu népe is künn sütkérezett a házak előtt. A temetőben néhány asszony rendezgette a sírokat. A temetőn túl, a tisztáson – a *tanórokban*, ahogy erdélyi magyarul mondják – leányok és legények játszották a fogósdit.

Megálltak, és nézték őket.

– Mennyi szép arc – mondta elgondolkodva Sípos –, különösen a szemük milyen szép. Mindenütt ilyenek az erdélyi nők?

Olga elmosolyodott:

– Nem tudom. Hallottam, hogy négy-ötfele is a székely. Némely faluban szépek. Némely faluban egy szép arc sem látható. Ezek szépek. De búcsúkor nézze meg majd őket: mindnek le van súlve a képe.

És szinte ijedten tekintett Síposra: hiszen ez az ember búcsú napjára már a föld alatt lesz... (Kár érte... Ámbátor nem kár: férfiakért nem kár. Ha csupa nő lakna a földtekén, nem volnának háborúk – sem országosak, sem családiak. Csupa vidámság és szépség, és kellemetesség volna az élet.)

– Szokott maga bort inni, Sípos?

– Én? Bort? Soha. Hogy jut eszébe ez a kérdés, Habocska?

– Bácsinak volt egyszer vendége egy ilyenforma fiatalember, mint maga. Az nagyokat ivott. Igaz, hogy kortesúton járt itt.

– Én soha. Szagát is utálom a bornak.

– Pálinkát sem iszik akkor.

– Egyszer ittam. Mondták, hogy köhögésre jó. Egy parasztembertől vettünk ószilvóriumot, egy literes palackkal. Mikor köhögtem, ittam belőle. Fölmelegített. De aztán...

Megállt, és az arca köhögésre készült.

Olga a zsebébe nyúlt: neki is volt pantoponja, és szalmiákcukorkája is. A pantopon sárga dobozkában, a szalmiák feketében. A szalmiák olyankor való, mikor a torok viszketalődik köhögésre. Olga a szalmiákot kapta elő. Levette a tetejét, és sajnálkozó szemmel nyújtotta Síposnak.

– Ülünk le – mondta a karját megfogva –, pihenjünk.

– Semmi – legyintett Sípos –, mehetünk tovább.

A vasúti sín mellett sétáltak a napon. Esztike el-elmaradozva szedte a partoldalon az ibolyát. S olyankor dúdolgatott is:

... míg három szál gyertya el nem ég.

A negyedik is már félig ég.

De a szerelemből nem elég.

Az első csomó virágot Olgának vitte, s akkor illedelmesen elhallgatott.

Sétáltak tovább a fenyőfás erdő mohos szikláin alatt. Mindig a verőfényen. De csak hallgatagon, nehogy Sípost a beszéd köhögésre ingerelje. S valahányszor árnyékon kellett átmenniük, Olga magára vette a vállkendőjét.

Öt óra tájt aztán Sípos az égre pillantott, s az óráját is elővonta.

– Visszatérhetünk – susogta –, napnyugtára hazaérünk.

Szótlanul ballagdáltak visszafelé. Sípos a pálcájával veregette a tavalyról fenn maradt katángkórokat, mintha bántaná a szemét a sok kóro az útszélen, a kikelet eleven zöldje és sárga virágai között.

A temetőhöz érkeztek:

– Habocska – szólalt meg Sípos féltékinettel –, egy bizalmas kérdést: volt-e már maga szerelmes?

De azt olyan egykedvűen kérdezte, mintha arról beszélgetnének, hogy evett-e már Olga tormás csigát.

Olga ugyanolyan egykedvűen felelt:

– Nem.

– Ugyan, ne mondja.

– Én nem.

– Már kislányok is az iskolában...

– Én nem.

– Elhiszem.

– Nem, maga nem hiszi. Én nem voltam, és nem is leszek.

– Nono.

– Nem leszek. Én már gyermekkoromban tudtam, hogy... ostobaság.

Az volt a nyelvé, hogy a *férfiak gonoszak*, de azt mondta helyette: *ostobaság*.

S elborult arccal rázta a fejét.

Nem is tekintettek közben egymásra. Csak épp hogy Olgának a második tagadásra megjelent a leándervirág az arcán. De már mikorra kimondta a szót, eltűnt a leánder: a szokott hideg-fehér színe volt meg az arcának.

– Hát persze, hogy ostobaság – mondta elgondolkodva Sípos –, de vele jár a korrallal. Mint a csecsemőkorrallal a fogzás, gyermekkorral a vörheny, kamaszkorral a hangváltás. Senki el nem kerülheti.

– Én el.

– Maga se. Ha vér helyett víz folyna az ereiben...

Olga megvetően mosolygott.

– Én már gyermekkoromban tudtam...

Sípos legyintett:

– Hiába tudjuk azt... Látja, én teljes életemben... Már hétéves koromban... Volt a szomszédunkban egy Etelka nevű leány, annyi idős, mint én. Egyszer bújósdit játszottunk. Mi ketten a kárpit mögé bújtunk. Összeöleleztünk, hogy kisebb helyen elférjünk. És én nem tudom, hogyan, de megcsókoltam az arcát. Csak úgy: gyerekes pajkosságból. Ő meg visszacsókolt. Meleg szájjal, s nem gyerekes pajkosságból. Nekem furcsa volt, de kellemes. Attól fogva akárhányszor magunk voltunk a szobában, mindig csókolódtunk.

Olga elgondolkodva rázta a fejét:

– Én nem játszottam a fiúkkal soha.

Egy kilométerkő mellett haladtak el. Olga arra tekintett, mintha érdeklődne a ráfestett 74-es szám iránt. Rátapintott a nyakán a kendőjére, és a szemöldöke kérdésre vonult.

– És aztán? Mi lett?

Sípos mozdított a vállán:

– A következő évben más városba költöztek.

– És nem látta többé?

– Láttam. Két évre rá.

– És akkor?

– Hát akkor annyira meglepett, hogy egy fejjel nagyobb nálamnál... úgy néztem rá, mint valami idegenre.

– És ő is?

– Ő is. Csak épp hogy mind a ketten elpirultunk..

– És aztán?

– Nem történt semmi.

– Nem voltak magukra?

– De. Egyikünk se találta meg a régi hangot.

– Különös.

– Gondolom, az volt az oka, hogy ő magázott engem. És hát én is: magáztam aztán. Előbb tegeződtünk. Igaz, hogy akkor nekem már egy másik leányka volt az ideálom. Egy mészárosnak a leánya.

– Lám.

– Azzal már leveleztünk is. Idának hívták. Az is elmúlt. Láttam az apját, hogyan vágja a csontot a bárddal. Egyszer, hogy ott susogtunk a kapuban, az apja jött belülről. Igen megjedtem. Attól fogva Ida hiába várt a kapuban.

– Nem is volt az akkor igazi kapcsolat.

– Hát persze hogy nem. De az igazi kapcsolat ritka.

Olga maga elé mélézött.

– Ritka.

– És talán magunk se tudjuk, hogy igazi-e vagy nem. Mindig azt érezzük igazinak, amelyekben benne vagyunk.

– Talán nincs is igazi – vélte maga elé Olga –, csak regényekben.

– De van, Habocska, van. Csak tudja, olyan az is, mint az arany: akár igazi, akár amerikai, egy a színe. A próba vallja meg.

– Csakhogy későn – mosolyodott el bús szemmel Olga –, későn: az esküvő után.

– Nem gondolnám. Addig már megismerhetik egymást. Az esküvő után már szépen haladhatnak az élet útján. Mint két kerék egy tengelyen.

Olga a fejét rázta:

– Elgondolva szép. Csakhogy a valóságban... A két kerék közül az egyik néha visszáján forog.

Úgy beértek a faluba, hogy csak a postaház előtt eszméltek föl.

Sípos ránézett Olgára:

– Maga igen okos leány, Habocska. De a maga szemére sose kell sötét szemüveg: vele született.

Olga búcsúzóra nyújtotta a kezét.

– Lehet – mondta elmosolyodva –, lehet. De ha jobban látok veled, mint a más színűekkel, akkor nem is bánom.

S a tekintete hideggé vált és gyanakvóvá: abban a percben Sípost is férfinak látta.

A séta után semmi fáradtság nem látszott rajta. Inkább mintha nagy pihenés után kelt volna lábra: a szeme élénk volt, és az arca színesebb.

– Mindennap kísétálj! – örvendezett Miklós bácsi is.

És Olga kísétált a következő napon is. Az anyja is vele.

Menet nemigen beszélgettek, mert az út kifelé emelkedő volt, s még a temetőn és bakterházon túl is menedékes. De aztán vagy negyedkilométernyire vízszintesen egyenes út következett, mohos szép gránitsziklák fala alatt. Csinált út. Szárazságban sem poros, esőben se sáros. Ott aztán elkezdték. Kvabkánének megint vers jutott az eszébe:

*Még nem hallom a pacsirtát,
Mely tavaszról zengve hirt ad,
S égbe fúrja énekét.
A Nap, a Föld édes-ketten,
Nem mulatnak önfeledten,
Váltva csókjok melegét.*

– Ki írta ezt? – fordult Síposhoz.

Sípos rántott a vállán.

– Valami pesti költő.

– Mért éppen pesti?

– Mert a magyar pacsirta nem adja a hírt a tavaszról. Csak a német pacsirta *gibt Kunde davon*.

Kvabkánének elnyílt a szeme. Meg pillogóra vált. A fejét rázta:

– Maga nem szereti Aranyt.

Sípos megint vállat vont:

– Tisztelem. *Önfeledten*.

S nem nézett Kvabkánéra. Ferde orra vékonyabbnak és ferdebbnek látszott a szokottnál.

Kvabkáné megbotránkozón nézett.

– Hogy lehet Aranyról így nyilatkozni?

Sípos elmosolyodott:

– Nem mondtam róla semmi rosszat. *Önfeledten* se.

– De gondolt.

– Nem is gondoltam. Hallgattam filológiát is, egy éven által. De nem *önfeledten*. Nekem mindig gyanús volt Gyulai Pálnak a kritikai fontja. Akinek Pálffy Albert meg Kemény Zsigmond a nemzet két legnagyobb regényírója, s csak azok a jó költők, akik a *Budapesti Szemlé*-be dorombolnak...

S legyintett.

Kvabkáné azonban nyergében érezte magát.

– Nem a professzorokról beszélünk most: Aranyról. Azt mondta: *tisztelem*...

– Tisztelem – ismételte mosolyogva Sípos –, ahányszor elmegyek a Múzeum kertje előtt, leveszem a kalapomat.

– És kicsinylőn mosolyog.

– Én? Eszem ágában sincs. Csak ha egy babszemnyi fekete foltot is látok a milói Vénusz orrán, én bizony megmondom, hogy az ott van.

– A Petőfiről írt verse: *Harminc év múlva*...

– Keveslem benne a gondolatot.

– A *Családi kör*...

– Sokallom benne a békát.

Kvabkáné úgy nézett, mint aki vizet iszik, s valami lefutott a torkán, amiről nem tudja, hogy gomb volt-e vagy ebihal.

Olga is kedvetlenül állt mellettük. Vékony vonalú szemöldöke szinte aggodalommal húzódott összebb.

– Csak nem akarja tán rábizonyítani... – meredt Síposra szikrázó szemmel Kvabkáné –, csak nem akarja tán...

S horpadt bal arca még horpadtabbá vált. Hibás szeme héja azonban csakúgy fölemelkedett, mint a hibátlan.

Sípos mosolygott.

– Nem, nem no, csak ne haragudjon. Semmit nem akarok rábizonyítani. Nagy jeles poéta. De gyermekkoromban egy szép nyaramtól fosztott meg. A professzorem szintén Arany-párti, mint valamennyi Gyulai-tanítvány...

Elakadt a lélegzete. Fölemelte az ujját, hogy türelmet kér. Elkomolyult arccal várta, hogy köhög talán.

Olga sietve nyújtotta neki a szalmiákos dobozát.

Helyette Kvabkáné szólalt meg, hogy ne kelljen beszélnie:

– Az én atyám is Gyulai tanítványa volt, és tudta, hogy Gyulai jó barátja Aranyak. De Arany akkor is oszlopos nagy poéta volna, ha Gyulai fitymálta volna, mint Jókait.

– Arany tanár volt, Jókai nem.
– Látja, én asszony vagyok, és tudom, hogy Arany inkább férfiak költője, de...
– Tanárok költője – legyintett Sípos mérgesen.
– Mondjuk: nem a nők költője. De azért én minden sorát ismerem és szeretem.
– Egy sort sem írt a kedveséről, menyasszonyáról, feleségéről... Még makámát se... Ám a kabátjáról: *Nem találsz te sehol ilyen gazdára, ki szeressen gyöngeséged dacára.* Trozdem.

Már akkor köhögött. Leült az országút kőhalmára, és köhögött. Mérgesen köhögött.

Olga a pantopont nyújtotta neki, és szemrehányón nézett az anyjára.

– Ugyan, hagyd azt az Aranyt, teljesen igaz a véleménye.

Kvabkáné még másnap reggel is bosszankodott:

– No, majd meglúgozom én! Kíméltem tegnap, hogy köhögött. Láttam, hogy ingerült. De majd előveszem Toldit, és megszegyenyítem. Barbár! Nem zsemlyesütés a költészet!

Azonban, hogy délután Sípos megint jelentkezett, csak éppen Olgának segített az öltözködésben.

– Hát te nem jössz ki?

– Én? Azzal az istentelennel?... Soha szóba nem állok vele többé.

– De anyám, hát...

– Sétálj vele magad.

Olga habozva állt. Átallta, hogy idegen emberrel sétálgasson, habár a leányka kíséretében is. Állt, és nézett a folyosóra nyíló ablakon át a pompásan zöldellő fikuszra. Aznap rakták ki a pincegádorból a kaktuszokkal, agavével, múzával együtt. Olga csak gondolkodott. A fenyves levegőjét csakugyan éltetőnek érezte, fel is volt már öltözve, hát mégiscsak nekikénytelenkedett.

– Eszti, hozd a nagykendőmet.

A sík útig hallgattak. A juhásztor, aki a hegyről nézte őket, egy lassan haladó, fehér gombát látott, vagyis hát fehér napernyőt. S mellette egy szürke ruhás, vékony embert. Mögöttük egy jobbra-balra futkosó és kapkodó leánykát, aki valami bugyrot visz. Az összegöngyölt két plédet és nagykendőt vitte a kislány pléd-szíjra a hátán, s egy kéksávú fehér pillangócska volt az, amelyre kapdosott.

A sík úton aztán Olga szólalt meg:

– Anyámat kissé elkedvetlenítette tegnap. Ő igen szereti a poézist. Aranyt és Petőfit különösen. Akármelyik sorukat említi valaki, folytatja.

Sípos elmosolyodott:

– Én is szeretem mind a kettőt.

– Aranyt is?

– Aranyt is. Isten ajándéka a nemzetnek a költő. Nemes oltógally a nemzet fáján. Már hát lelki oltógally. Az ő gondolataikkal gondolkodunk, az ő szavaikkal beszélünk. De az igazi nagy költő ritka. Száz évben, az emberek milliói között egy ha születik. Nekünk született kettő. Csaknem egy időben.

– Hát akkor mért tipródott úgy rajta tegnap?

– Tipródtam? Csak beszélgettünk róla.

– De hogy?

– Mit árt az Aranynak?

– Az igazságnak...

Sípos vállat vont.

– Épp az az igazság, hogy a Napnak ne csak a sugarait vizsgáljuk, hanem a foltjait is. Homérosz is írt fakó verseket. Danténak strófái vannak csupa nevek elsorolásából. Petőfi is kihagyta volna harmincéves korában már sok versét. Megyerit a tintásüvegével, meg hogy az orrába ment a pipafüst, meg...

– Mért nem inkább a jó verseiről beszélt Aranynak?

Sípos a vállát vonogatta, mosolygott.

– Attól tartottam, hogy elszavalja...

Olga is elmosolyodott.

– Hiszen jól szaval. Nem jól szaval?

– Jóból se jó a sok.

Megállt, és mélyen lélegzett. A fenyveserdő gyantailata érzett ottan.

– Elég lett volna ennyit mondanom – folytatta a szót –, Petőfi is írt silány verseket is, Arany írt remek verseket is.

– Bolond Istók...

– Az meleg és színes. Az az egy verse a legszebb. Abból csak a bölcső fölött disputáló szellemek maradhattak volna ki. Ócskavas...

Legyintett.

– A kiadók bűne, hogy a nagy költőknek a szalmáját-polyváját is összesöprik a szemmel. Goethe nagy költő volt, de még óriásibb volna, ha csak a Faustot adta volna ki. A prózai munkái: szalma és szalma. Még a magánélete leírása is. Még Byron is... Hugo Viktor is... De hát a gyémánt a becses a kavicsok között. Minden gyémánt kavicsok soka között hever. Mért volna azért kisebb a gyémántok értéke?

– Hagyjuk abba – mondta jó szívvvel Olga.

Sípos megállt, és pihent. A távolba nézett, a szomszédos hegyre, amelynek füves oldalában valami nagy faházon dolgozott vagy három székely. Birkanyáj legelt azon a tisztáson.

Aztán megint megindultak.

– A balladái – kezdte Sípos, mintha nem is hagyta volna félbe a beszélgetést – , micsoda remekművek, de... nem dalolhatók. Aranykelyhek, amelyeket műértő szemek megcsodálnak, de inni nem iszik belőlük senki. A sokaságnak, a nemzetnek csaknem oly értéktelenek, mint a múzeumok leletkincsei.

Halkan beszélt, s maga elé, mintha magának beszélne.

– Nemes lélek volt. Nemcsak a neve Arany, hanem a valója is. De mindig csak a publikumnak írt. A városi publikumnak. Ezért is nincsenek lírai versei. Petőfi költő volt a szó legfenségebb értelmében. Arany: versműves. Fenséges versműves.

Aztán Olgára tekintett:

– És egyszer – mondta elmosolyodva –, éppen az a kabátról írt verse keserítette meg az életemet: megbuktatott miatta év végén a professzorom. Apám megvert. De annál is jobban fáj, hogy a nyarat szobában kellett töltenem. Negyedórai kis sétára se bocsátott ki apám. Büntetésből.

Legyintett.

– Isten bocsásson meg neki és mindazoknak az apáknak, akik nem tudják, hogy a gyermeket a játék neveli az életre. A játék. Nem pedig az a társas kaloda, amelybe hétéves korától kezdve beszorítják, és bajuszos koráig tömik, mint a libát. Haszontalan tudományokkal.

Olga elmosolyodott.

– Beszéljünk hát – mondta –, ahol legutóbb elhagyta. Igen érdekes.

– Micsoda? Nem is tudom már, miről beszélgettünk.

– A leányismerőseiről. Ülünk le kissé.

S elvette a leánykától a plédeket. A fűre terítette. Síposnak is a Síposét. Leültek.

Sípos bólogatott:

– Igaz. Hát aztán... nem volt több. Csak egy. Voltaképpen nem is volt nekem más soha, csak az az egy.

– És az is elmúlt?

– Nem, az nem múlt el. Az igazi nem múlik el soha. Ő a szívünk utolsó melege. Ő. A halálos ágyon...

Olga elgondolkozva nézett maga elé. A fejét rázta.

– Hát azt mondja el.

– Az már nagy történet, Habocska. Nem is tudom, hol kezdjem, hogy kezdjem? A Tátrában voltam harmadéve. Egy szanatóriumban. Akkor még csak kis tüdőcsúcshurut volt a bajom. Még cigarettáztam is. Ötven-hatvan cigaretta egy nap... No, aztán az a szanatórium... Többet ártott, mint használt. Az a hideg levegő... De mégis szerencsém... életem legnagyobb, legszebb szerencséje fordult szembe ott velem... Egy gyönyörű, komoly leány érkezett egy nap oda látogatóba. A bátyját látogatta ott meg, a szanatórium egyik orvosát... Fekete gyöngyös fekete ruha, fekete struccollas fekete kalap. Szeme is fekete. De milyen szem. Habocska, milyen szem!... Nem is egyéb, csak szem. Meleg sugarú. Gyönyörű. Fekete két szem. Ahova ő lép, Habocska, ott egyszerre az igézete alatt van minden. Egy Anti-Medúza, a szépség és bűbáj Medúzája. Azt lehetne vélni, hogy ha kilép az utcára, a forgalom megáll. Az emberek, lovak, ebek úgy merednek meg, mint a momentképeken, hogy egyik lábuk a levegőben...

Olga elővette a szalmiákos dobozkáját, és nyújtotta.

– Ne beszéljen többet. Majd máskor. Szeretném látni azt a szemet.

– Meglátja, Habocska. Eljön. A nyáron eljön.

Vett egy cukorkát, és hálás szemmel pillantott Olgára.

– Köszönöm. Majd meglátja...

S ült mosolyogva, kissé kókadtan.

Olga gondolkodva nézte. Szeretett volna még kérdezősködni arról a különös szemű leányról, de elnyomta a szót. Esztire nézett. A leányka gombát vagy mit szedett jó távolacsán tőlük a kötényébe, csak a zümmögése hallatszott.

Sípos fölemelte az arcát, és meleg szemmel tekintett Olgára.

– Nem tudom, mi az a rejtelmes, bűvös erő a leányfélében – szólalt meg a fejét rázva –, őbenne is azt éreztem. De minden leány: mint a kályha, ahogy maga körül meleget áraszt... Vagy mint a hold, mikor egy nagy kör látszik körülötte... Vagy a mágnes, hogy láthatatlan körletbe nyúlik az ereje... Valami efféle van minden leányban. Sok asszonyban is, míg fiatal. Valami kellemes a levegő körülötte, mint a virágágy körül, amely szegfűvel van tele.

Fölkelt.

Olga intett a leánykának, hogy szedje fel a plédeket. Sétáltak tovább.

– Maga is, Habocska – mondta melegen Sípos –, csupa jóság és kellemesség a sugárzó köre a szívének... Ő ahogy közeledett... soha még nő úgy meg nem érintett azzal a bűvös magakörével... Így kezdődött...

– Ne beszéljen többet – intett Olga a szalmiákot nyújtva.

Sípos azonban köszönetbólintással háritotta el.

– Maga jó lélek, Olgácska – mondta hálásan –, ha maga volna az égi Nap, mindig jó idő volna a világon.

S néhány lépésre megint megszólalt:

– Mintha valami láthatatlan krinolinja volna minden nőnek, de nagy-nagy: húsz méter, ötven méter, száz méter kerületű.

– Ne beszéljen már, Sípos.

– De némelyik távolít, kellemetlen... Idős nők...

– Majd holnap.

– Leányon ritka, de az idős nők...

– Ne beszéljen, mert köhög mindjárt. Csak a fejével intsen, ha valamit mondok. Ugye... Arany János is azért műfaragó?

– Miért?

– Hogy anyám... rossz krinolin.

S nevetett.

Sípos vidáman biccentett.

Aztán hazáig nem beszéltek többet.

Visszatéret, ahogy az iskola előtt haladtak volna el, vidám zajgást hallottak az udvaron. Megálltak, és nézték a játszó gyermekeket a léckerítésre könyökölve.

– Hiába: csak a gyermek az igazán boldog – mondta Sípos elgondolkodva.

A tanító is ott állt a közelükben – kissé két ágba néző szemű, szürke fejű, székelty pedagógus. Hosszú szárú cseréppipából eregette a magyar királyi füstöt. Hogy meglátta őket, hozzájuk lépkedett. Köszönt nekik.

– Tessék beljebb is.

S kinyitotta az udvarajtót.

– Az esperes urat várjuk. Nem tudom, hol késik. Arról van szó, hogy holnap vigyem-e ki a gyermekeket az erdőre vagy holnapután. Mert lehet, hogy jön a *tanfel*

– már mi csak így mondjuk az iskolaügyelőt –, ma beszél vele a városban. Tessék beljebb.

– Mindig örülök – mondta Sípos –, ha vidám gyermekereget látok. Övék az élet.

– Meg a pálcá – hümmentett a tanító. – Mikor én gyermek voltam, egyéb örömem se volt az életben, csak ha úgy fekhettem le, hogy aznap nem kellett vakargatnom a pálcá helyét.

– De hát maga csak nem veri őket?

A tanító pillogott, két ágba nézett:

– Én hát nem. Rossz pedagógus az olyan. Szóval nagyobbat üthetünk, mint pálcával. De nálam még az is ritkán történik.

Sípos a zsebébe nyúlt.

– Egy kis örömet hadd szerezzek nekik én is. Itt van három korona. Tűzze ki nekik valamire: versenyre.

– Kevesebb is elég nekik arra – mondta a tanító. – Tízfilléresekben is sok.

– Hát itt egy csomó tízfilléres.

A gyerekek viharos örömmel indultak versenyfutásnak az utcakerítéstől a kert kerítéséig. A lányok is. Némelyik félrelökődött, némelyik elesett. De valamennyi kacagott.

Aztán a nyerteseknek félre kellett állniuk, és más csoportok versenyeztek megint: külön a fiúk, külön a lányok, külön a nagyok, külön az aprók. A vidámság az egeket verte.

Sípos nagyokat nevetett rajtuk.

– Mennyivel elevenebbek a városiaknál.

– És milyen kedves arcúak – mondta Olga.

Furulyaszó hallatszott az iskola szomszédságában. Sípos megismerte, hogy a falu koldusa furulyál.

– Megengedhetné-e – mondta a tanítónak –, hogy itt bent furulyázzon a gyerekeknek, táncra?

– Hát hogyan. Ugorj csak, Elek: hidd be Áron bácsit.

Jött. Boton remegő vénség. Csupa rongy. Szűre ujjában a furulya.

– Valami víg nótát, Áron bácsi, a gyerekeknek.

Áron bácsi feje helyeslőn mosolyogva rezgett. Elővonta a furulyát. A botját a karjára akasztotta. Neki támaszkodott háttal a falnak.

– Táncoljatok, gyerekek.

Volt ott olyan ugrálás és forgás, hogy még a furulyás koldus is mosolyogta.

Másnap reggel Olga megint a hivatalában ült.

A levelek közt egy ajánlott is érkezett: be kellett írnia a levélhordónak a könyvébe.

A levél hosszúkas volt, lilásfehér, és hátul ibolyaszínű pecsétke rajta. Elöl Síposnak a neve azzal a divatos, nőies írással, amelyet bizonyára úgy tanulnak

meg, hogy egy deszkának a felső szélébe meg az alsóba szeget vernek, és a két szegsor között pamutzállal vonkodják meg a betűket.

Olga szimatolt, mint az egér, mikor sajtot talál. De meg is örült egyben: Sípos bizonyára ezt a levelet várja olyan türelmetlenül.

A levélen nem volt rajta a feladó neve. A pecsét B. E. betűket ábrázolt. A postabélyegen a főváros bélyegzője.

S valami ismerős, finom parfüm illatozott rajta. Hát bizonyos, hogy nőtől való. A csudás-szeműtől? Micsoda parfüm? Nem emlékezett rá: honnan ismeri.

A fejét rázta. S befirkantotta Sípos nevét a könyvbe. Maga vitte ki Síposnak.

– A várt levél... Tessék.

Sípos szeme mohón ragadt a levélre. Ferde orra szinte megegyenesült az izgalomban. Penicilust vett elő, és óvatosan metszette fel, mint aki borítékostól szokta eltenni a néki becses leveleket.

– Bocsánat – susogta –, hogy elolvasom.

És reszketett az ujjá, ahogy a borítékba nyúlt, és elővonta a levelet.

Olga hátravonult a konyhaajtóhoz, és pillantás nélkül nézett a levélre. De még Kvabkáné is kidugta az orrát a konyhából.

A levélnek az első lapján csak vagy négy sor látszott – éppolyan szegen font írás, mint a borítékon.

Sípos szeme – egy perc nem telt belé – benyelte azt az első lapot. Idegesen fordított. Ott se volt sokkal több az írás.

Benyelte.

Aztán a levegőbe bámult, mintha egy láthatatlan kéz csípte volna orron, és emelte volna fel az arcát.

– Nem értem! – fakadt ki aztán Olgára tekintve – azt írja, hogy... egy levelet se kaptam tőlem.

Olga csak bámult rá.

– Hát írt neki?

– Írtam-e? Mindennap. Néha kettőt is. Hiszen mikor megérkeztem is, csak azért keltem fel...

Olga az anyjára nézett.

Az anyja Olgára.

– Jézus Mária! – rebegte aztán Olga, s az arcán megjelent a piros két leánder –, talán... talán kívül dobta be a levelet?

– Persze hogy kívül. Hát kint a levélszekrény.

– Jézus Mária! – lóbálta a fejét Olga ijedten.

És befutott a hivatalba. Rozsdás kulcsocskával tért vissza.

– Kérem, ne haragudjon – lihegte könnyező szemmel –, de itt nem szokás... A szekrénybe itt senki se dob levelet... Behozzák. Bélyeget senki se tartogat ott-hon... Itt veszik... Jaj, jaj, jaj, de restellem!...

És égő arccal sietett ki az utcára. Hát bizony ott hevert a szekrényben valamennyi levél. És csakugyan nem volt semmiféle más levél közöttte.

Olga csaknem sírt.

– Mit tegyünk most már?...

Sípos szinte kék volt a dühtől. Aztán meg egyszerre elsápadt. Vélni lehetett, hogy ott hal meg a padon.

– Hát – rezgette végre a fejét – baj. De azért oda se neki, Habocska. Elküldjük. Hadd kapjon egyszerre tizennégy levelet. Holnap nem írok. Holnapután aztán megmagyarázom.

Látszott rajta, hogy csak udvariasságból beszél így: a szeme könnyben facsargott.

– Oda se neki – ismételte jólelkűen.

– Istenem, Istenem, be szégyellem! – szenvedezett a kezét tördelve Olga –, nem én vagyok a hibás, higgye el, nem én vagyok...

Sípos csak lógatta a fejét, mint a beteg kakas.

Szeles és esős hét következett. A fikusz, a kaktusz, agavé és múza megint lekerült a pincegádorba. Miklós bácsi fagytól tartott.

– Valami paprikásat főzzetek – mondta Kvabkánénak –, hidegben a paprikás, zsíros ételeket kedvelem.

Sípos nem bűjt elő a szobájából. Fűttetett, és ült az ablaknál. Olvasott, írt, míg világossága volt. Este korán tért nyugovóra. A leveleit – *Bokor Etel kisasszonynak* – a Hólyag gyerek hordta a postára, és mindig ajánlottan adta fel, Olga nem csekély röstelkedésére.

– Haragszik – mondogatta az anyjának –, Sípos igen haragszik.

– Dehogy haragszik – vigasztalta az anyja –, hiszen mindennap megkérdezteti: hogy vagy?

– Az csak udvariasság. Én is viszonzom. A Hólyag gyerek bizonyára megmondja neki.

– De hát ha haragszik is, mit évődöl rajta? Senkink.

Olga elgondolkozott. Hát persze hogy senkije. De mégis valaki, akinek az érdeklődése mindennap megjelenik, ha ő maga el is marad. Hacsak egy néma kutya volna is, amelyik minden reggel előttünk terem, és kérdőn néz reánk: hogy vagy? – még az a kutya is valakink volna valamiképpen életünk fakó köznapjaiban.

Végre egy reggel ismét kéklott az ég, s meleg napsugarak ragyogtak le a világra. A fű nagyot nőtt. Az őszi vetések gyönyörű szőnyegeként zöldültek a hegyoldalakon. A fák rügyezve színesedtek.

– A fikuszt most már megint kitehetjük a napra – brummogott a folyosón Miklós bácsi hangja –, a leándereket is hozasd fel a pincéből.

Kvabkánénak beszélt. Favágó napszámos dolgozott aznap az udvaron. Egy másik napszámos a kertben ásott.

Olga a levelek elrendezése után magára kapta a nagykendőjét. Kisietett a tornácra. A kezét a szemére ernyőzve nézett át a virágzó kajsziparackfán.

– Sípos jön! – szólt be az anyjának örömmel.

S valóban, a zöld kalap és sötét pléd sétálva közeledett.

S ki-kijártak délutánonként megint a következő rossz napig, amelyen a gazdák hálistenkedve mondogatták:

– Végre egy jó nap.

A temető mellett eleinte szótlánul sétáltak el. Az út ott a legpartosabb fel a kis bakterházig: gyöngé mellű embernek bajos a beszélgetés.

Egy délután azonban Sípos megállt a temető mellett, és elgondolkodva nézett a halottak füves-bokros-fenyőfás telkére.

– Csak faluhelyen szép a temető – mondta gyönyörködő szemmel. – Jártam a genovaiban is, milánóiban is. A párizsi Perlasezben is. Valami szívet nyomó a pompa, a márványos-hideg rend azokban. Az ilyen csupa fűfavarág, rendezetlen kis temetőben... nem a mulandóság szellője lehel rám. Itt mintha a halottak virágoznának föl-ki... a földből... Élet, csupa élet. S mintha csupán a fejfák volnának itt korhadó hazugságok.

– Gyerünk be – mondta Olga –, nézze meg az én nénikém sírját.

Beléptek a gyér líciumgarádon. Nézegették a vadvirágos, horpadt sírokat, olvashatatlanra vált feliratokat a fakereszteken és a fejfákon.

Sípos elmosolyodva tekintett szét.

– Nem olyan-e magának is, mintha részeg emberek temetője volna?

Mert bizony a fejfák, ki jobbra, ki balra dőlve álltak a sírokon.

Olga is elmosolyodott.

– Én bizony nem gondoltam eddig.

Máskülönben is szép volt a temető. A sírok fája szomorú lombú fák helyett fenyőfa tíz síron is. Csak a temető közepén sárgállott egy vén szomorúfűzfa, és sötétlett néhány tujabokor.

Néhány márványkereszt fehérlett ottan, és vagy három alacsony obeliszk, fekete is egy közte.

Sípos érdeklődéssel olvasta rajtuk a neveket és a szokásos *feledhetetlen jó* szavakat.

– Mind jó – mosolygott Olga elgondolkozva –, itt mindenki jó. Mikor már meghalt, mindenki jó.

– Hát ez az igaz – mosolyodott el Sípos is –, a *feledhetetlen* nem igaz, de a *jó* igaz.

– De hiszen Miklós bácsinak a *feledhetetlen* is igaz. Minden délelőtt itt üldögél.

S a fekete obeliszkre mutatott. Az a sír valóban a legvirágosabb volt valamennyi között. Gondosan nyírott, arasznyi puszpángszegély kerítette, és primulák virítottak benne. Az oszlop tövében egy bokor írisznek már domborodtak a leveleiben a bimbói. Fehér fapadocska a sír mellett. A szomszéd két sír azonban csak befüvesedett halmocska. Egyiknek le is van dőlve a fejfája.

– Itt üldögél Miklós bácsi minden délelőttön egy-két órát.

– És sírdogál?

– Dehogyan: pipázik. Ámbátor hát könnyezgeti is. Mikor anyám elhibázza a fuszulykalevet vagy a túrós lepényt, olyankor csak lecsapja a kanalat, és a két könnyökére dőlve könnyezik.

– Ó, édes Borcsám – rebegi –, ennyiszer te nem fuseráltál! – Olyankor anyám is sír. Én is könnyezek bosszúságomban. Aztán megint csak fogjuk a kanalat vagy villát, és tovább ebédelünk.

Nevettek, jókedvűek voltak. A levegő a tavasz új füveinek, virágainak, lombjainak balzsamával volt teljes. Méhek döngicséltek a levegőben. És egyikük se vélte, hogy mikor már a méhecskéek elhallgatnak, füvek elfonnyadnak, virágok kórókká változnak, fák levelei lehullanak, ők se döngicsélnek már: ott fekszenek a tél első hava alatt, mind a ketten, abban a falusi, csendes kis temetőben.

Nevettek, jókedvűek voltak.

Olga leült a padra. Sípos leült a szomszédos sírnak ledőlő fejfájára. Esztiike egy sárga pillangót hajszolt a gyepűn átugrálva meg vissza.

A temető túlsó sarkáról halk furulyaszó hallatszott, és Sípos arra szemlélődött. De a temető fáitól és a bokroktól nem láthatta, ki furulyázik ottan.

– Különös – mondta csodálkozva –, Lavotta melódiája: az *Első szerelem*. Csak nem az öreg koldusunk?

– Az – biccentett Olga –, az. Az öreg Áron.

Sípos fülelt. A hatlikú pásztorfurulyán moll dallamok nem szoktak hangzani. Olyan édes-szomorú volt az a dal ott abban a tavaszi csendben...

Hallgatott, míg csak a furulya is el nem hallgatott, s az utolsó hangját elvitte a szárnyain egy fölöttük átszálló poszméh.

– Hát ki ez az ember? Hogy ilyeneket is tud?

– Inasa volt Benkőnek – felelte Olga –, ott van eltemetve a temető átkában.

S hogy Sípos csodálkozva nézett, elmosolyodva folytatta:

– De nemcsak annak furulyázik ő, hanem a feleségének meg a fiának is. Mikor bejárta már a falvait, ide tér vissza. Itt pihen ő is a sírok között. Leginkább a fia sírjánál. És minden halottjának elfújja a nótáját.

– Érdekes. Ki volt az a Benkő?

Olga vállat vont:

– Csak annyit tudok róla, hogy az volt a háza, ahol mi lakunk. Az öreg Benedek Áron meg inasa volt neki. Tán gyermekkorától kezdve. Ámbátor mégse, mert hiszen negyvennyolcban harcolt az öreg. A piski csatában keresztül is lőtték. De lehet, hogy már akkor is együtt volt Benkővel. Tisztje volt talán Benkő. Aztán kivitte magával külföldre. De valami hazard ember lehetett. Sakkozott vagy kártyázott – már nem emlékszem –, csak hogy vagyont szerzett. Meg is házasodott, valahol Belgiumban. De aztán valami baj történt: a felesége vált-e hűtlenné, vagy hogy ő? Mindenki másképp tudja. Akkor aztán megutálta a világot: hazatért. De itthon bizony nem ereszkedett búnak: ivott, muzsikáltatott magának. Ámbátor lehet, hogy csak feledni akart? Régen volt.

– Érdekes.

– Két cigánycsaládot tartott itt a faluban. Azok muzsikáltak neki. Szinte minden este. Egyszer aztán szíven lőtte magát.

Sípos a fejét rázta. Fölkelt.

– Nézzük meg az öreget, Habocska.

A koldus ott ült még a gyepen, a sír mellett. Megismerte Sípost. Föltápászkozott. Botjára támaszkodott.

– Szerencsés jó napot adjon az Isten tekintetes uramnak.

– Magának is, Áron bátyám. Kinek a sírja ez itt?

– Az én jó gazdámé, tekintetes uram, áldja meg az Isten a porát is.

És rezgő fejét a sírra fordította.

– Hát hogy él maga, bátyám? Van-e valakije?

– Van-e valakim? Bizony már csak itten, már valamennyien itten. Ez itt a gazdám. Amott a túlján a körösztnek a feleségem meg a fiam. Elbeszélgetek én velük csakúgy, mint mikor éltek. Hej, édes gazdám, édes gazdám, be el is múlt a régi gyöngy világ...

Sípos elgondolkodva hallgatta az öreget. Aztán a sírra is nézett. Csak egy kis virágos halom s akácfából faragott fejfa rajta – de se név, sem évszám a fejfán. Látszott rajta, hogy maga a koldus faragta vagy faragtatta, faragást nem értő emberrel.

S valóban, az öreg, maga is temetőbe illő figura. Ritkás, fehér haja és szakála, mint a sziklán lengedező árvalányhaj. A szeme már ráncok közé süllyedt két kis mécses. A szüre csupa folt és csupa rongy. A tarisznyája is valami ócska zsák, madzagon.

És a vén csavargónak a temető a portája, lakása.

Sípos elgondolkodva nézte.

Aztán Olgához fordult:

– Mi lehet az ára errefelé a szűrnek?

Olga felvonta a vállát:

– Húsz koronát hallottam egyszer, hogy említettek.

Sípos a tárcájáért nyúlt.

– Hát Áron bátyám, kitől tanulta maga azt a Lavotta-nótát?

– Lavotta-nótát?

– Amit az előbb furulyált itt.

– Nem tudom én, instállom, micsoda nóta. Csak annyit tudok, hogy az uram nótája volt, áldja meg az Isten itt a poraiban is. Minden este ezt muzsikálták utolsó nótának a cigányaink.

– Hát nézze, Áron bátyám: ihol e harminc korona. Vegyen magának szűrt rajta. Inget is. Igen rongyos már az inge is kendnek. Aztán majd ősszel elviszem kendet Pestre: beteszem az öreg honvédek menedékházába. Meleg szobája lesz a télre meg meleg étele, ágya rendes, ruhája rendes: nem kell koldulnia többé.

Az öreg csak bámult Síposra, mint aki álmodik. A markában a bankó. Csak bámult. Vén két szeméből könny szivárgott elő. Úgy el volt fogódva, hogy azt se mondta, köszönöm.

Sípos elmosolyodva intett Olgának, hogy sétáljanak tovább.

– Engedjen meg egy bizalmas kérdést – mondta Olga visszatéret –, ki az a kisasszony, akinek mindennap ír?

Sípos elmosolyodott, és megállt.

– Hát ki volna más?
– A szép szemű?
– Az. Az én életem.
– Élete?
– Életem, Habocska. Az a szép szemű leány. Tizennyolc éves. Ha ő ide nézne erre a köves útra, ezen a helyen itt mindjárt virág nyílana.
S a botjával odakopogtatott. Mosolygott.
– Eljön majd, és idenéz.
Tovább indult.
Olga elgondolkodva sétált mellette:
– Hát menyasszonya?
– Még csak Isten előtt, Habocska. Addig nem léphetek a szülők elé, amíg olyan egészséges nem leszek, mint amilyen voltam. Vas voltam: acél leszek, Habocska, mikorra visszatérek.
S rátekintett Olgára. A leány arcán nem látszott semmi kedvetlenség. Inkább valami kis gúnyoska mosolygás.
– Maga nem hiszi, hogy visszanyerem az egészségemet?
Olga elképedt:
– Nem hiszem? Hogy mondhat ilyet? Hiszen látnivaló, hogy... Ahhoz képest, ahogy idejött...
– Hát akkor mért mosolygott?
Olga nem felelt, csak maga elé mosolygott.
– A szemén – faggatta Sípos –, a szemén, ugye? Hogy azt mondtam. Pedig olyan a szeme, Habocska, olyan.
– Elhiszem.
– Nem, maga nem hiszi. Érzem a hangján, hogy nem hiszi. Ezt mosolyogta meg.
– Nem.
– Hát min mosolygott?
Olga vállat vont:
– A házasságán. Minden házasságon.
– A házasságomon? Hiszen nem ismeri...
– Én még nem láttam boldog házasokat... A férfiak csak az esküvő előtt meg a temetés után... Bocsásson meg, de én így gondolkodom.
Sípos megállt. Nézett Olgára.
– Hogy mi csak az esküvő előtt vagyunk jók?
Olga mosolyogva biccentett igent.
Sípos nézett:
– Habocska! Honnan szedi maga ezeket a fekete gondolatokat?
– Nem ismertem boldog házasokat – mentegetődzött mosolyogva Olga –, a biztosító társaságok erre az egy kárra nem vállalkoznak.

Valami zörgedezés hallatszott az erdőből. Sípos megállt. Az arcához kapta a botját, mintha puska volna. Egy róka iramlott át az úton előttük vagy száz lépésnyire.

– Puff! – kiáltotta Sípos.

És a róka még riadtabban surrant be a fák közé.

Nevettek. A kis Eszter is tekergett nevéteben, a száját a markával takarva nevetett.

Sípos szeme azonban aggodalomba borult. A mellére tette a kezét, és leült a mérföldköre. Árnyékos volt ott a hely, egy fenyőfának az árnyéka terült a köre, s az útra. Olga levette a válláról a kis teveszörkendőt, és szétlebbentette, magára öltötte.

Sípos csak nézett maga elé: várta, hogy köhög a kiáltás után.

– Láss! – mondta aztán vidáman –, nem köhögök. Még ezelőtt egy héttel köhögtem volna.

Mégis hát hallgatott mindhazáig. Olga se szólt, nehogy Síposnak felelnie kelljen. Csak Olgáék kapujában szólaltak meg:

– Isten vele, boldog vőlegény.

– Isten vele, Habocska. Holnap elhozom a fényképét. Láss! meg, hogy a biztosító társaságok vállalkoznának... Elhozom.

Másnap azonban Sípos nem jelentkezett.

Olga ki-kitekintett a folyosóra az ablakon át – mert a szép meleg napfénynek kitérte a hivatal udvari ablakát –, de Sípos csak nem jött elő.

– Fuss át, Eszti. Itt ez a levél is. Mondd, hogy éppen most érkezett. Kérdezd meg először Hólyag nénitől, hogy fenn van-e már az úr. Ha fenn van, kérdezd meg, hogy be szabad-e menned? Ha be szabad menned, mondd, hogy a kisasszony küldi ezt a levelet, és kérdezteti, hogy nincs-e baja? Az udvaron ne danolj.

Eszti röppent. Csakhamar vissza is tért.

– Fekszik a tekintetes úr. Beteg.

Olga megdöbbsent:

– Beteg? Mit izent?

– Semmit. Odaadtam a levelet. Mondtam, hogy tisztelteti a kisasszonyom, és kérdezteti, hogy beteg-e.

– Mit mondott?

– Semmit.

– Semmit? Az nem lehet. Valamit mondott.

– Nem mondott az annyit se, hogy *mindörökké*. Csak kinyújtotta a kezét. A levelet beletettem. Van ott annyi orvosság...

Olga csak nézett a leánykára. Az orvos legyintő mozdulata sötétlett eléje: mintha a Halál kaszasuhintása lett volna az a mozdulat.

Fölvette a kisebbik kendőjét, és átsietett.

Hát Sípos csakugyan feküdt. Fenyőlombok között. A szoba gerendája is tele volt tűzdelve fenyőlombbal. Az ágy meg éppenséggel olyan volt, mint valami

lombsátor. Fenyőillat és kreozotszag. A szoba közepén egy széjjelnyitott koffer, és körülötte négy kismacska. Nagy vígan játszadoztak egy kigurult mandzsettával.

Sípos sárga volt és bágyadt. A kezében még ott kékllett a levél. De nem olvasta már.

Olga megállt az ágy előtt:

– Elküldjünk-e az orvosért? Ne szóljon, csak intsen.

– Főlöszleges – susogta Sípos. – Már jobban vagyok. A kiáltás... Nem szabad kiáltanom még.

S Olgának nyújtotta a levelet.

– Olvassa.

Olga érdeklődéssel olvasta:

Kedves Betegem!

Nincs mit írnom: olyan egyformán telnek a napjaim, mint mikor itthon voltál, csak épp hogy szüntelen te vagy az eszemben. Ma reggel a Kis-Rókusban imádkoztam érted, hogy a jó Isten adja vissza az egészségedet. S éreztem, hogy meghallgat.

Egy szimpla delénruhát varrattam ezekben a napokban, rózsaszínűt. Nincs rajta semmi dísz, de mondják, hogy igen illik. Persze szobában. A fekete pápaszem azonban sehogy nem illik a rózsaszín ruhához. De nehogy azt ird, hogy tegyem le, mert nem élnék az engedelmekkel. Egy pár félcipőt is vettem, sárgát, gombosat, az olasz boltban, a Kossuth Lajos utcáján. Kissé drága volt: harmincöt korona, de igen csinos. Szerető galambod a sírig, síron túl is:

Etel

U. i. A pápaszem felől nehogy nyugtalankodj! Megkérdezhetsz akárkit, ijesztően utálatos vagyok.

– Mindig ilyen keveset ír – mosolygott Sípos. – Az angyalok bőbeszédűek, de a kalamáristól irtóznak. Nézze: itt a szék vállán a képe. Ide akasztottam, hogy mindig lássam.

S érte nyúlt: leakasztotta, és nyújtotta Olgának.

A fénykép – Olga nem csekély meglepődésére – egy igen közönséges arcú, kerek képű, barna leányt ábrázolt. Nem volt azon szépnek mondható, de semmi. Legfeljebb, hogy egészségesnek látszott. A haja fel volt tornyozva. Férfiember dús hajúnak dicsérte volna, azonban a női szem rögtön megismeri a duzzasztott hajjat. A termete karcsú volt – nem kellett vakarnia rajta a fényképésznek –, de hát melyik leány nem karcsú, ha nem kövér?

A szemét nézte persze Olga legvizsgálatosabban. Közönséges fekete szem: inkább férfias, akaratos szem, hogysen női. A szája is inkább nagy, mint kicsi. Csak az orrocsonka gömbölyűsége enyhített valamit az arc hidegségén.

Olga csak bámult. Tündérnek mondani egy ilyen leányt: mintha egy bádogkánálra mondaná valaki, hogy aranykanál.

– No – fakadt ki Sípos –, hát mit szól rá?

Olga elmosolyodott:

– Szép.

S visszanyújtotta a képet.

– Meghiszem azt – gyönyörködött a képre Sípos –, noha a szeme búbája el van kontárolva. Nem, azt nem bírja reprodukálni a fényképezőgép se. De, ugye, mennyi jóság van ezen az édes arcon? Hát még ha élő-eleven valóságban látná. Ahogy a nap sugározza a fényét, melegét, úgy sugárzik ki belőle a jóság.

– Jónak látszik – hagyta rá Olga.

Sípos gyönyörködve nézett a képre. Megcsókolta. Visszaakasztotta a szék vállára.

– És, ugye, milyen elmés? A levele csupa ötlet, csupa szín. És, persze, igen női.

Olga csak bámult. Hogy lehet, hogy ilyen értelmes ember...

– Üljön fel – mondta jó lélekkel –, megigazítom a feje alját.

Megigazította, megveregette a vánkosokat. Hólyagnét megszidta, hogy mért nem ad tiszta huzatot a vánkosokra. A gyerekekkel friss vizet hozatott.

– Hogyan szól nekik, ha valami kell?

– Csengetek ezen az ébresztő órán.

– Ha valamit nem tudnak adni, vagy akármi baj van, csak izenjen. De remélem, délután már fölkel.

– Nem, ma nem, Habocska.

– Aztán ezek a macskák hogy kerülnek ide?

– Én hozattam be őket. Hagyja.

– Talán ha valami teát kívánna... Én gyakran iszom bodzateát.

– Van nekem is, Habocska.

– Kíván még valamit?

– Csak azt, hogy áldja meg magát a jó Isten.

S a kezét nyújtotta Olgának.

Attól fogva valahányszor kísétáltak, Sípos mindig csak az ő Etelkájáról beszélt. Hogy micsoda ritka virága az emberflórának, és hogy a szeme, a szeme...

– Öneki nem is kell beszélnie, Habocska: a szeme mindent kifejez. Csak bele-nézek, s tudom, mit gondol.

Olga mosolygott:

– És hogy ismerkedtek meg? Milyen sövénynél?

– Sövénynél?

– Milyen alkalommal?

– Hiszen mondtam: a Tátrában. Három napot töltött ottan a bátyjánál. Én voltam a legegészségesebb a betegek közt, hát az asztalnál engem ültetett melléje. Aztán sétálgattunk...

– És mindjárt megértették egymást?

– Az első pillanattól kezdve. Sokszor mondta már nekem, hogy mindjárt a bemutatás percében megérezte bennem a párját. És én is megéreztem, hogy ő lesz a feleségem.

Olga a fejét rázta.

Sípos mosolygott:

– Maga nem hiszi, Habocska. Csak mondja meg nyíltan, hogy nem hiszi.

– El nem képzelhetem... Mindjárt úgy beszéltek egymással?

– Nem, hát nem. Az udvariasság formái között. Csak épp hogy a hangunk volt talán melegebb, és az ő szeme sugárzó, mint az afrikai nap.

– Mégis hát mit beszéltek először?

– Legelőször? Mit is? Hát, hogy ki hová való. És hát, hogy ő is szeretne Pesten lakni. Ezt beszélgettük. Ő akkor végezte a tanítóképzőt. „Csak az a baj – sóhajtott –, hogy nincs protekcióm.” Persze azonnal lett neki protekciója: bizonyosra ígértem neki, hogy lesz állása a fővárosban...

– És délután már...

– Délután kísértáltunk a fenyvesbe. Persze nem ketten. Etelnek az utazótársa is odajött: egy korosabb pedagóga, a kísérője Etelnek, egy alföldi tanyán tanítós-kodó aggleány. Meg annak az öccse is velünk volt: egy húsz vagy huszonkét éves egyetemi hallgató, állattani tudós. Most már Lendl mellett van a pesti paradicsomkertben. Hát persze, akkor még jobban megismerkedtünk. Elmondták, hogy Etelnek az apja ispán azon a tanyán, ahol Vámos Erzsébet kisasszony tanítós-kodik. Csak ispán, pedig aranybányája van a Szilágyságban. De nem jövedelmez a bánya egy rézfillért se: csak heverőbánya. Hát ispán. És Erzsébet kisasszony az egyetlen haszna a bányának, mert odavaló abba a bányafaluba: onnan került Etelék házába. Etelt is ő nevelte hatéves korától kezdve. Aztán hogy iskola épült a tanyán, ott is maradt. Etel csak éppen két évet töltött városon, Kalocsán. Pestet akkor látta először. Zongorázik és hegedül. Kedves parfümjé: a szénaillat. Kedves állata a ló. Mindennap lovagol otthon.

Olga a fejét rázta:

– A levelein más parfümöt éreztem: az nem szénaillat.

– Nem: az dsoki klöb. Azt is szereti.

A kis bakterházhoz értek. Jó vízű kút van ott, a bakterház udvarán. Betértek oda néha. Le is ültek olykor a kiskertben a padra. A bakterné markába mindig nyomott olyankor Sípos egy-két nikkelt.

Hát betértek akkor is. A házbeliek nem is voltak otthon. De azért ők betértek, beültek a kispadra. Eszti kavicsokat válogatott a sínek között. Sípos tovább festette a történetét:

– Viszont én is elmondtam: ki vagyok, mi vagyok, és hogy nekem is van aranybányám. Az enyém azonban nem a Szilágyságban van, hanem a fejemben. És én abból egy-két év múlva milliárdot szerzek, kerek egy milliárd koronát. Mert ott aztán meg is állok. Etel azt kérdezte, hogy minek az a sok pénz. Ez igen tetszett nekem. Feleltem, hogy olyanféle világraszóló alapítványnak teszem le, ami-lyen alapítvány a dinamit kitalálójáé. De az enyém annál is nagyobb, mert hiszen

csak négyes kamattal is negyven millió korona. Én ezt a világ legnagyobb kérdéseire helyezem oda díjnak.

– Hát mégis mi kérdésre?

– Először is arra a kérdésre, hogyan lehetne az ínséget és minden szűkölködést megszüntetni legalább Magyarországon. Hogy ne lenne éhező ember, fázó árva, apadt emlőjű anya. Szómat ne nyújtsam: kenyeretlen szegénység, rongy és piszok és ínségnek sírása.

Ez a gondolat meg neki tetszett.

– Az orvos azt kérdezte, hogy miből szerzem a milliárdot. – Egy mustármagból: gondolatból. Még eddig minden milliárd egy kis gondolatból magzott elő.

– De hát, mégis, mi az a gondolat?

– Találmány. Nem is találmány, csak ötlet.

Elmosolyodott:

– Így mosolyogták *Faltn* is, akinek Magyarországon *Fulton* a neve, és így mosolyogták Kolumbuszt is, mikor azt mondta, hogy az Óceánnak túlról is kell partjának lennie. Így mosolyogtak meg eddig minden gondolatot, amely új volt. Az én gondolatomban azonban nem árnyékmarkolás. Nekem a milliárd olyan bizonyos, mint kétszer kettő végén a négy.

Hát erre az orvos is másképp nézett már: azt ajánlotta, hogy a díj felét a gyógyíthatatlan betegségek orvoslószerének a keresésére adjam. Amelyik országban egészséges a nép, dologra is készebb, s ahol dolgoznak, ott nincsen ínség. Balázs Pali, az az állattani hallgató azt javasolta, hogy ha már az emberek ínségének az ügye meg van oldva, gondoljak az állatokra: agg lovaknak és egyéb nyomorék állatoknak állítsak ápolóintézetet. Erre már én is gondoltam. Erzsébet leányasszony meg azt ajánlotta, hogy a díj másik felét adjam olyan magyar leányoknak, akik a szegénységük miatt nem mehetnek férjhez. Mindenkinek tízezer korona: évenként négyszáz család, tíz évben már négyezer család.

Olga mosolygott.

– És a szép szemű?

– A szép szemű azt ajánlotta, hogy magyar iskolákat állítsak az ország idegen népeinek: és magyarosítsam meg valamennyit. Ez a gondolat tetszett nekem legjobban. Szinte megrázott.

– Nem új gondolat.

– De a gondolat mögött való gondolat. Az a szép.

– „Gondolat mögött való gondolat...”

– Az! Az! Mikor a testi ínségek megszüntetéséről beszélünk, akkor ő a lelki ínségek megszüntetésére is gondol. Szavakban kifejezni nem tudja a nő a gondolatát. De én azonnal megértettem, hogy benne van a gondolatában a nemzet művelődése mind az Akadémiáig. Még azon túl is!

– De hát mi volt a maga gondolata? Az eredeti.

– Az én gondolatomban csak az emberek jobb sorsba juttatása volt. Milliók rongyoskodnak, hajléktalankodnak, éheznek, fáznak, rab állatokként vonják az élet igáját.

Olga elkomolyodott.

– Nemes, nagy gondolat – rebegette szinte elhalványodva.

– Hát ez a gondolat éltet engem, Habocska. Nem ember addig az ember, amíg embertestvéreinek az elszegényítésével halmoz magának gazdagságot. Amíg a társadalomnak egy kis osztályáé az élet minden kellemessége, műveltsége és a művészetek, a többi pedig szinte baromi sorban tengődik.

– De ha nem lehet másképp.

– Lehet. Csak nem a gyűlölet körmeivel. A gyűlölet sose teremt, csak rombol. És itt a fő gondolatom: mikor már meglesz az az egynéhány orvosi találmány, mikor már magyarul beszél még álmában is itt mindenki az ország határán belül, akkor mind a negyven milliót egy díjba foglalom: világszerte hirdetek pályázatot arra a kérdésre: hogyan válhatna fölöslegessé a világon a pénz?

Olga csak nézett, aztán nevetésre fakadt, hogy még a könny is futott a szeméből.

– Minek neki akkor a negyven millió?

Sípos is mosolygott:

– Csak magának mondom így, Habocska, hogy a gondolatom érthetőbb legyen. Voltaképp nem a pénz megszüntetéséről van szó, hanem a vagyonszerző bűnök megszüntetéséről. Ne keletkezhessenek vagyonok mások elszegényítésével vagy csalások útján. A díjat annak az embernek a rendelkezésére bocsátom, aki a legokosabban rendezné az emberi méhek kasait. A méh egyformán dolgozik, kényszerítés nélkül, és egyformán osztozik a kas javaiban. Mért csak épp az ember volna egymást fosztogató, ragadozó állat? Vannak már erre ötletek és gondolatéptípmények. Az az ember, Habocska, aki megvalósítja, hogy mindenki egyformán, a maga szabadságának a megtartásával boldoguljon a földtekén, az az ember lesz a világunk második Megváltója. Persze, nem a gyűlölet körmeivel...

– Hát mivel?

– Krisztus szívével.

– Annak nincsen keze.

– De az mozdítja meg a kezeket.

– Mért nem mozdította eddig?

– Az antikrisztus akadályozta.

– Ki az?

– Az arany. Mihelyt az arany értéktelenné válik, a világ is megváltozik. Nincs kapzsiság többé.

– De hát lehet az?

Sípos bólogatott:

– A kémia útján. Az én gondolatom egy nagy kémiai laboratórium. A világ minden olyan neves kémikusa dolgozzon benne, aki a keresésére vállalkozik: hogyan állítható elő olcsón az arany, az ezüst, a gyémánt, a gyöngy. Ha nincs mit gyűjteni, nincs mire kapdosni. Nincs miért kegyetlenkedni. Ravaszkodni, csalni, lopni. Rabolni, háborúskodni. A pénzt akarom megölni a pénzemmel! Minden államban!

Az ördögöt, amely Krisztus trónját bitorolja ezen a földtekén. A többi aztán már a politikusok dolga.

Olga elhallgatott. Nem értette. Arra gondolt inkább, hogy nem árt-e meg a beszéd Sípосnak.

De hát Sípос halkán és nyugodtan beszélt. Fél könyvéken, a botjára támaszkodva mondogatta el az élete fő gondolatát. S ha így ültön beszélt, nem ártott neki.

Olga a virágokat rendezgette az ölében. Mosolyogva rázott a fején.

– De hát mégis... honnan veszi azt a milliárdot?

– Hull, Habocska. Milliók zsebéből. És senkit nem szegényíték meg velem.

Elmondta:

A repülőgépek most már annyira tökéletesek, hogy házakat is látunk majd a levegőben, amint szállonganak. Őneki az a gondolata, hogy gyárat állít: levegőben szálló pékkemencéket. A kemencéket villamoserő fűti. A villamoserőt ugyanazok a motorok gyártják, amelyek a pékkemencéket hordozzák a levegőben. Ilyen pékkemencék járnak minden világrész minden országában, s elszállanak minden község fölött. Neki ez szinte gyermekkori gondolata. Mikor megszerezte a doktori diplomát, beszegődött egy hétre egy bécsi pékhez legénynek. A bécsi pékek sütik a világ legjobb, legomlósabb, legkönnyebb zsemléjét. Elleste a titkukat. Mármost ő szabadalmat vált arra Európában és Amerikában, hogy az ő pékműhelyei járassanak a levegő országútjain. A friss zsemlére éppúgy lehet majd prenumerálni, mint az újságokra. A gép minden város, minden község fölött leereszkedik kissé, és papiroszacskókban szórja le a címzeteknek a friss, meleg, prima zsemlét. Még szimpla kis tanyákra is. A zacskókon kis japáni ernyő lesz...

Olga nevetésre fakadt volna, ha Sípос nem a lelke hevével ontja a szavakat. Így csak mosolyogva és bámulva hallgatta.

– Nagy gondolat – mondta aztán a fejét rázva –, nem értem teljesen, de érzem, hogy nagy gondolat. Hanem most már beszéljen megint a... szép szeműről...

Másnap Olga betegedett meg.

Az állapota semmivel sem volt rosszabb, mint már sokszor azelőtt is, de a kedvetlensége nagyobb volt. Nem értette, hogy mi okozhatta a baját. Se meg nem hűlt, se hideg vizet nem ivott, se port nem nyelt. Beszélni meg hiszen Sípос beszélt sokat. Hát már a hallgatás is árt? Bús volt és bágyadt. Szinte halottként feküdt az ágyában, viaszszín sovány keze a keblén.

Sípос ötször is befordult napjában a házba. Orvosságokat vitt, fenyőparfümöt permetezett a szoba levegőjébe, beszélgetéssel vidámította.

– Milyen szép maga, Habocska, ahogy a haja arra a fehér párnára omlik.

Olga mélyen behunyta a szemét. Az arca szomorú maradt. Mintha azt mondta volna: mit ér nekem a szépség?

Sípос sajnáló szemmel nézte.

– Képzelve – mondta –, mi történt a koldusunkkal!

Olga csak a szemével kérdezte:

– Mi?

– Beállít hozzám harmadnapra. A rongyos szűrben, rongyos ingben, rongyos bocskorban. Lóg a feje. Leteszi a pénzt az asztalra.

– Köszönöm a jóságát – rebegi –, nem veszek más én szűrt. Sem inget.

– Hát miért, Áron bátyám?

– Hát... csak. Megszoktam ezt a rongyosat. Aztán hát ha új inget, új szűrt látnak rajtam, ki ad énnékem alamizsnát?

Meg aztán hát, hogy meggondolta az ügyet: ő bizony nem jön Pestre mégse.

– De hát miért nem? A menedékház igazgatója jó emberem. A honvédelmi minisztériumban is van egy jó emberem: Szóhner Antal miniszteri tanácsos. Annak csak egy mártat tentájába kerül.

A fejét rázta:

– Nem lehet, tekintetes uram, nem lehet. Hogy hagyjam én itt a halottjaimat?

Alig bírtam rábeszélni aztán, hogy fogadja el hát a pénzt alamizsnának. Arra is csak a fejét rázta:

– Alamizsnának sok.

– Hát akkor fogadja el a Lavotta-nótáért.

Azóta minden este megjelenik az ablakom alatt – akár szép az idő, akár esős, akár szeles –, elfújja-furulyázza a Lavotta-nótát. Igen kedves az öreg.

Olga felvont szemöldökkel, szomorúan mosolygott.

...A halottak nótáját – gondolta magában.

Sípos egy napon a szokottnál sietőbben érkezett vissza a délelőtti sétájából. S ahelyett hogy hazatért volna, a postaházba nyitott be ismét.

– Habocska, nagy újság! Nagy, örvendetes újság! Nagy felfedezés!

Olga szinte ijedten nézett: csak nem süttet tán kenyeret is a levegőben?

– Esztrengát találtam! – lobogott Sípos –, esztrengát egy hegyoldalban. Kissé távolacskán. De zsendice... akár fürödhetünk benne!

A zsendicét már gyakorta hallották ők. Falusi javaslat – csodákat regélnek róla –, és orvosok sem ellenzik. Mégis hát, hogy a faluban nem volt birkanyáj, csak eleresztették a tanácsot a fülük mellett.

A zsendice szó aznap úgy jelent meg a képzeletükben, mint ahogy Isten szemét festik: szent sugarakkal.

S aznaptól mind a ketten elsétáltak az esztrengáig – egy füves hegyoldalra, ahol két juhász fejte az anyabirkákat. Nem is pénzért mérték a zsendicét.

– Úgyis a kutya issza meg, instállom – mondták –, csak ekkis dohányt, ha szíveskedne hozni néha, tekintetes uram.

A zsendice, bizony, csak zavaros-sárgás, savanykás víz, de ők habzsolták. A mesebeli élet vize volt nekik. S vidáman tértek mindig haza.

– Máris kevesebbet köhögök – mondta Olga a harmadik napon.

– Könnyebbek az éjszakáim – örvendezett Sípos.

– Most már hiszem, hogy az őszre egészségesen tér haza.

– És maga is, Habocska: el is felejtí, hogy valaha köhögött.

Az arcuk boldogságtól sugárzott.

Sípos terjedelmes levelet írt Pestre a galambjának a zsendice felfedezéséről és csodás hatásáról. Olga elment a boltba, és megmérte magát, hogy hány kiló.

– Bizony, csak ötvenkettő, Olga kisasszony.

– No, majd egy hét múlván...

És hát csakugyan a zsendice szerezte-e, vagy a júniusnak fenyőket érlelő melege, vagy hogy a zsidó vett a mázsán aznap? Egy hétre rá csakugyan többet mutatott a mázsa egy kilóval.

A tizedik nap Olga ránézett útközben Síposra:

– Magának már az arcán is látszik a javulás.

Sípos csillogó szemmel hitetlenkedett:

– Látszik? Igazán látszik? Talán csak a beretválkozás okozza.

– Nem. Igaz, hogy a nap is megbarnította, de teltebb az arca.

– Teltebb? Igazán teltebb? Kár, hogy nincs itt fényképész.

– Ha Etel eljön, csodálkozik majd.

Már úgy beszélt ő is Etelről, mintha az is velük járna.

– Mondja el még egyszer, hogyan ismerkedtek meg. Igen érdekes. Mondja el apróra, ne olyan nagyjából, mint a múltkor.

Sípos úgy mosolygott, mint a gyermek az ajándék cukorra.

– Jó, elmondom. Hát úgy volt az, Habocska, hogy az orvosom ezelőtt három évvel azt ajánlotta: menjek fel egy hónapra a Tátrába...

Ültek az esztrenga fenyőfájának árnyékában, a juhszagban; míg Sípos beszélt, Olgának rajta volt a szeme, mint valami csodán. Csoda is volt az, ahogyan megszépült Síposnak az arca abban a boldog elbeszélésben. A szeméből melegség sugárzott és élet. Mintha nem is lett volna beteg soha, csak épp ösztövé, mint ahogy ezerszám élnek ösztövé emberek is a világon, és tán még szívósabb életűek a gömbölyűeknél.

Olga csak nézte. S a szívében egy gondolat bontakozott elő:

– Ez nem olyan, mint a többi!

És ez a gondolat benne bizsergett a szívében hazatéret is. Hallgatva és gondolkodva lépdegélt Sípos mellett, alig nézett fel a földről.

Új cipő volt aznap a lábán: sárga félcipő, gombos – a manó tudja, mért rendelt ő is éppen olyat –, és Olga fáradtságot érzett.

– Lassabban – susogta időnkint.

Pedig hát amúgy is csak lassan lépkedtek.

Mikorra a bakterházhoz értek, annyira fáradt volt, hogy már előre is a padocs-kára nézett:

– Térjünk be: megszomjaztam.

– De én magam is – mondta Sípos –, bizonyára hogy sokat beszéltem.

Betértek.

Olga mindjárt le is telepedett a padra. Az arca piros volt a fáradtságtól.

– Vízet, édes bakterné asszony, ha van a korsajában.

– Van, lelkem, kisasszonyom, de adok frisset. Ez még déli.

És készséggel hozta elő a poharat.

– Majd Eszti ke – mondta neki Olga –, ne fáradjon, kedves.

De azért a bakterné csak maga sietett a kerek kútra. Jól meg kellett azt forgatni, míg feljött a veder, de volt is annak a vize olyan, mint a kristály.

Sípos intón emelte föl az ujját:

– Vigyázzon, Habocska.

Olga meg is lassúdott az ivással: alig három kortyot nyelt a friss, hideg vízből.

S lebocsátotta az ölébe.

– Nem merek többet – pihogte –, pedig úgy kívánom.

– Nem szabad – intette komolyan Sípos.

S a pohárért nyúlt: elvette Olgától. Ő is ivott egynehány kortyot.

Olga csak nézte: hogy őutána iszik... S oly gondolat nélkül, mintha testvérek volnának.

S hallgatva bámult a kertnek a kerítésére. Szép, nyírott fenyőkerítés volt az, méternyi magas, zöld fal.

– No, ha Etel megjön, mindjárt az első nap megkóstoltatom vele ezt a vizet – mondta boldog tikkadozással Sípos –, ilyet nem iszik Pesten a királyné se. Csak nem ír az a leány, nem ír...

Ez a sóhajtása mindennapos volt Síposnak. Eleinte az erdélyi postára gyanakodott, hogy hanyag. Később arra vélekedett, hogy az iskola foglalja el igen Etelt. Emlékezett rá, hogy az iskolai év végén Etel a sok írásmunkáról panaszkodott. Pedig már ki is nézett neki egy szép szobát Imecséknél, a bírónál.

– A bútor paraszti – mondta mosolyogva –, de a tükör nagy benne, s ez a fő.

– Mért visel fekete pápaszemet? – kérdezte egyszer Olga –, gyenge a szem talán?

Sípos mosolyogva rázta a fejét.

– Szerződés kötelezi rá.

– Szerződés?

– Az. Velem. Megegyeztünk, hogy én fizetem a lakását. Szép hámszobás lakást béreltem neki a Kaplony utcán. A bútorokat is én vettem bele. De amíg ott lakik, fekete pápaszemet visel, valahányszor elhagyja a lakását.

Olga elámult:

– Nem értem.

Sípos mosolygott:

– Ő sem értette első hallásra. De aztán megmagyaráztam neki, hogy addig, míg oltárhoz nem vihetem, nem akarom, hogy más is lássa a szemét.

Olga a fejét rázta:

– Hát akkor nem bízik benne.

– Bízom, hogyne bízék. De a szemében nem bízom. Ha valaki meglátja...

Igen tola kodók a pesti ficsúrok.

– Hát akkor... féltékeny maga.

Sípos vállat vont.

– Mondtam már, hogy az *életem*. Kincsem, életem, mindenem.
Fölkeltek.

Olga gondolkodva lépkedett Sípos mellett.

Mily kedves ember – gondolta –, kár annak a nagy szájú leánynak.

De nyomban mellbe lökte egy másik gondolat:

Férfiről gondolsz dicséretet? Mind Kvabka. Míg fiatal: bársony. Mikor megesküdt: sárkefe. Az ördögöt is férfinak festik a festők.

S hogy elváltak a kapuban, alig hogy az ujsa hegyét nyújtotta Síposnak.

– Holnap nem megyek ki – mondta hideg elmosolyodással. – A sétálás fáraszt: nem jó nekem.

S gondolta:

– Nem sétálok vele többé.

A következő napon Síposnak levele érkezett, ajánlott. A lilaszín fajtából, dsoki klöb-szagúból, ibolyaszín pecsétesből. De valami súlyos volt benne. Első tapintásra is kiérett, hogy kulcs.

Kulcsos levél meg-megfordult a postákon. Olga csak futó gondolattal vélte, hogy tán a nagyládája kulcsa Síposnak. Hideg arccal firkantotta be a levélhordónak a könyvébe, s odaadta a levélhordónak, hogy vigye ki ő.

Pedig hallotta, hogy Sípos ott köhécsel már a folyosón. Nem, ő nem megy ki többé. Sétál majd külön, az anyjával. A falutól napkelet felé is van fenyves, ha valamivel távolabbra is. Nem, ő semmiféle kedves fiatalembert nem akar ismerni, akkor se, ha annak a fiatalembernek menyasszonya van.

S ez az eltökélése szinte megkövesült az arcán.

Fogta a tollat, és dolgozott tovább.

Egyszer csak hallja, hogy az anyja lépked az ajtóhoz.

– Te, gyere ki – szól be Kvabkáné hüledező-halkan –, az az ember mindjárt meghal itten.

Olga ijedten szökkent fel a székről.

Hát Sípos valóban olyan kókadtan ült a padon, olyan elfakult arccal, mintha ott halna meg ültében, azon a helyen. Lecsüggő kezében ott kéklett a levél. A földön ott hevert a kulcs – közönséges vaskulcs.

– Mi baja, Sípos?

Sípos föl se nézett. Szótlatlanul nyújtotta Olgának a levelet.

Olga olvasta:

Kedvesem!

Nehéz szívvel írom neked ezt a búcsúzó levelet. Három hónapja húzom-halogatom, de végre is meg kell írnom. Húsvét napján a bátyám járt nálam. Szemébe ötlött neki a lakásom pompája. Vallatóra fogott. Megmondtam, hogy neked köszönhetem. Igen elképedt. Azt kérdezte, hogy meg szoktalak-e csókolni. Mondtam, hogy jegyesed vagyok, és hogy csak akkor akartuk ezt közölni velük, ha már egészséges leszel. Ijedten vitt a Kistemplom utcába, a tüdővizsgáló intézetbe, és ott megvizsgáltak.

Kedves angyalom, bármennyire szeretlek is, a te gyógyulásod oly lassú folyamatú, hogy nem lehetünk egymáséi. A családom semmiképpen nem egyezik bele. Mindmostanáig küzdöttem-harcoltam: nem lehet, hogy teljes életemben kedvetlenkedjek a családommal. Végre is gyenge nő vagyok...

De azért holtomig szeretettel gondolok reád.

A lakásban mindent ott találsz, amit adtál. Az íróasztalom fiókjában megtalálsz az órát, láncot, két karperecet, függőket, gyűrűket, leveleidet. A szekrényekben a ruhákat, mindent, mindent. Semmit nem viszek magammal, csak egy fényképedet.

Ismerd meg, hogy a sors keze választ el bennünket, és sorsunk ellen semmit se tehetünk. S nehogy azt véld, hogy a lehetetlenséget meg lehet talán fordítani: a bátyám erővel eljegyzett Balázssal, s mikorra ezt a levelemet megkapod, az újságokban is benne lesz. Könnyes szemmel kérlek: bocsáss meg!

Etel

Olga visszanyújtotta a levelet, de Sípos behunyt szemmel ült a padon. Fakó volt, mint a holt, s az arca mint a mártíroké a gyötrelmek utolsó perceiben.

– Jöjjön – mondta Olga anyailag –, jöjjön sétára: levegő kell önnek most és el-fáradás.

A nyelvén volt, hogy azt is mondja, amit Sípos szokott mondani: *Oda se neki!* De érezte, hogy Sípos mellében a tudóvérzésnél is nagyobb és fájóbb vérzés sajog.

Esztike látja a kisasszony indulását: a kalapot a fején, napernyőt a kezében. Eldobja a pityókahámozó kést, és ládájához ugrik, hogy magára kapja az ünnepi réklíjét és szoknyáját.

Olga azonban elintette:

– Csak maradj: dolgozz.

Kánikulai meleg volt aznap délelőtt, Olga mégis a vállán vitte a burkolódzóját, s nem is a kiskendőt, hanem a nagyot. Siettékben azt kapta fel.

Illett volna, hogy Sípos elvegye tőle – mert Sípos már hetek óta nem hordozta a plédjét, csak esős időben –, a szerencsétlen azonban annyira bele volt kábulva a bújába, hogy nem látott sem eget, sem földet. Csak bandalgot, mint a bekötött szemű állat, amerre Olga vezette.

Mentek, amerre szoktak: a temető felé. Szótlanul. Olga még csak vigasztalni se próbálta. Anyát lehet vigasztalni, aki azt mondja: *Gyermekem volt!* De hogyan lehessen azt vigasztalni, aki azt mondja: *Az életem! Kincsem, életem, mindenem!*

Mentek, bandalogtak szótlanul a fenyves ölén – a *Paradicsom útján* – az esztrengának.

Sípos olykor a zsebkendőjéért nyúlt: megtörölte a szemét. Olga olyankor félre-nézett: nehéz látvány a férfikönny. Sípos bizonyára szégyelli is.

S lehajolt egy kéklő szarkalábért. A karperecébe tűzte.

– Nem díszvirág – szólalt meg akkor Sípos.

S érzett a szaván, hogy csak erőlködés, hogy meneküljön a gondolataitól.

– De virág – kapott a szón Olga –, nekem minden virág érdekes. Minden virág mintha élő titok volna...

– Titok – hagyta rá Sípos. – A világ csupa titok. A leányszív a legnagyobb titok. Legsötétebb titok.

A hangja elfulladt. Nem beszéltek többet fel az esztrengáig.

Sípos a zsendicét sem itta olyan kedvvel, mint szokta. Csak éppen hogy ivott. Ott se beszélt semmit.

– Gyerünk feljebb: a tetőig – mondta Olga –, ha van kedve. Talán látunk valamit onnan.

Sípos szóltan-búsan, sápadtan indult, amerre Olga javallta. Lassan haladtak és rézsút, hogy a mellüket meg ne erőltessék.

Végre feljutottak.

Néhány hegy látszott onnan. Kettő igen közel, a többi távolabb. A hegyek oldalán sötét fenyveserdők és világoszöld vetések, és kígyódzó kocsiút. A hegyek fölött egy kerengő sas. A hegyek közt vagy három kilométernyire egy templom tornyának veres fedele és harangablakai.

– Ott lakik az orvosunk – mondta Olga –, én már jártam egyszer nála.

Várta, hogy Sípos megkérdezi:

– Miért?

Síposnak azonban lógott a feje. Talán nem is hallotta, amiket Olga mondott.

Hát csak sétáltak visszafelé.

Egyikük sem ügyelt rá, hogy a napfény már egy órája eltűnt, csak mikor egyszerre hűvös szélfuvát suhotolt végig az erdőre, akkor rezzentek meg s álltak meg, és szemlélődtek az égre. Palaszín felhőhegyek hömpölyögtek a város felől, és nyomták egymást a falu felé.

– Siessünk kissé – szólalt meg Olga –, talán eljutunk még a bakterházba.

S magára öltötte a nagykendőjét.

Megfordultak. De az ég még inkább elkomorult. Rideg morajlás hangzott le a felhők sötétjéből, s villám villámra lobbant. Olga kezén egy hideg esőcsepp. Az úton szinte koppan egy-egy hulló szeme az esőnek. Nyomban rajtuk is a zápor. Nagy szemekben veri a földet, és egyre sűrűbben.

Olga a karjánál vonszolta Sípost egy öreg fenyőfa alá az útszélen.

– Jöjjön! Jöjjön! Jaj, megázik!

S a fa törzséhez vonta.

– Bánom is én – morgott Sípos.

Álltak, hallgattak.

A levegő rútol meghidegült. Villámok cikáznak, csattognak, dörögnek.

– Jézus segíts! – susogja Olga minden villámláskor.

És behunyja a szemét, keresztet vet magára.

A fenyőfa vagy öt minutáig csak tartotta a szárazat, de aztán bizony áthullt az eső a lombjain.

Olga szétnéz: találna-e védettebb helyet? De a többi fa is, amelyik beljebb áll, csakúgy átbocsátja már az esőt, s az, amelyik alatt álltak, leglombosabb, s még

annyiből is legalkalmasabb, hogy a legalsó ága alig arasznyira van a földtől – kopasz, vén ág, csak épp a végén egy kis bojtja a zöldnek.

Olgának azon áll meg a szeme.

– Üljünk le. Jaj, megfázik maga!...

És gondos kézzel hajtotta fel Sípos kabátján a gallért. Aztán meg hogy Sípos is leült, ráigazította a nagykendőjének a felét is.

S így ültek a gallyon, a rájuk pergő záporban. Egy kendő alatt. Hallgatva és sápadtan. A lábukat maguk alá vonva, mint két beteg madár.

Bizony dél is elmúlt, mikorra a zivatar elvonult a keleti hegyek közé. A felhőkből kisütött a nap. A fenyőfákon az esőcseppek: mintha sírt volna az erdő, s az utolsó könnyek csillognának ott a lombok zöldjén.

Akkor már Eszti ke is künn volt velük. Kivitte az esernyőt nekik, és Síposnak a plédjét.

Már messziről lehetett hallani torkocskájának vidám taliganyikorgását:

*Ez az utca haj be sáros,
benne lakik a korcsmáros...*

Kvabkáné nem tudta: mi történt Sípossal. De látta, hogy Olgát is megrendítette a levél. Arra vélekedett, hogy valami gyász hír: apja vagy anyja halt talán meg.

– *Minden csak jelenés, minden az ég alatt* – sóhajtotta félrebillent fejjel Berzsenyiből, a rántást kavarva –, *s mint a kis nefelejcs, enyész.*

Mikor aztán megtértek, nagy volt az aggodalma:

– Olga, a cipőd... Gondoltam!

– Ez bizony beázott.

– Azonnal ved le. A forró víz már kész.

Olga azonban csak Sípos után nézett. Aztán megfordult, és átsietett a tanítóhoz:

– Megebédelt-e már?

– Meg, kisasszonykám.

– Ha emberséget akar cselekedni, menjen át, kérem, Síposhoz. Rettenetes csapás érte szegényt. Ne kérdezze tőle, hogy mi, csak beszélgessen vele. Beszéljen neki akármit. És hívja el délutánra valahova. Nagy jótétemény lenne neki.

A tanító két ágba nézett kissé, de aztán mégiscsak letette a pipáját, és átment Síposhoz. Négy óra tájt látta őket az utcán. A tanító talán a faiskola megtekintésére hívta el Sípost.

Éjjel azonban bizony sűrűbben köhécselt Olga. A forrósága is nagyobb volt a szokottnál. S minduntalan azzal a nagy szájú szépséggel vívódott.

– Csúnya cselekedet! – dorgálta –, csúnya! Maga rossz lélek!

– Én – csodálkozott nyugodt szemmel a nagy szájú –, hiszen csupa könyörületből nem nyilatkoztam eddig.

– De a pénzét elfogadta!

A nagy szájú szeme felszikkasztott, mint az üllőre vetett izzóvas. Kést ragadott fel.

Olga azonban nem hátrált.

– Szúrhat. Az igazságot nem szúrhatja le. Magának már azelőtt is volt azzal a Balázssal viszonya. Csalók!

És más efféle rémséges álmai voltak. Reggel bágyadtan ébredt.

A szeme az anyja aggodalmas szemével találkozott.

– Nem kelek ma fel – rebegette –, gyöngé vagyok.

– Képzeld...

– Mi történt?

– Hólyagné volt itt reggel, hogy vennék-e tőle orvosságokat. Tíz koronáért harminc üveggel és skatulyával. A köténye tele volt.

– Jézus Mária!

– Véltem, hogy lopta. De bizonyistenkedett, hogy az övé: Sípos kiszórta az ablakon az orvosságait.

Olga úgy ugrott ki az ágyból, hogy beletántorodott.

– Jézus Mária!... Fusson át Eszti, azonnal! Nézze meg: él-e? Csak nem vetted tán meg?

– Dehogyan vettem.

– Futtasd Eszti! Nézze meg: él-e?

Kvabkáné vonakodott:

– Mi közünk vele?

– Akkor én megyek át.

S kapkodta magára a ruháit.

– Jézus Mária!...

Kvabkáné kivonult. Hallatszott a szava, amint Esztert küldi:

– Fuss át Sípos úrhoz. A kisasszony kérdezteti: kísétál-e ma is?

A leányka azzal a hírral tért vissza, hogy Sípos úr alszik.

– De bizonyos-e, hogy alszik?

– Hogyne vána bizonyos – mondta a leányka –, sz’ úgy horkol, mint a kútcső.

Olga visszafeküdt az ágyába:

– Az alvás jótétemény – mondta megnyugodtan.

Csak dél felé küldte át megint a kisleányt, hogy kérdezze meg: nem hűlt-e meg tegnap?

Eszti egy névjeggyel tért vissza:

Köszönöm. Semmi különös bajom.

Néhány napig ágyban maradok. Az a tegnapi levél. Azt ki kell hevernem.

Olga nem mert többet kérdezősködni. Csak Hólyagnét hívatta át, s megdorgálta, hogy az orvosságokat el akarta adni.

– Meg ne halljam, hogy csak egyet is eladott az orvosságokból! Feljelentem a szolgabírónál. Beteg ember ingerült néha.

– Dehogyan, kisasszonyom. Visszaraktam én mindent azonképpen. Csak egy üvegecske törött el, mikor kiszórta a tekintetes úr. Visszaraktam mindent.

Harmadnapra aztán fölkelte Sípos. Igen fakó volt: alig állt a lábán. Elment a postaházig. Ott köhögés rázta a kapuban. Megfordult, s megint hazatért, megint lefeküdt.

Aznap Olga is feküdt: nagy köhögés gyötörte éjjel. Csak reggel felé alhatott valamicskét. Akkor, hogy megébredt, elsősorban is az órát nézte.

– Kilenc – mondta az anyja –, fölkelisz?

– Nem. Sípos előjött-e?

– Még nem. Talán később.

– Nem kelek fel – mondta Olga.

Bágyadságában is figyelte olykor, hogy Sípos előjön-e már. Orvosságnál is gyógyítóbb a sajnálkozó szó, a biztatás, hogy: majd elmúlik, Habocska.

Tizenegy felé tükröt kért az anyjától, és nézte magát azon feketen, hogy a haja hogyan terül el a vánkoson.

Aztán eldobta a tükröt, és elzsilálta a haját: minek őneki akármicsoda szépség is? Még azt vélné Sípos, hogy...

Aztán, hogy dél felé járt már az idő, a szomorúsága mindinkább nehezült: hát már nem is kérdezősködik Sípos? Most már bizonyára meggyűlöl minden nőt. De hiszen ő nem nő. Ha nő is – ő nem akar nő lenni semmiféle férfi szemének – csak hát ha valaki beteg, akárha kutya is, illik, hogy érdeklődjünk valamennyire...

Azonban mindjárt mentségét is találta Síposnak: úgy el van az szegény nehezítve a maga nagy bűjával, hogy a nevét se tudná tán néha. Meg hát arról sem értesülhetett, hogy ő is fekszik.

Mégis átküldte Esztit.

– Kérdezteti a kisasszony, hogy a betegsége miatt fekszik-e az ifiúr? A kisasszony is fekszik. Ezt, hogy *a kisasszony is fekszik*, csak úgy mondd, mintha nem izenet volna, csak magad mondása. Hadd halljam: hogy mondasz el?

– Hát izé... hogy izé... tisztelteti a kisasszony...

– *Kérdezteti.*

– Kérdezteti a kisasszony, hogy ő is fekszik...

Vagy tízszer elhibázta, de végre is rendben elmondta az üzenetet: *forte és piano*, ahogy kellett.

Sípos azt üzenté vissza, hogy fekszik, de mindjárt fölkel.

S egy óra nem telt belé, hallatszott, amint nyitja az udvarajtót, s beszél a konyhán:

– Mi baja Habocskának? Be lehet-e hozzá menni?

S hallatszott, ahogy Kvabkáné sietőn lépked az ajtóhoz.

– Olga, ébren vagy? Sípos van itt.

Látta, hogy Olga haja rendetlen. A fésűs fiókhöz sietett.

– Hagyd, anyám – legyintett Olga.

– De a hajad...

– Hagyjad.

De Kvabkáné erővel ráment, és vont egyet-kettőt a fésűvel. Melléje igazította a hosszát a hajának a vánkosra.

Sípos bágyadtan, sárgán lépett be. Azon a héten tíz évet vénült.

– Jó napot, Habocska. No, mi baj?

– Semmi, csak szokatlanul nagy volt rajtam az éjjel a forróság. Erőtlen vagyok.

Maga hogy van?

– Testileg tűrhetően. Egy palack konyakot hozattam a városból, a patikából. Megittam. Mind megittam aznap. Hogy aludjak. Szörnyű nekem az est és az éj. Olyankor fáradtak az idegek: minden eszembe jut. Ajánlom magának is, Habocska. Többet ér a pantoponnál és minden patikai pancsnál. Hozok belőle.

– Isten ments! – riadt meg Olga –, köszönöm: nem, soha nem iszom semmi olyat.

– Én bizony iszom. Ezentúl iszom. Szégyellem, hogy annyira bánt az a rút ügy. De amúgy is jól csúszik. Csak azért is egészségesen térek haza. Nem az idén, nem. Jövőre. A telet is itt töltöm. Az a nagy búbos egyenletesen melegít. Még több fenyőgallyat hozatok. Ha fűtenek, még erősebb a fenyőillat. Az gyógyít meg engem.

– Én is hozatok – susogta Olga örömmel –, hozatok.

– Ma már ismét elővettem az angolt. A jövő évre úgy beszélek angolul, mint magyarul. Kimegyek ebből a rideg országból.

– Csak nem...

– Ki én. Amerikában bocsátom világgá a találmányomat.

– Idegenek közt?

– Dehogyan: a véreim között. Az igazi Magyarország maholnap ott lesz. A nemzet odamenetele már megkezdődött, csakhogy most nem hét vezér viszi oda, hanem hét Kunárd.

Olga lehajtotta a fejét.

– Ír-e majd nekem onnan?

– Hogyne írnék, Habocska. Nem sok barátommal levelezek majd, de magának írok. Maga az én legjobb és legkedvesebb barátom.

Olga érezte, hogy erre kezet kellene nyújtania, és érezte, hogy ha kezet nyújt, Sípos a kezében marasztalja a kezét.

– Köszönöm – mondta maga elé álmodozó szemmel.

S a kezét nem mozdította.

– Egynéhány ismerősöm van már odakünn – folytatta vidáman Sípos. – Klivlendben telepedtek meg. Ott annyi a magyar, hogy Debrecenben sincs több. Ott nem emlékeztet engem semmi se Budapestre.

Az arca megszépült, hogy úgy nekilelkedve beszélt.

Mégiscsak az egészség útján van – gondolta Olga –, beteg ember nem fordítja a szemét a jövődjére.

Kvabkáné aztán marasztalta Sípost ebédre is, de Sípos a pipára gondolt, hogy Miklós bácsi füstöl majd az asztalnál a tészta után.

– Köszönöm – mondta –, mára tárkonyos csirkét rendeltem. Köszönöm.

Olga azután nemigen járt ki sétálni. Amíg Sípos vőlegény volt, tehette – a szakí-

tás után tartózkodóvá vált. Ha ki is sétált, csak délután és csak az anyja kíséretében. Az anyja már nem szavalgatott. Nem érdemesítette Sípóst arra, hogy a költészet gyöngyeit pergesse eléje.

Szeptember elején, egy délután még egyszer nekierőlködött az ég napja, hogy kemencévé változtatja a világot. A levegő tele volt léggel még a fenyveserdei országúton is. Az erdőnek egy tisztásán sarjút kaszáltak. A száradt rendek körül a turbóka illata terjengett már. Leheveredtek a sarjúra a fenyőfa árnyékán, és elbeszélgettek.

Olga Sípосnak a találmányára vitte a szót, csak azért, hogy beszélésre indítsa. Ha hallgatott Sípос, az arca mindig borult volt.

– Egy milliárd sok pénz – vélte Kvabkáné –, és Amerikában aligha értik meg a vagyonmegosztás gondolatát. Amerikáról én soha nem hallottam jót. Miféle emberek laknak ott, abból is kitetszik, hogy nincsenek nagy költők. Longfellow, Poe...

Olga a szemével intett az anyjának, hogy el ne szavalja a *Holló*-t.

És biztatóan nézett Sípосra, hogy csak beszéljen tovább: igen érdekes. Sípос arca csupa élet volt, míg beszélt. Még az orra ferdesége is annyira illett neki, hogy ha valaki azt mondta volna: *egyenesre igazítom*, Olga ijedten tiltakozott volna:

– Hiszen így szép!

Gyönyörködve nézte.

Bizony, az idő jól elhaladt, mikor már hazatérésre gondoltak. A nap már korábban is hajlott lefelé, s mikorra kijutottak az erdőből, a nap már az erdő fái között ragyogtatta vörös aranyát.

A bakterház kertjébe mégis betértek egy kis pihenésre: Olga mondta, hogy szomjas.

– Épp most húztam fel a vedret – kedveskedett a bakterné.

Sípос elvette tőle a poharat, és maga lépkedett vele a kert végébe, a kúthoz.

– Nézd azt a sövényt, anyám – fakadt szóra elgyönyörködve Olga –, ahogy a nap átsüt rajta, és Sípос is, ahogy ott áll... Ha valaki ezt lefesthetné: Sípóst és azt a sövényt...

Elhallgatott, mintha mellbe lökték volna.

A *sövény* szó lökte meg úgy. Csak mikor már kimondta, akkor eszmélkedett.

Mélyen behunyta a szemét.

Fölkelt. Állva itta meg a vizet.

Köszönte, mintha idegennek köszönné.

S az anyjára tekintett:

– Gyerünk haza.

Az úton nem szólt többé egy szót se.

A kapuban is szótlánul nyújtott kezét Sípосnak. S nem mosolyogva, mint szokta. Rá se nézett.

– Nem megyek többé a fenyvesbe – mondta odabent az anyjának.

Hát Sípос hiába is köhécselt másnap a folyosón.

– Olga még alszik – mondta neki reggel Kvabkáné.
– Alszik? – csodálkozott Sípos. – Tán az éjjel...
– Nem, nem történt vele semmi különös. A szokott forróság volt rajta. Köhögött is valamelyest. De nem sokkal többet, mint szokott. Ma ágyban marad.

Sípos aggódón pillogott.

– De talán mégis...

– Nem, nincs különös baja. Csak ma nem jön ki a szobából.

Sípos a fejét rázta:

– Habocska igen kényes. Olyan, mint az angórai macska. Szép fehér selyem-állatka. Csak nem szabad kibocsátani a szobából. Meghűl, és vége.

Kvabkáné bámult, aztán a fejét rázta:

– Nem szabad meghűlnie.

– Hát ne is.

És Sípos elsétált. De délben megint csak megjelent.

– Még mindig?

– Már fenn volt – felelte Kvabkáné –, de aztán megint elaludt.

Sípos várt kissé.

Nézegette unalmában az udvar zöld pompáját. A múza méteres leveleit, agavé hamvas zöldjét. Az egyik filodendron akkor bimbózott. A paulovnia száz nagy, zöld bársonyszívvel árnyékolta maga alatt a földet.

De hát aztán Miklós bácsi tűnt elő az utcán. Az esperessel. Beszélgetve álltak meg az utca közepén, a kapu előtt. Az esperes piros képű emberke, mintha mindig paprikát enne. És Miklós bácsi terebélyes arca is ki van már gömbölyödve. A ruhák se lógnak már rajta, mintha természetesebb valakitől kérte volna kölcsön. Méltságos pocakot tol jártában maga előtt.

– Hát visszaígérkezett – mondta az esperes.

– Még azért nem bizonyos – mondta rá Miklós úr.

Mind a kettő kezében és szájában füstölög a pipa.

Sípos kedvetlenül pillantott szét, mintha keresné: merre meneküljön? A pipát se szenvedhette, a virító egészségű emberek se kellemes látvány a fonnyadtnak. A paulovnia alá vonult. Aztán hogy Miklós bácsi belépett, a háta mögé került, és kísétált a kapun, mintha nem látta volna.

De ebéd után megint csak megjelent.

– Még mindig alszik – mondta Kvabkáné.

És gyanakodva, szinte barátságatlanul nézett Síposra. Nem tudta, hogy mi kedvetlenülítette el Olgát, de neki elég volt, hogy valami miatt kedvetlen.

Estefelé se bocsátotta be Sípost.

– Te, Olga – mondta neki lefekvéskor, hogy vetkeztek –, mi bajod Sípossal?

– Semmi.

– Mégis, valami történt köztetek.

– Semmi.

– Illetlenül viselkedett? Vagy mi, hogy elkedvetlenedtél tőle?

– Hát elkedvetlenedtem. De ő annak nem oka. Vagy hát oka mégis.

– Mégis.

– Nem, nem oka mégse. Derék, jó ember.

Kvabkáné elfújta a lámpást. Ágyba tért. Sóhajtott, ahogy imádság végén szokott.

De aztán megint megszólalt:

– Te, Olga, jó lenne neked.

– Ugyan, anyám...

– Ha meggyógyul. De láthatóképpen erősödik. Fiatal vér mindent kihever. Művelt is. Igen jártas a költészetben, hallod.

Sóhajtott.

– És aztán hátha beválik az a találmánya? Milliárdosné leszel.

– De hiszen te mondtad, hogy ne menjek férjhez.

– Hát ne is. Csak úgy gondoltam...

– Már is issza a pálinkát.

Kvabkáné összeborzongott.

– Isten őrizz – mondta elgondolkodva. – De hátha csak a kőművesek... Talán az ilyen úriemberek nem vadulnak meg úgy? És nem is szokásból issza a pálinkát, csak néha, orvosságképp.

– Nem, nem kell – mondta szomorúan Olga –, nem megyek férjhez soha. Nem, még őhöz se.

– Pedig igen kedvel téged az az ember. Azt mondta: olyan vagy, mint az angórai macska.

Olga hallgatott néhány percet:

– Nem gondolok vele – fakadt ki aztán türelmetlenül –, sétálni se megyek ki többé.

– De hát mért?

– Te is olyan voltál, mikor leány voltál, mint az angórai macska. Minden nő angórai macska. És véli, hogy a férfi is az. Az is, míg vőlegény. Azután: sündisznó.

– Olga, tiszteljed...

– Tisztelem az igazságot is. Ha királyi herceg volna, akkor se mennék hozzá. És senkihez.

– Csak legalább az ablakon át – könyörgött reggel Kvabkánénak Sípos –, nagy örömet mondok, igen nagy örömet.

Kvabkánénak kíváncsian rezgett a szeme pillája. Végre is bement. Megnyitotta ujjnyira az ablakot.

– Jó reggelt, Habocska, aranyos jó reggelt! Nagy újság, nagy örömhír!

A kérdés csak vártatva és bágyadtan érkezett:

– Micsoda?

– Tarhó! Tarhót találtam!

– Tarhó? Mi az a *tarhó*?

– Jaj, hát maga nem tudja, micsoda kincs az!?

– Sose hallottam.

– Étel! Orvosság! Egészség! Üdvösség! A savó meg a tarhó között olyan a különbség, mint a káposztalé meg a fagyalt között. Beszélgetés közben mondja az egyik juhász, hogy ő egyszer lement a Maroson Szegedig. Ott ellopták a pénzét, hát beszélődött egy nyárra juhásznak. Mondom neki, hogy hiszen akkor maga tudja, mi a *tarhó*. Hogyne tudnám, feleli: kászólitok is magamnak minden nyáron. Most is van. – Előhozza. Kóstolom, hát mennyei! Habocska, mennyei! Jöjjön velem, és örüljön és örvendezzen! Mikorra a hó leszáll, azt se tudjuk, mi a köhögés.

És a szava köhögésbe fulladt.

– Jaj, eredj hát, lelkem – örvendezett Kvabkáné is.

Habocska már mozgolódott is, hogy megyen, azonban Kvabkáné a fejéhez kapott.

– Jaj, nem mehetsz! Miklós bácsi nincs bent: tudod, hogy ma van Borcsa néinek a születése napja: Miklós bácsi ezt a napot ott tölti. Minden rózsát kivitt reggel a temetőbe. Majd délután...

Hát délután.

Már két órakeréknél útnak eredtek. Az idő is napos volt. A nyugati hegyoldalon sárgult és vörösödött már tél-túl a szőlő.

Sípos a régi vidámságával lépkedett Olga mellett, mintha sohase is lett volna szép szemű menyasszonya.

Esztiike a derekát himbálva nótázott utánuk, vígan és halkán. A hátán szíjon a pléd és a nagykendő.

– Esztiike, ne nyikogj!

Esztiike hátrább maradt, és halkabban nyikogott.

A tarhót már előtte való nap megrendelte Sípos. Olgának is igen ízlett. Elkérdezte: hogyan csinálódik?

S vidámak voltak visszatéret is.

Ahogy a temetőhöz érkeznek, négy rongyos cigánygyerek ötlük eléjük. Háromnál hegedű van, a negyediknél egy rossz kisbőgő. Keresztbe viszi a hátán, madzagon, mert hosszában nagyobb az instrumentum a termeténél. Afféle malacbanda. Bizonyosan a falukocsmában próbáltak szerencsét.

Síposnak jó kedve kerekedik:

– Munkára gyerekek! *Vékony deszkakerítés!*

A három gyerekeknek egyszerre az álla alatt a hegedű. A kisbőgős is értőn veti maga elé a szerszámot, és a második taktustól már művészien brummog a társai zenéjéhez.

Sípos fél füle billenti a kalapját. A bokáját összeüti, és Olgát táncra karolja.

– Tyuhaj!

S rázza a keze fejét a füle mellett.

Olga soha életében nem táncolt szegény, de hát a tánctudomány úgy vele születik a nővel, mint hallal az úszás tudománya, vagy macskával a gyors mászásé.

Az első tánc micsoda nagy boldog óra minden nő életében!

Ám ahogy javában és mosolyogva lejtik ott a kettőst – Eszti ke is mögöttük ille-
geti a lábát és derekát –, a temető gyepűjének bokrai szétválnak, és Miklós bácsi
főrgetes arca jelenik meg a lombok között.

– Szentségtelen gonoszság! – dörgi karikás szemmel, vörösen –, sírokat há-
borgató pogányok! Akasztófára való cigánykölykek... Húzok én nektek mindjárt
olyan nótát!...

S a botját emelve ront ki a temetőből.

– Rongy piszok purdék!...

A négy cigánygyerek persze nótát szakítva iszkol a rettenetes öregúr elől –
leghátul a kisbögős a szerszámát kéziszekérként ragadva rögön-tüskén-árkon
keresztül-által be az erdőbe.

Az öreg vérben forgó szemmel szitkozódott utánuk – jobb kezében a botja,
balban a pipája.

Aztán Olgának fordult, és fenyegetően rezgette a botját őrá is.

– Köszönd, hogy rajtad is végig nem ütök!

– Még csak az kellene! – hörkent fel Sípos.

S védőn állott Olga elé.

– Még csak az kellene!

– Kitagadlak! Kitiltalak! Nénéd emlékét így meggyalázn!... Kitagadlak! Kitiltalak!

– De bácsi...

– Az én házamba többé be nem lépsz! Az én asztalomhoz többé le nem ülsz!
Mehetsz, ahonnan jöttél! Anyáddal együtt! Aki így nevelt! Szemem elé többé ne
kerülj!

– De bácsi...

Bácsi sustorgott, mint a vízbe esett bomba, aztán megfordult, és elvonult ismét
a bokrok között. Visszatért a sírhoz bizonyára, hogy ellihegje a guta veszedelmét.
S tán hogy még egy pipa dohány elszívásával szentelje tovább az ünnepet a
nyugvásában háborított főzőkanálnak.

Olga az arcát a két kezébe takarva állt az úton.

– Ó, Istenem...

Sípos elővette a zsebkendőjét, és azzal itatta fel az Olga ujjá alól lepergő
könnyeket.

– Ne sírjon, Habocska: ez a megvadult vén bivaly nem tudja, mit beszél. Jöjjön
haza.

– Hol van már nekem a haza? – zokogta Olga – nem szabad hozzá belépnem
többé.

– Az csak frázis. Sok bort ivott délben. Mikorra hazatér, elfelejti.

– Ilyen megalázás!... Nem, nem megyek többé hozzá. Engem nem lát többé!

Anyámat se!

– De hát...

– Akárhová, csak hozzá nem. Ki a világba. Megélek a munkámból.

– Hm. Az nem úgy van, Habocska. Maga unokahúga neki. Ilyen semmiségért
nem taszíthatja ki magát az ajtón.

– Így még sose beszélt velem.
– A hibás elvégre én vagyok. Majd lecsillapodik, mikorra hazatér: beszélék ve-
le.

– Isten őrizz. Olyan, mint a tüzes torkú ördög, mikor haragszik.

– Hát akkor holnap. És ha magának éppen tűrhetetlen a helyzete, foglalják el az én szobámat, míg a vihar el nem csendesedik. Ott vannak az orvosságok is. Vagy Imecséknél foglaljuk le azt a szobát... Nem, az nem betegnek való szoba: nem sűt bele a nap. Inkább én költözök oda estére: szálljon csak maga Hólyagékhoz.

Kvabkáné ijedt képedezésekkel hallgatta persze a történetet – először Eszter-
től, aki előrefutott, azután magától Olgától, aki zokogva borult a nyakába.

Sípos ott vonogatta a vállát nagy kedvetlenül mögöttük.

– Bolond az öreg: be kell csukatni valami intézetbe.

– Bolond ám, maga bolond! – fakadt ki Kvabkáné –, hogy ott muzsikáltat, ahol
gyászolnak.

Sípos nem szólt egy szót se, csak billentett a kalapján, s megfordult.

A kapuból azonban visszatért.

– Habocska – mondta nyugodtan –, ha valami baj lenne, a szobám...

– Semmi Habocska! – rikácsolt rá Kvabkáné –, Olga a neve, Olga!

– De anyám – csillapította Olga –, már te is...

– Már én is! Nem tűrhetem, hogy a lányomra neveket tegyenek, mint valami
kutyára.

– De anyám...

Sípos megint billentett a kalapján, és ellépett.

Az öreget aztán megbékítették valahogy, de Sípos nem nyitotta be többé a posta-
ház ajtáját.

Olga két nap csak megvolt nélküle, de a harmadik nap már az ablakban leste,
hogy Sípos mikor megy arra. Szerette volna fogadni a köszöntését, s hogy akkor
ablakot nyit, és Sípos bizonyára megáll: néhány nyájas szót mond neki – nehogy
azt vélje Sípos, hogy ő is neheztel rá. És azt is megmondja neki, hogy csak szó-
lítsa, ahogy szokta: ő úgysem szereti az *Olga* nevet. És hogy az anyja sem szere-
ti, mert semmiféle költő műveiben nem fordul elő az Olga név. Az apja keresztel-
tette Olgára, mert az apja családjában élt egy Olga, aki Amerikába költözött, és
ott férjhez ment egy vendéglőshöz. Véltek, hogy örökölnék majd tőle. De nem
örököltek egy söröskancsót se.

Ezeket szándékolta, hogy elmondja az ablakban.

Sípos azonban nem mutatkozott.

Olga vélte, hogy talán elhaladt már a ház előtt, elkerülte a figyelmét. De a kö-
vetkező nap se látta: se menni, se visszatérni.

Másfelé jár-e ki a faluból? Vagy beteg talán? Vagy elutazott?

A fák levele már sárgul. Őszi felhők ülnek a hegyeken reggelenként. Csak dél
felé langyosodik meg a levegő.

Este átküldte titkon a kisleányt.

– Csak annyit mondj, hogy a kisasszony kérdezteti: hogy van?

A kisleány csakhamar visszatért.

– Azt izeni az úr, hogy köszöni: megvan.

– Fenn van? Vagy fekszik?

– Fekszik a kanapádén.

– Beteg? Vagy csak hever?

– Nem tudom, mert csak gyertya ég bent.

– Ő nem kérdezősködött?

– De: ő is kérdezte, hogy a kisasszonynak nincs-e baja. Meg hogy a tekintetes úr megenyhült-e mán?

– Mit feleltél?

– Azt, hogy a kisasszonyra mán nem haragszik, de...

És a kisleány a szájára tette a kezét. Félve pillogott Olgára.

– No mit *de* – faggatta Olga –, mit nyeltél el?

– Csak azt, hogy ízé...

– Mit, no? Csak mondd meg. Tudod, hogy én nem bántalak soha.

– Hát megmondtam, hogy órá igen szörnyesztőven haragszik a tekintetes úr.

– Hogy mondtad? Milyen szóval?

– Hát én bizony... megmondtam, hogy ízé...

– Tovább, csak nyíltan, akárhog mondtad!

– Hát hogy ízé... Ne tessék felénk járni, mer az öreg tekintetes úr azt mondta, hogy letöri a derekát.

Olga azonnal az íróasztalhoz ült, és levélpapírost vett elő. Neki is volt lilaszín papirosa. Azon kezdte.

De csak annyira jutott, hogy az első szót írta rá:

Kedves...

Akkor megállt a toll a kezében. Gondolkodva nézett a papirosra.

– Nem, nem írok lila papirosra neki – mondta a fejét rázva.

És fehér papirost vett ki a fiókból, amilyenre az öregúr szokott írni.

Arra aztán gyors kézzel firkantotta rá:

Kedves Sípos...

Azt akarta megírni, hogy a kislány ostoba fecsegését ne hallgassa komolyan. Miklós bácsi másnap már elfelejtette az ügyet: jöhet aggodalom nélkül, mint szokott. A posta különben is nyilvános hivatal: mindenki beléphet, akár haragosa a postamester, akár nem. De hát már nem haragszik.

Ilyenféleképpen szándékolta az írást. Azonban a végén arra gondolt, hogy ő mégsem írhat Síposnak: akárhogy magyarázza is a hivatal nyilvános voltát, a levél mégiscsak hívásféle, egy leánynak a hívó levele egy fiatalembernek címezve – egy párjavesztett fiatalembernek...

És összegyúrte, kosárba vetette azt a levelet is.

Másnap esőre és szélre fordult az idő. Az ég fakó volt, mintha ólommal vált volna. Az akácok és diófák lombjait láthatatlan kezek tépdesték és szórták a sárba. Az ablaküveg mintha könnyező szeme volna a háznak.

Olga a nagykendőjébe burkolódzva könyökölt a hivatalszoba asztalán. Az ölén egy fehér alsó rékli hevert. Azt tatarozta volna. De csak könyökölt, s kedvetlen szemmel bámult ki az esőre az ablakon.

A falu utcáin már szűrök és satyakok jártak. Az asszonyok is csizmában és nagykendőben sietkedtek a boltba meg vissza. Egy bundás kutya megállt az utca közepén, és szétvetette a négy lábát: megrázkódott – kirázta a vizet a bundájából. A lábát végigvonta az orrán. Aztán tovább futott.

– Olga, meleg harisnya van-e rajtad? – szólt be az ajtón Kvabkáné –, itt az ősz.

– Itt a tél – mondta rá Miklós bácsi –, a favágó szedje be a múzát és kaktuszokat. Agavét is. Hordja le a pincébe.

– Fát hozzon előbb ide a kályhába.

Olga csak könyökölt, s gondolkodva vont a vállán.

– Mi közöm velem! – mondta magában –, ha egészséges volna is... Ha soha nem is lett volna Etelkája, én akkor se. Nem, én akkor se...

S fogta ismét a tűt, és tovább varrogatott.

A hivatalszoba zöld cserépkályháját már reggel elfűtötték, de csak lassan terjengett a melege. Olga ott is hagyta a hivatali asztalt. A szobájukba tért. Annak az ablaka nem volt annyira világos, de jobban fülő, fehér cserépkályha állt benne.

– Mi közöm velem? – mondta Olga.

Este mégis átküldte Esztit:

– Kérdezd meg Hólyagéktól, hogy hogy van a tekintetes úr. Érted? Ne menj be a szobába, csak Hólyagéktól kérdezd.

A kisleány fordult, és térült.

– No? Mit mondtak?

Csak annyit, hogy: kutyául.

– Mit kutyául?

– Hát hogy én kérdeztem, hogy hogy van a tekintetes úr. Hólyag bácsi azt mondta rá, hogy: *kutyául*. Egyebet nem mondott.

Olga nyugtalanul járt föl és alá a szobában. Fölvette a nagykendőjét meg letette. A cipőjére nézett.

– Nem, ebben a sárban nem lehet.

S megnyugtatni iparkodott magát:

– Talán nem is olyan beteg, csak gyöngélkedik. Én is hányszor vagyok beteg, aztán másnap rendben az ügy.

Este, hogy a délről maradt, jó tyúkhúslevet látta a tűzön, egy fedeles findzsába töltött belőle, és átküldte Esztertől.

– Vidd be Sípos úrnak. De kopogtass ám előbb szépen, és csak aztán lépj be, ha azt mondja, hogy *szabad*. Mondd: Tessék ez a tyúklé: Kvabkáné tekintetes asszony küldi. Értetted?

Esztiike fordult, és térült:

– Köszöni a tekintetes úr. Tetszik-e tudni, hogy úgy mondta nekem, hogy asszonya *tessék*, mikor kopogtattam.

– Fekszik?

– Fekszik.

– Beteg?

– Nemigen.

– Megitta a levet?

– Igen jóézüven.

– Hogy mondtad el, amit üzentem?

– Hát hogy izé... azt izente a kisasszony, hogy...

– Jaj, hát nem megmondtam, hogy édesanyám nevében add oda?

– Hiszen úgy adtam.

– Hogy?

– Mondtam, hogy tisztelteti a kisasszony, ezt a kis tyúklét Vakpáné tekintetes asszonyom küldi.

– Bekötöttem a paulovniát – mondta az öregúr –, az éjjel fagy.

S valóban a kályhába nagyobb darabokat kellett rakni a fából.

– Olga, mától fogva a nagy dunyhával takaróddz: tudod, hogy néked...

– Tudom, tudom anyám. Nyugodt lehetsz.

Mióta meghűvösült az idő, Olga ugyancsak fogyasztotta a pantopont.

Megint napok múltak, és Olga semmit se tudott Síposról.

...Elutazott-e? Csak nem megy tán búcsúzatlanul!...

...Vagy a szobájában ül, és rajzolgatja a levegőben szállongó kemencét?

...Vagy talán fekszik? Talán beteg is?

...Főznek-e neki rendszeren?

...Nem füstöl-e a kemencéje? Hátha így télen nem is melegít kellően az a kemence? Aztán hát dupla-e az ablak azon a parasztházon? Vagy csakolyan szimpla, mint a többinél? De miért nem is lehet, hogy egy fődél alatt laknának. Akkor nem volna semmiben hiány és semmiben hiba: tavaszig még meg is gömbölyödne Sípos. Miklós bácsi épp délben mondta, hogy tél szakán ő mindig meghízik.

De hát nem lehet kérdezősködni, nem. Többé ő nem kérdezősköndhetik: a kisleány olyan ostobán vitte el azt a tyúklevet...

De hát mért nem kérdezősködik Sípos? Ó, bizonyára kérdezősköndne, de attól tart, hogy Miklós bácsi még mindig kedvetlenkedik: görbe szemmel nézne a küldöttjére is, a hűgára is.

Aztán azon tűnődött, hogy Sípos talán mégis elutazott a rossz idő elől. Belépni átallott Sípos a házba, de bizonyára hagyott hátra egy *p. p. c.* névjegyét, és Hólyagéknak nem sürgős, hogy beadják. Vagy talán az állomáson firkantja meg a búcsúszót egy képes levélkártyán?

És elszomorodva nézett maga elé.

A következő nap délutánján körmös, hideg szél zúgott alá a hegyekről. Ajtókat csapott be, kútgémekeket lódított meg, szalmahulladékot kifújta az udvarokból, diófák lombjait meg befújta helyette. No, úgy fújta le a fák maradék lombjait, mint ahogy a gyerek elfújja a pitypang pehelygolyóját.

– Itt a nemere – mondta Miklós bácsi. – A jövő héten megölhetjük az egyik disznót, a kisebbiket.

– Van fánk bőven – hálistenkedett Kvabkáné –, és zsírunk is van még. Olga, ki ne merd dugni az orrodát! Tudod, hogy...

– Tudom, tudom anyám.

És álmodozón nézett ki az ablakon.

Alkonyatkor kiment a konyhára, és beintette Esztikét:

– Te, ha a boltba küldenek valamiért, nézz be Hólyagékhoz is: kérdezd meg, hogy Sípos úr elutazott-e. De nehogy Sípos urat kérdezd.

A kislány azzal a hírral tért vissza, hogy Sípos tekintetes úr nem utazott el, mert fekszik.

– Beteg?

– Nem, azt nem mondták. Csak aszonták, hogy... izé mondta: Hólyag bácsi, hogy aszonta: patikusnál kellett volna szállást keresnie Sípos tekintetes úrnak.

Olga aggodalmasan nézett:

– Miért?

– Hát hogy aszongya: több szénát eszik, mint ételt.

– Szénát?

– Szénát, medeszénát.

Miklós bácsi hat óraker szokott vacsorázni. Utána elszítt még egy pipa dohányt, és elszopogatott egy liter veres bort. Aztán ha vendége nem volt, nyugovóra tért.

Aznap is már nyolc után elfújták a gyertyát.

Olga könnyen el szokott aludni, de akkor este zavarta a szél haragos zúgása, kútgém csikorgása. Mintha kínjában sikoltana az a kútgém. Azt is tudta Olga, hogy az a nyikorgás a kútágas villáján keletkezik, mert hiszen nappal is hallotta már néha, mikor félrehúzták a vedret. Mégis kellemetlen volt.

A szeme már aludt, de a füle nem.

És ahogy ott feküdt az ágyban, a fejét a tenyerébe nyugasztva, egyszer csak úgy érezte, mintha valaki ott állna a szoba sötétjében az ágya előtt. Az érzése annyira nyugtalanította, hogy végre is megnyitotta a szemét.

Hát csakugyan: a szoba sötétjében két szem szegeződik reá. Két szem, alig méternyire az ágyától. Emberi két szem.

A két szem nézi őt.

És ő is csak bámul. A szívét vas satu szorítja el. Kiáltana, de a nyelve nem mozdul.

A két szem olyan bénító erővel mered reá, hogy a lélegzete megáll. Csak nézi rémületbe fagyott nézéssel: ki az?

S egyszer csak a szem megvilágosodik.

Nem gonosz szem. Ismerősnek a szeme. Síposnak a szeme, az ő két fekete, szomorú szeme.

Néz pillantás nélkül, fájdalmas-könyörgőn.

– Az Istenért – rebegi Olga –, hogy kerül maga ide?

Semmi válasz. Csak még szomorúbb, esdő nézése a két szemnek...

És egyszerre el is múlik előle a két szem a szoba sötétségében. Mint ahogy elmúlik egy füstkarika. Mint ahogy elmúlik a lokomotív szikrája éjjel, és marad a sötétség, ahogy volt.

Olga csak bámult a vakfekete semmibe. A szíve nagyokat lökkenve vert.

– Álmodtam? – tűnődött. – De hisz nem aludtam még.

A szél zúgadozott odakünn. A kútgém sikoltott olykor. A konyhából behallatszott, ahogy valamelyik laza ablakkal telegráf gépet játszik a szél.

A szoba sötétségében az óra szólalt meg: élénk zengéssel kezdte a verést.

Olga olvasta:

– Egy, kettő, három... kilenc. Még csak kilenc? Nem aludtam.

S az elméjének minden erejét megfeszítve gondolkodott: hogyan láthatta Sípost ott a szobában?

Gyertyát gyújtott. Szétnézett.

Semmi, senki.

Csak az anyja a szoba másik ágyában.

Hogyan láthatta Sípost? Mert látta, tisztán látta. Olyan könyörgőn, fájdalmasan nézett, mint ahogy Szent Sebestyént festik.

Aggodalom fogta el, s egyre ónosabb aggodalom. Még nem késő az idő: Esz-tike átfuthatna. Csak annyit nézne meg: van-e Síposnál világosság? Kilenckor a faluban már minden ablak sötét: ha Síposé világos, akkor beteg, igen beteg. És az orvos megmondta: a titkos betű megmondta a pesti orvos levelében...

Lebocsátotta a lábát az ágyról, és papucsba dugta. Az anyja ágyára nézett.

Az anyja aludt. Fálnak fordultan aludt, s a füle is be volt takarva a dunyhával.

Olga szíve érezhetően erősen vert. Gondolkodva ült az ágyán, térdig még a dunyhában – bal tenyerét a mellére szorítva.

A kisleány fáradt. Az csak beroskad este az ágyba, s alszik, mint a kő. Aztán hát: ha fel is költené, annak eljár a szája. Az anyja nyiladozó szemmel hallgatná reggel, hogy a leánya még éjjelenként is érdeklődik Sípos ablaka iránt. Nem. Esz-tit nem küldheti.

Csak ült, s bámult a gyertya lángjába.

Egyszer aztán megint az anyja ágyára nézett. Az anyja aludt nyugodt és mély lélegzéssel.

Olga ledobta a dunyhát a térdéről. S elfújta a gyertyát. Felöltözött gyorsan. Csak a nagykendőt kapta magára, noha a téli kabátjára is gondolt. De hiszen csak öt ház hossza, ameddig elfut. Ha Síposnak sötét az ablaka, azonnal visszatér.

Az ajtónál megállt, és hallgatódzott.

A szél zúgott künn. Az ablak zörgedezett. A kútgém csikordult.

Felvegye a téli kabátot? A szekrény kulcsait kellene megkeresni. A kulcsok zörögnek... Nem, csak öt ház hossza...

Óvatos kézzel nyitotta meg a zárat, és kiosont.

Hideg, sárszagú szél. Mintha láthatatlan lelkek söpörnék a világot, s kimozdítani akarnának mindent a helyéből, ami csak áll, s eltaszítani mindent, ami már mozog. A hold is fűlig takarószik odafenn a hamuszín felhődunyhákba, és csak néha pillant alá. Nézi: hogyan tombolnak a szél láthatatlan ördögei a földi világban.

Olga még összébb markolja a kendőt. A nyakát behúzza siet. A falu utcáján mintha laskák és fekete tükrök volnának elszórva. Olga lába alatt mintha üveg roppanna olykor. Tehát fagy erősen.

A falu ablakai sötétek már.

Sehol egy lélek. Kuttyák sem ugatnak. Olga már messziről emelgeti a fejét, hogy Hólyagéknál is sötét-e a világ.

Ha sötét, azonnal visszasiet a jó meleg ágyba.

De ha nem sötét, bemegy: megkérdi, hogy hiányzik-e valamije. Morfint hozott magával, Sípos azt mondta, mikor legutóbb együtt voltak, hogy a morfinos üvege eltört. Bizonyosan az volt, amit Hólyagné említett, hogy eltört az egyik orvosságos üveg, mikor kiszórta az orvosságait.

Már Elekéknél látta, hogy az ablak világos.

A kapu nyitva volt. A konyhaajtó is. A tűzhelyen magas lánggal égett a rőzsefa valami kondér körül, és a búbos száján is vörös fény áramlott ki, tehát Sípos szobáját erősen fűtik.

Megállt.

Férfiszót hallott a szobából, Hólyag gazda szavát.

Aztán az asszony szólt:

– Nincs olyan ember...

Nem is kopogtatott, benyitott.

Ott állt az asszony is, ember is az ágy előtt. Két gyertya az ágnál, egyik a szék vállára ragasztva, másik a széken. Az istállólámpás is az asztalon. A szoba meleg, fenyőszag és kreozotszag egybekeveredett gőze benne. S a szögletekben és mestergereidán zöld fenyőlombok mindenfelé.

Olga belépésére nem is ügyeltek.

– Ki vállalkozna? – dörmögött az ember.

– Száz koronáért se – vélekedett az asszony –, ezerért se.

Sípos kókadt fejvel feküdt az ágyán, a magas párnákon. A kezében összegyűrt zsebkendő.

Még arra sem emelte föl a fejét, hogy Olga megszólalt:

– Mi baj?

– Semmi – susogta Sípos –, mindjárt semmi.

Az inge a mellén véres volt, és a zsebkendő is a kezében.

– Aszongya – magyarázott Hólyagné –, hogy menne be valaki a városba, a postára. De ki bátorkodna ilyen vadon éjjel?

– Semmi pénzért – rázta a fejét komolyan Hólyag.

Olga az ágyhoz lépett. Fogta az egyik gyertyát, és az arcába világított Síposnak:

– Mi baja? Mi kell a városból?

Sípos akkor fölemelte a fejét, és Olgára nézett. A szeme éppen olyan fájdalmas-könyörgő volt, mint előbb, Olga ágya előtt:

– Egy telegramot – susogta –, apámnak... Meghalok... De legalább otthon... anyám... apám...

Olga letette a gyertyát, és Síposhoz hajolt. Rátette a kezét a kezére:

– Nem hal meg, ne aggódjon.

De a hangja rezgett.

– Meghalok – susogta Sípos.

– Nem hal meg. Mit adjak? Morfint? Hoztam. Reggelre jobban lesz.

– Köszönöm... Habocska... Reggel óta... nem áll el... most szerettem volna... élni...

– Ne csüggedjen, ne reménytelenkedjen. Máskor is voltunk már így. Reggelre jobban vagyunk. Elküldök az orvosért...

– Mit segíthet?

– Az orvos mindig segíthet. A jó Isten az orvos kezével segít. Ne kétségkedjen.

– *Ergotin*... segítené... Vidéki patikában nincs.

– Őneki van. Orvosnak minden olyan szere van, amely vérzést köt.

És Hólyaghoz fordult:

– Fusson át Bernátékhoz: fogjanak be rögtön! Hozzák az orvost azonnal.

Mondják meg, hogy *ergotin* kell.

Hólyag a fejét rázta:

– Vótam már: ilyen időben nem megy. Az úr száz koronát ígért.

– Hát Jakabék?

– Ott is jártam: nem mennek.

– Elekék?

– Ott is jártam.

– De hát maga nem mondta nekik, hogy... hogy igen beteg Sípos úr.

– Vagy igen. Mondtam én erősen.

– Hát nincs emberség ebben a faluban? Keresek én kicsit magam! Jöjjön, kísérjen el.

És Síposhoz fordult:

– Nyugodjon meg: én magam keresek fuvarost. Félóra... meg egy óra... két óra múlva itt lesz az orvos.

Sípos a kezét nyújtotta Olgának:

– Jó lélek... Köszönöm... Hagyja... Nem segíthet...

S gyöngéden megszorította Olga kezét, hálával nézett reá.

– Ne menjen... Legalább maga legyen mellettem... Meghalok.

Olga lerázta a könnyeit az arcáról:

– Nem hal meg! Nekem is vérzett így egyszer.

És Hólyaghoz fordult:

– Gyerünk. Hólyagné, rakjon a kemencére.

Mikor kiléptek, mintha fehérítő ködbe léptek volna. Az út is világosabb színű volt. A szél már hősztat forgatott a falu vad, hideg utcája fölött.

Olga úgy összehúzta magán a kendőt, hogy csak a szemének hagyott rajt egy kis nyílást. Sietten-sietett Bernátékhoz. Ököllel verte az ablakukat, hogy majd beszakadt.

– Keljenek fel! Fogjanak be! Orvosért kell menni! Haldoklóhoz!

– Ebbe az időbe? – szólta ki Bernát.

– Minden időben, ha emberéletről van szó.

– Éjjélre még a házak födelit is leszedi a tátorján.

– Egy ember haldoklik, értse meg!

– Nem lehet, kisasszonyom. A Medvetetón lefújja a szél a kocsit ilyenkor.

– Ó, lelkem, kisasszonyom – szólalt meg a gazda mögött az asszony is –, hogy lehessen? Ilyen vad időben. Iszen lefújja a szél még a csillagokat is az égről.

Bernátnak valóban két kézzel kellett tartania az ablakszárnyat, hogy a szél le ne szakítsa.

Olga haragosan rázta a fejét, de mielőtt szólhatott volna, Bernát gazda becsukta az ablaktáblát.

– Itt nincs emberség – fakadt ki Olga –, gyerünk Jakabékhoz.

Mentek Jakabékhoz, Elekékhez, Márton Pálékhoz. Mindenütt tagadó válasz. A lovak fáradtak: a nemere dühös. Az orvos úgyse jönne el.

Olga szinte fulladozott a haragtól.

– Kinek is van még lova a faluban? – fordult hátra.

De Hólyag már nem állt a háta mögött: az bizony meglépett, míg a kisasszony disputált.

Olga könnyekre fakadt:

– Hát keresztény lelkek ezek? Mikor emberéletről van szó!...

Eszébe villant, hogy az esperesnek is van lova.

Fordult a szilaj fuvatagban az espereshez.

A kendőjét a szél szinte körmökkel húzgálta róla. Le is rántotta a fél válláról. Hó csapódott olykor az arcába, mintha egy dühöngő ördög ugrándozott volna reá. De Olga se nem látott, se nem érzett már. Sietett a hosszan utána lobogó kendőben az espereshez.

Megzörgette az ablakát.

Várt.

Megint zörgetett.

Sok zörgetés után végre az esperes öreg gazdasszonya dugta ki az orrát a belső ablakon.

– Ki zörög? Mit akar?

Megismerte Olgát. A külső ablakszárnyat is megnyitotta egy ujjnyira.

– Mi baj, Olgácska?

Olga elmondta.

Az asszony a fejét rázta.

– Az esperes úr nincs itthon: névnapon van. Hajnal felé talán majd megtér.

– Hajnal felé? Talán? Meghal addig! Meghal!

Az asszony becsukta az ablakot:

– Dehogyan hal meg! – szólt még belülről. – Jójcákát.

Olga csak állt, mintha fejbe ütötték volna.

Egyszer csak megint nekifordul az ablaknak. Megveri ököllel, hogy majd be-
szakad.

A gazdasszony fehér árnyéka megint megjelenik.

– Hazudik – kiáltotta Olga –, hazudik maga, istentelen! Nyisson kaput! Látni
akarom az istállót! Addig zörgetek itt, míg a kaput meg nem nyitja.

A kapuhoz áll. A kapuszögletbe húzódott a szél dühe elől.

Az asszony megnyitotta. Bunda volt rajta, fekete posztóbunda, az esperes
bundája, és istállólámpás a kezében.

– Megbolondult maga? – bosszankodott méregkarikás szemmel –, hát jöjjön:
nézze meg.

Olga belépett.

– Megnézem – mondta –, mert furcsa, hogy az esperes úr elmegy ilyen idő-
ben, a bundáját meg itthon hagyja.

– Itthon ám ezt, de a farkasbőr bundáját nem. Jöjjön, hitetlen!

Az istálló ajtaja be se volt zárva. Az asszony csak megnyomta a kilincset. A
szél az ajtót belökte. Meleg istállószag áramlott ki az ajtón.

Az asszony bement a lámpással. Olga utána.

– No tessék. Hogy még én hazudok! Vén fejemre ilyet...

Az istállóban csakugyan nem voltak ott a lovak. A jászol végén azonban meg-
mozdult a széna, valami fehérség emelkedett ki belőle.

– Mi baj? – rebegte egy remegő vén hang.

– Áron! – kiáltott rá Olga –, Sípos úr meghal! Nem kapunk lovat, hogy az or-
vost elhozza.

A szénahalom megrázkódott, és Áron elővált belőle.

– Meghal?!

– Meghal, ha nem jön az orvos.

– Megyek érte én.

És leugrott a jászolból. El is bukott az almon.

– Megyek!... hozom!

– Mán hogy menne, vén bolond! – ripakodott rá az asszony –, ebben a szél-
ben! Épp a maga vén lábának való.

– Hát ha a hátamon köll elhoznom, nem hozom-e el?

– Áldja meg az Isten! – örvendezett Olga.

És lekapott egy kötőféket a falról.

– Kösse körül a szűrét.

S ő maga kötötte körül hamar-kézzel az öregem a szűrét.

Az öreg nagy igyekezettel lódult ki az istállóból. A süvegét a fülére húzta. A nyakát is behúzta a szűrébe. A botja szaporán kopogott.

– Nem, maga nem bír – aggodalmaskodott Olga.

De az öreg nem hallgatott rá.

– A kaput nyitva hagyom – szólt utána a gazdasszony.

Olga vele ment az öreggel. A szél szembefújtt velük, és dühösen lebegtette az öreg szűrét és Olga kendőjét.

– Hajjaj – sóhajtotta olykor az öreg.

De a bakterházon túl már meg-megállt, és lihegett.

– Hajjaj!... szegény, jó fiataluram... hajjaj... Menjen maga vissza, kisasszony.

– Csak gyerünk, Áron bácsi!

A szél egyre bőszebben fuvaltott, s hideg körmökkel marcangolta az arcukat. A fenyőfák recsegték, ropogtak. S mintha ezernyi ezer kar integetne nekik: Vissza! Vissza!

– Csak gyerünk, Áron bácsi!

Áron azonban egyre gyakrabban állt meg.

– Hajjaj...

– Nem bírja maga – aggodalmaskodott Olga – térjen vissza.

– Maga térjen vissza, kisasszony. Hajjaj...

S megint nekilódult. Haladt vagy húsz lépést. S leült az útfélre. Lihegett. Remegő fejjel nézett maga elé.

– Hajjaj...

A hajnali órákban az orvos zörgetett be a postaház ablakán, aztán a kapuján. Süveg volt a fején, és a bundája gallérja szíjjal volt a nyakára felerősítve, hogy csak az orra, szeme volt ki a prémből. Zörgette az ablakot. Aztán a kisajtó kilincsét is verte volna, de az ajtó mindjárt az első ütésre benyílt. Nem volt bezárva.

Még sötét volt. A szél még erősen fuvaltott. A falu főutcájának árkában és a tulsó során mintha összegyűrt lepedők volnának szétdobálva, ahogy a csekélyke havat szétsöpörte a szél.

Az orvos bement, és belülről zörgetett az ablakokon.

– A kisasszony nálam van – kiáltotta haragosan az ablaküveg mögött megjelenő Kvabkánénak –, nehogy keressék. Ha majd a szél gyengül, jöjjenek el érte. Szalmazsák és két dunyha legyen a kocsin.

S megfordult. Nem is köszönt. Elsietett.

Kvabkáné csak tátotta a száját.

– Megbolondult ez az orvos?

Beszaladt. Csak akkor látta, hogy Olga ágya üres.

Majd lerogyott.

– Hát hogy került oda Olga? Olga bolondult meg?

Bizony nem várta ő a szél gyöngülését: még abban az órában lódult a leányáért, az orvos kocsiján.

– Jaj, jaj, jaj, megőrült az a leány! Megbolondult, ugye, megbolondult?

Az orvos kedvetlenül gubbaszkodott mellette. Nagy asztraháni sapkája a fülét is takarta.

– Leányra vigyázat való – mormogta –, leánynak nincs esze.

A szél zúgott.

A kocsi zörgött.

Az asszony jajgatott, nyögdécselt.

– Mikor érünk már oda! Jaj, hajtson, ahogy csak lehet!

Az orvos morgadozott a süveg alatt:

– Este értem haza. A lovak se pihentek.

Kvabkáné nagy sírással rontott be aztán az ajtón.

– Ó, kedvesem! Ó, egyetlenem! Ó, egyetlen leányom! Lelkem! Mindenem!

Hogy jöttél ide?

Olga megnyitotta a szemét:

– Sípos jobban van-e?

– Bánom is én Sípost! Mit bánom én! Csak te maradj meg, egyetlenem! virágom! leányom! Ó, te szerencsétlen bolond!

Olga szeme az orvosra fordult:

– Él-e Sípos?

Az orvos a fejét rázta:

– Mikorra odaértem, már hideg volt.

Olga mélyen behunyta a szemét.

Hallgattak. Az orvos komoran, Kvabkáné még mindig a rémülettől sápadtan.

– Elaludt – susogta –, elaludt.

Olga keze azonban megmozdult. A zsebkendőjét a szájára nyomta: erősen köhögött.

A szél zúgott-búgott még. Talán az udvar szeges drótkerítésén sivalkodott úgy, vagy hogy több volt a fa a kertben. S időnként valami tompa bűgás hallatszott – tán hogy az esőcsatorna csövébe fújt bele a szél.

– Nászdal – susogta Olga.

Az anyja fölėje hajolt, ráölekezett gyöngéden.

– Mit mondtál?

– Lakodalmi zene – susogta Olga –, az én menyegzőm...

S az anyjára fordította szomorú két szemét:

– Az ő sírja mellé – susogta – ássad meg az enyémet is.

S Habocska óhajta még azon a héten teljesült.

– Vége -